

tio. hec enim est vita p̄boꝝ sine qua nemo viuit vita recta
Et subdit. *¶* Hinc aut̄ voco oēs hoīes viuentes ordine nāe
tendēs in alta ⁊ finēs vitā acq̄rit vltimū finē ⁊ optimū vi
te hūane q̄ ē deus glorioſus benedictus in ſecula ſeculoꝝ

¶ Explicit liber tertius de conſolatione p̄bie.

¶ Incipit liber quartus. *¶* Proſa prima.

Hec cū philoſophia dignitate uul
tus. ⁊ oris grauitate ſeruata lenit̄
inauiterq; ceciniffet. Tū ego non
dum penitus inſiti meroris obli
tationē diceſ ad huc aliqd̄ parā
tis abrupti. Et o iqnā veri p̄uia
lumis q̄ vſq; adhuc tua ſudit oratio tū ſui ſpecu
latione diuina: tū tuis rationibus inuicta patue
runt. Ea q; mihi. ⁊ ſi ob iniurie dolorē nuper ob
lita: non tamē ante hac proſus ignorata dixiſti.

¶ Incipit liber quartus. *¶* Proſa prima.

Hec cū p̄bia dignitate vultus. *¶* Hic incipit quar
tus liber de conſolatione p̄bie. cuius hec eſt p̄
ſa prima. in quo libro p̄bia aſſignat cauſas q̄re
mala cōcedant̄ i regno dei: cū oīus rex rector
bōuſerifat. ſ. de. ⁊ probat bonos ſemp̄ eē po
tētes ⁊ malos impotentes. ⁊ ſicut vitia nūq; ſūt ſine pena
ita virtutes nūq; ſunt ſine premio. *¶* Probat etiam q̄ oīs
fortuna tā proſpera q̄ aduerſa bonis eſt ad p̄fectū. malis
āt ad interitū. Etiam probat q̄ omnia que ſunt a deo re
cte ſunt ⁊ alia plura ſicut patebit. Et diuidit̄ iſte liber in
14. partes. qz ſeptem ſunt proſe ⁊ ſeptem metra huius q̄rit̄
de q̄bus patebit in proſeſſu. *¶* Primo ergo oñdit̄. Boetius
quō intentionē p̄bie adhuc panis plura dicere interrupit
proponendo cās ſui doloris. Sc̄do p̄bia p̄mittit ſibi per
fectam curaz. Tertio dat modum curandi ipſum ſc̄da ibi
Tum illa ⁊ eſſet. tertia ibi. Et qm̄. Et quarto proſequit̄
intentionem ipſum curando in ſequenti proſa. ibi. Tū ego.
¶ Primo oñdit̄. quō interrupte intentionē p̄bie volentis plu
ra loqui. Sc̄do p̄bat cās ſui doloris. ſc̄da ibi. S; ea ipſa
eſt. *¶* Primo dicit. Lum p̄bia ceciniffet. ſ. decantaſſet. hec.
ſ. predicta. ſeruata leniter. ſ. delectabiliter. ⁊ ſuauiſter. ſ. dul
citer: dignitate ideſt reuerentia vultus ſcilz ſui ⁊ grauita
te oris. ſ. ſermonis ſup. ſui. Tū. ſ. i. poſt hec. ego. ſ. Boeti
nondū. ſ. non adhuc. oblitus. ſ. inemor. penitus. ſ. oīo. in
ſiti meroris. ſ. inſinſeci doloris. Ego Boetius abrupti. ſ. i
terrū. intentionem. ſ. p̄poſitum p̄bie parantis. ſ. intendē
tis. diceſ adhuc aliquid. Et inquam. ſ. dixi: O p̄uia. ſ. pre
ambula. veri luminis. ſ. perfecte cognitiōis. ſ. illa que tua
oratio. ſ. tuus ſermo. ſudit. ſ. locutus eſt. hucufq; ſ. ad iſtū
librum quartū. patuerunt. ſ. manifeſta fuerunt. inuicta. ſ.
inſolubilia. Tum. ſ. aliqñ. diuina ſpeculatiōe. ſ. ſancta cō
templatione. tum. ſ. aliqñ tuis rōnibus. ſ. demonſtrationi
bus. Et ea. ſ. illa predicta. ⁊ ſi pro q̄uis oblitā mihi nup
ideſt aliqñ determinationem ob dolorē iniurie ſup. quam
perpeſſus ſum a Theodorico rege gottorū. non tñ dixiſti
proſus. ſ. oīo. hec. ſ. predicta. ignorata. ſ. ignota. antehac
ideſt hucufq;. *¶* Nota q̄ dignitas. eſt honeſta ⁊ impioſa
auctoritas. dicit̄ aut̄ p̄bia habere dignitatem vultus p̄
ſui honeſtatem. qz ſin Tullium ſola ſapia eſt que meretur
honores. ⁊ p̄ ſui auctoritatem que digna eſt imitatione
Etiam p̄bia dicit̄ eſſe grauis ore. ſ. ſtabili ſermonē. quia
ſermones p̄biſoſophici firmitate rōnum inſunt ſtabilitati
¶ Nota cu; p̄bia oñdiſſet quid ſit ſummū bonum ⁊ in quo
ſitum ſit. ⁊ feciſſet exhortationem ad illud querendus intē
debat oſtendere modum quo ad illud puenit̄. ſed aſq; ex
pleret illaz intentionem Boetius velut auſus ad ſciendū
quedam quozum ignorantia detinebat ipſum in merore.
interrū intentionem p̄bie volentis plura dicere. *¶* Nota
qz philoſophia dicit̄ p̄uia veri luminis. qz ipſa clar
ſcat animam ⁊ trahit eaz ab obſcuritate ignorantie ad lu

cem ſapientie ⁊ ad claritatem intellectus ex libro de pomō
Ariſto. Vel ideo dicit̄ p̄uia veri luminis. qz per ipſam
tanq; per viam homo peruenit ad cognitionem veri lumi
nis quod eſt deus: quia ſcribit̄ in libro de pomō qz per
philoſophiam homo cognoscit ſuum creatorem. qui de
nihilō fecit omnia. qui eſt inceptor omnium inceptorum.
⁊ omnium p̄ncipiorum p̄ncipium. Et ibidem ſcribit̄
oportuit vt philoſophia mitteretur ad inſtruendū igno
rantes. ⁊ eos qui non cognouerunt ſuum creatorem.

¶ Sed ea ipſa eſt vel maxima noſtri cā meroris:
qz cū rerum bonus rector exiſtat vel eſſe omni
no mala poſſint. vel impanita pretereāt. Quod
ſolum quanta dignum ſit admiratiōe: p̄fecto cō
ſidera. At huic aliud maius adiungitur: Nam
imperante flozenteq; nequitia virtus non ſolum
premiis caret: verū etiam ſcleratorum pedib;
ſubiecta calcatur: ⁊ i locum ſacinoꝝ ſupplicia
luit. Que fieri in regno ſcientis omnia: potentis
omnia ſed bona tm̄ modo volētis dei nemo ſatis
poſſeſt nec admirari nec conqueri. *¶*

¶ Sed ea ipſa eſt. Hic Boetius proponit cauſas ſui mero
ris dicens. Sed ea ipſa eſt cauſa noſtri meroris ⁊ maxima
cauſa. qz cum rector rerum. ſ. deus bon^o exiſtat: vel eē ma
la omnino poſſint. vel pretereant impunita qd̄ ſaltē ſi nul
lum aliud inconueniens ſequeret̄: conſidera quāta ſit di
gnum admiratione. At pro ſed. huic adiūgit̄. ſ. addit̄ aliqd̄
maius ſup. admirandum. Nam pro quā. imperante. ſ.
precipiente. ⁊ flozente. ſ. vigente. nequitia. ſ. nequitioſis ho
minibus virt^o. ſ. homo virtuoſus. non ſolum. ſ. non tm̄
caret premiis verū etiam ipſa virtus ſubiecta. ſ. ſubdita.
calcatur pedibus. ſ. potentis. ſcleratorum. ſ. malozum ⁊
ipſa virtus luit. ſ. patitur ſupplicia. ſ. penas in locum ſaci
noꝝ. ideſt vitioſozū loco. que. ſ. predicta fieri. ſ. permit
tit in regno. ſ. in mūdo. ſcientis omnia. ſ. dei: ⁊ potentis oīa
ſed volentis. ſ. intēdentis. tm̄ modo. bona. nemo ſatis vel
admirari nec conqueri pōt. ſ. querimonia facere. *¶* Nota
qz mala ſunt i mundo patet quia ratio ſemp̄ deprecā ad
bonum. Cum ergo. mali non regantur iudicio recte rōnis
ſed vincantur paſſionibus ire ⁊ concupiſcentie ideo deſici
unt a bono. Item. ſuperhabundantia ⁊ defectus ſūt de
genere malozum. cum virtus conſiſtat in medio. cum igi
in pluribus ſit ſuperhabundantia ⁊ defectus. p; qz mala
ſunt in mundo. Tuz aut̄ oīa dependēt a deo celuz ⁊ tota
natura. ⁊ deus eſſentialiter ſit bonus. mirabile ē quō ma
la eſſe poſſunt. vel ſaltē p̄maneāt impunita. *¶* Nota qz
quia boni attingunt finem omniū rerum. ſ. ſummū bonuz
ideo ſunt potentes. mali autē quia hoc ipſum attingere nō
poſſunt ſunt impotentes. Et qz Boetius in primo libro
ſerta proſa dixit ſe ignorare quis ſit finis omniū rez. ideo
putabat bonos eē ipotētes. malos at̄ potētes. ⁊ de h^o Boe
tius admiratur: vt p; in littera ⁊ iſta ē vna cā ſui doloris

¶ Tum illa ⁊ eſſet inquit infiniti ſtupozis omni
busq; horribilius monſtris: ſicuti tu eſtimas in
tanti velut patriſfamilias diſpoſitiſſima domo:
vilia vaſa colerentur: precioſa ſordescerent. S;
non ita eſt. Nam ſi ea que pauloātē conſuſa ſūt
inconuulſa ſeruant̄: ipſo de cuius nunc regno lo
quimur auctore cognoscēs: ſemper quidem potē
tes bonos eſſe: malos vō abiectos ſemp̄ atq; im
becilles: nec ſine pena vnq; eſſe vitia nec ſine pre
mio virtutes: bonis felicia: malis ſemper infor
tunata cōtingere: multa qz id genus q̄ ſopitis q̄
relis firmate ſoliditate corroborent.

Cuz illa re. Hic pbia promittit. B. pfectam curam que consistit in ptractatione huius materie. d. O Boetii et esset infiniti stuporis. i. admirationis et esset horribilius oibus monstris. i. deformitatibus si in dispositissima. i. i. ordinatissima. domo. s. in mundo. tati patrisfamilias. s. dei. si ibi coleret. i. honoraret. vilia vasa. i. mali hoies. et si preciosa vasa. i. boni hoies fordescerent. i. vilescerent. sic tu estimas sed non est ita. Nam si ea que pauloante conclusa sunt. seruantur inconuulsa. i. integra in sui veritate. tu auctore. i. doctore ipso deo. de cuius regno nunc loquimur cognosces. se per bonos esse potentes: malos vero potentes nec vnquam vitia esse sine peccato: nec sine premio esse virtutes. et cognosces bonis semper contingere felicia. et malis sfortunata. et cognosces multa id genus. s. huius generis. que corroborat te firma soliditate. s. extra aduersitatem fortune querelis tuis sopitis idest remotis. C. Notandum sicut postea patebit oia que sunt recte a deo sunt. Cum igitur ordo iustitie requirit vitia puniri: virtutes remunerari. si mali maneret impuniri et boni irremunerati: et sic peruersus esset ordo in domo dei scilicet in mundo quod est horribilius omnibus monstris.

Et quoniam de formaz beatitudinis me dudum monstrate vidisti: quo etiam sita sit agnouisti: decursis oibus que pretermittere necessarium puto: viam tibi que te domum reuebat ostendam. Venas etiam tue menti quibus se in altum tollere possit affigam: vt perturbatio depulsa sospes in patriam meo ductu: mea semita: meis etiam vehiculis reuertaris.

Et quoniam vere formam. Hic pbia dat modum curandi ipsum Boetium dicens. Quoniam dudum. s. in tertio libro. vidisti formam vere beatitudinis me monstrante. i. docente oibus decursis. i. pertransitis. que puto necessarium pretermittere. ostendendam tibi viam que te reuebat. i. reducat. domum. i. ad cognitionem vere beatitudinis. et ego affigam. i. apponam tue menti. pennas. i. rationes quibus mens possit se tollere in altum vt depulsa perturbacione contingente tibi ex affectu bonorum temporalium. reuertaris sospes in patriam meo ductu. mea semita. meis vehiculis. C. Nota quod per pennas quas pbia promittit affigere menti Boetii intelligitur speculatione rationis et intellectus virtute et sapientia. Sicut enim auis volando in altum deducitur auxilio pennarum. sic mens humana speculatione rationis et intellectus virtute. et sapientia erigitur in contemplationem summi boni.

Adetrum primum quarti libri:

Ant et enim penne volucres mihi.
Que celsa conscendant poli.
Quas sibi cum velox mens iduit:
Terras perosa despicit.
Aeris immensi superat globum.
Nubesque post tergum videt.
Quique motu agili calet etheris
Trascendit ignis verticem.
Donec in astriferas surgat domos
Pheboque coniungat vias:
Aut comitetur iter gelidi senis
Miles choruzci syderis.
Nel quocumque micans nox pingitur.
Recurrat astri circulum.
Atque vbi ias exhaustum fuerit satis:
Polum relinquat extremum.
Dorsaque velocis premat etheris:

Compos verendi luminis.
Hic regum sceptrum dominus tenet.
Orbisq; habena s temperat.
Et volucrum curram stabilis regit.
Rerum choruzcus arbiter.

Adetrum primum libri quarti.

Ant enim penne. Istud est primum metrum huius quarti cuius primus versus dicitur metrum alemanicum ab inuatore dactylicum a pede predominanti. secundus versus dicitur metrum archiloicum ab inuatore. iambicum a pede predominanti. In quo metro pbia ostendit viam per quam puenit ad cognitionem summi boni. et est per considerationem creaturarum que gradatim sunt transcendende. quousque inueniatur aliquid quod preminet ois creature. et istam viam tradit sub similitudine auis volantis. Primo ergo tradit viam qua mens pueniat ad cognitionem summi boni. scilicet ostendit quid mens iudicabit cum illic puenit. scilicet ibi. Huc te. Primo dicit. dixi quod affigam pennas menti tue. Sunt etenim mihi penne volucres. i. veloces scilicet virtus. et sapientia. que conscendant. i. penetrent celsa idest alta poli. quas pennas cum mens velox sibi induit. i. assumit. ipsa perosa. i. odio habens terras despicit eas querendo vterius creatoris et mens superat globum. i. spericum corpus menti aeris. cognoscendo quod vltra aerem est creator. Nubes videt post tergum. quod vltra nubes querit cognitionem summi boni. et transcendit verticem. i. summitatem ignis. quod ignis calet agili. i. veloci motu. etheris. i. celi. et vterius preedit mens. inuestigando donec surgat. i. eleuetur in domos astriferas. i. in orbem planetarum. et coniungat vias suas phebo. i. soli inuestigando quod sol non est deus. donec comitetur iter gelidi senis. i. saturni qui est supra solem. mens inquam existens miles choruzci syderis. i. dei qui est splendidus syderis. et vterius ascendit supra orbem planetarum donec currat. i. preseat. circulum astri. i. celum stellatum. quo. s. astro pingitur. i. ornatur nox micans: quod nox stellis firmamentum illuminat. vbi. i. postquam satis fuerit exhaustum. i. speculatione euacuatum quod nulla stellarum est deus. mens vterius transcendit donec relinquat extremum polus. i. vltimum celum et premat dorsa velocis etheris. i. firmamenti. scilicet compos idest potens verendi luminis. s. dei. hic supra vltimum polus. dominus regum tenet sceptrum. i. impium. et temperat. i. moderat habenas. i. regimina orbis. et manens stabilis se. regit volucrum. i. velocem curram. i. circulem motum corporum celestium. deus existens choruzcus arbiter. i. splendidus iudex rerum. C. Notandum quod dicit ignem calere motu celi. ex quo videtur quod calor non sit propria et per se qualitas ignis. cum sibi debeatur per motum celi. sed dicendum quod locus non solum est causa conseruatiua locati sed omnium accidentium naturaliter consequentium. Unde quia celus est locus ignis non solum est causa ipsius ignis: sed etiam ipsius caloris ignis sequentis. et quia propria dispositio celi sicut quam habet caliditates super omnia est motus eius. id est ignis calere motu celi. non excludens per hoc quod calor sit per se qualitas ignis. C. Notandum quod saturnum vocat gelidum senem. non quod sit gelidus formaliter sed effectiue. est. n. est. effectiue gelu et frigoris. et dicitur senex. quia motus eius tardus est ad modum senis. Nam cursum suum complet pluri tempore quam sol vel luna.

Huc si te reducem referat via.
Quas nunc requiris immemor.
Hic dices memini patria est mihi.
Hinc ortus. hic sistam gradum.
Quod si terrarum placeat tibi
Noctem relictam visere.
Quos miseri toruos populi timent
Lernes tyrannos exales.

C Huc

Duc te si reducere. Sic ostendit pbia qd mens iudicabit euz
transcendit creaturas et puenit in cognitione dei dices O
mes si via ducat te reducere. i. reuertete a tpalibz. buc. i. ad
cognitione dei. qua via nuc imemor regis Tunc dices.
Ego memini q obnubilata fui affectu teporalium. hic. s. in
cōtemplatione dei est mihi patria. hinc scz a deo est me?
ortus. qz ad eius imaginē creata. hic. s. i cōteplatōe dei si
stam. i. figam gradū. i. ponam finalē quietē. Qd si placet
tibi existenti in cognitione dei visere. i. cum desiderio videre
noctē terraz relicta. tu cernes. i. videbis toruos tyrannos
.i. crudeles principes. quos miserī populi timēt. illos tor
uos eē erules a vera pfa sua. C Notandū ēm apostolū h
habemus hic manētē patriā: sed futurā inquirim? Dec
enim est vera patria a qua aīa rōnalis per creationē a deo
extuit. ad quā nisi reuertat esse qd a deo accepit affectōe
terrenoz deturpata proius amittit. pp qd dixit in secūdo
metro tertii libri. Rep:unt pprios queqz recursus. Re
dituz suo singula gaudent. nec manet vlli traditus ordo.
Nisi q fini iunxerit ortum. Stabilem qz sui fecerit orbēz

Prosa secunda quarti libri.

Am ego pape in quā vt magna pmit
tis: nec dubito qn possis efficere tu mō
quē excitaueris ne moreris: P.

Prosa secunda quarti libri.

P Am ego pape in quā. Sic incipit scda prosa h
quarti. Circa quā est sciendū q pbia in prio li
bro: scita pfa inestigādo cām et radicē infirmi
tatis Boetii: cognouit q Boetii? ex ignorātia

finis rex malos hoies potētes. bonos vō ipotentes puta
bat. Itē qz ignorabat qd? gubernaculis mundus regatur
fortitoy vices estimabat fluitat sine rectore. qz vō pbia iā
ostendit quis sit finis rex et qbus gubernaculis mundus re
gatur. Nunc pbia vult adhibere Boetio pfectam curā re
mouendo dolores in quos Boetius incidit ex ignorātia
premissoy. Et prio. B. hoc petit a pbia scdo illud pseqt.
ibi. Prio igitur. dicit prio. Tum igit. s. finito sermone
pbie. ego Boetius in quā pape est interiectio admirantis.
O pbia tu magna pmittis. nec dubito qn possis efficere.
Id est ad effectū pducere. tu in modo ne moreris. i. non ptra
has me quē excitaueris. s. ad audiendum. C Notandū qz
sapiens nihil pmittit quod adimplere non possit. qz opus
sapiens est non mentiri. Ergo dicit Boetius pbie: sicut
magna promittis non dubito qn efficere possis.

Primū igit inqt bonis semper adesse poten
tiam: malos cunctis viribus esse desertos agno
scas licebit: quoz quidem alterum demonstrat
ex altero. Nam cum bonum malūqz contraria
sint si: bonum potens esse constiterit. liqt imbe
cillitas mali. at si fragilitas clarescat mali. bōi fir
mitas nota est. Sed vti nostre sententie fides ha
bundantior sit alterutro calle pcedam: nūc hic
nunc inde proposita confirmans.

Primū igit inquit. Sic pbia pseqt intentum. et prio p
bat bonos semp esse potentes: et malos ipotentes. cui? op
positum putabat Boetius: et tangit primo modū p quem
vult hoc ostendere. scdo ostendit qz pbat intentuz suū rōnib?
ibi. Duo sūt. Prio dicit. O Boeti primū licebit vt agno
scas bonis semper adesse potentiā. et malos eē desertos. i.
priuatos cūctis virib?. quoz altez. s. bonis semp adē po
tentiam demonstrat ex altero. s. ex hoc qz mali sunt virib?
deserti. et huius cām subdit dicens. Nam cū bonū et malū
sint ptraria: si bonū esse potēs cōstiterit. liquet. i. māifestū
fuerit. ibecillitas. i. impotētia mali et si fragilitas clarescat
mali firmitas boni nota est. Sed vt pro sicut. habūdātoz
fit fides nostre sine alterutro calle. i. vtraqz via pcedā cō
firmans pposita nunc hinc. s. ex infirmitate boni. nūc ide

ex fragilitate mali. Notandū qz pbia dicit suū. qz si boni
sunt potentes: mali sunt ipotentes. et fundat sup fūdatōes
topica. si ppositū in pposito. oppositū in opposito. vt si
sanitas est bona egritudo est mala. dicit qz vltū procedere
vtraqz via ex potentia bonoz pbandō ipotentia maloz.
et ex impotētia maloz potentia bonoz: qz si tū vni istoz
probaret. et ex hoc reliquū pcludere p locum a ptrariis eēt
argumentū verisimile: et non necessariū et ideo vtraqz pte
vult pbare et ex vtraqz reliquū concludere.

Duo sunt qb? ois humanoz acutum cōsistat
effectus: voluntas. s. ac ptās. quoz si alterutrum
desit nihil est qd explicari qat. Deficiente et eniz
voluntate ne aggredit qdem qlqz qd non vult.
at si ptās absit voluntas frustra sit. Quo fit vt si
quem videas velle adipisci qd minime adipiscat
huic obtinendū qd voluerit defuisse valentiaz du
bitare nō possis. B. perspicuum est in quā. nec
vllō modo negari pōt. p. Quem vero effecisse qd
voluerit videas nū etiaz potuisse dubitabis. B.
Adimime: p. Qd vō quisqz potest in eo validus:
qd vō non pōt in hoc imbecillis esse cōsensus ē.
b. Fateor inquam. p.

Duo sunt qbus ois. Sic pbia pbat intentum rōnibus.
scdo excludit quandā dubitatōem. ibi. Sed pfit. tertio cō
firmat principale intentū auctoritate. platonis. ibi. Et qb?
olbus. Prio pbat bonos semp esse potentes. et malos
ipotentes duabus rōnibus. scdo ad idem ostendū coa
ceruat breues rōnes. ibi. Sed qm te. Prio in duo sm
duas rōnes. scda ibi. Rursus iquit. Prio pmittit duo
necessaria ad primā rōnem. scdo ex his arguit ibi. Qd igit
tur hoies. Prio pmittit vni necessariū. scdo alid. ibi
Adimimisi ne. Prio dicit duo sunt principia qbus cō
stat. i. pmanet. ois effectus humanoz actū. s. voluntas et
ptās. quorum si alterū desit nihil est qd queat effectus ex
plicari. i. fieri. qd declarat. deficiente enim volūtate null?
effectus pducit: qz nullus aggredit quod non vult. et si
ptās absit voluntas frustra sit. quo fit. i. ex quo sequit. vt
si videas aliquē velle adipisci qd minime adipiscat: si pos
sis dubitare huic defuisse valentiā. i. potentiā obtinendū
qd voluerit. et ideo dicit. Boetius perspicuum est nec vllō
mō negari pōt. Et subdit pbia. Quē vō videas effecisse
quod voluerit. nū dubitabis eum potuisse. i. nō habuisse
potentiā. Et dicit Boetius: minime. Tunc pbia cōcludit
tanqz manifestū ex dictis dices. Illud quod qlqz pōt in eo
est validus. i. potens. quod vō non pōt in eo est censendus
id est iudicandū ibecillis. i. ipotēs. et dicit boeti. fateor. in qz

Notandū qz pbia dicit nullus aggredit qd non vult.
Contra: aliqs nolens interficit hoies vel ledit hoies. ergo
aliqs aggredit quod non vult. Item aliqs cogitur facere
aliquid ptra voluntatem suā et sic aggredit quod nō vult.
Dicēdū qz pbia loquitur hic de effectū spontaneo: qui ex i
tentione procedit. non de eo qui casu cōtingit. Vti dicēdū
ad primū qz voluntas pōt cōparari vel ad ipsam actionēz
quā aliquis prio aggreditur: et sic non deficit volūtate. vel
pōt comparari ad pns illā actionē et sic pōt deficere volū
tas. vt si aliquis nolens hoīem interficit. Ad secundū dicē
dum. Illud quod qz coactus facit est voluntariū mixtum
tū simpliciter ē inuolūtariū. Aliqs enī coactus magis vult
hoc facere qz sustinere penam vel perdere vitam. et ita re
spectu talis effectus nō deest voluntas: sed quantum ad
actū interiorē voluntas semp libera est. et cogi non pōt.

Ad imimisi ne igitur iquit superioribus rationi
bus esse collectuz: intentionē oēs volūtatis hūa
ne. que diuersis studiis agit ad bitudinē festina

re. **B.** Memini inquam id quoque esse demonstratum
P. Num recordaris beatitudinem ipsius esse bonum
 eorum modo cum beatitudo petit ab omnibus desiderari
 bonum. **B.** Minime inquam recordor quoniam id memo-
 rie fixum teneo. **P.**

C. Meministi ne igitur inquit. Hic philosophia premitte secundum
 utile ad rationem et est resumptio quorundam priorum dicitur dicitur
 Meministi ne esse collectum. i. conclusum superioribus rationibus
 omnem intentionem humane voluntatis. festinare. i. tendere ad
 beatitudinem quam voluntas agit. i. ducit diversis studiis. **R.**
 spondet Boetius. Memini inquam illud esse demonstratum
 Item querit philosophia. numquid recordaris beatitudinem esse ipsius
 bonum et eo modo desiderari bonum ab omnibus. cum beatitudo pe-
 titur. i. desiderat. **R.** Respondit Boetius minime recordor. quoniam
 pro. quod illud fixum teneo memorie. **C.** Notandum quod reco-
 dari est aliqd reducere ad memoriam quod per oblivionem est
 lapsus a memoria. et quod beatitudinem esse ipsius summum bonum
 non exciderat a mente Boetii. Sed semper remanebat in habitu
 id dicit se si recordari de hoc. sed in memoria tam fixum tenere

C. Omnes igitur homines boni pariter ac mali idiscre-
 ta intentione ad bonum pervenire nituntur. **b.** Ita
 inquam dicitur est. **p.** Sed certum est adeptio boni
 bonos fieri. **b.** Certum. **p.** Adipiscuntur igitur boni
 quod appetunt. **b.** Sic videtur. **p.** mali vero si adipiscerentur
 quod appetant bonum mali esse non possent. **b.**
 Ita est. **p.** Cum igitur utriusque bonum petant: si hi qui
 dem adipiscant illi vero minime: Non dubium est
 bonos quidem potentes esse: et vero mali sunt imbecilles.
b. quisquis inquam dubitat: nec rerum natu-
 ram: nec certitudinem potest considerare rationum. **P.**

C. Omnes igitur homines. Hic philosophia arguit ex dictis philosophans ho-
 nos esse potentes et malos impotentes. tali ratione: quoniam adipiscuntur
 quod volunt sunt potentes: et quod non adipiscuntur quod volunt sunt impo-
 tentes. ex primo principio. sed boni adipiscuntur quod volunt. scilicet summum bo-
 num mali vero velint non adipiscuntur ipsius. quod si mali adipiscerentur su-
 mum bonum non essent mali. ergo boni sunt potentes: mali impotentes
 vnde dicitur in prima de anima homines boni et mali nituntur pervenire ad bonum
 discreta intentione. i. idivisa intentione. dicit. Boetius. Ita dicitur
 est ad dicta. Subdit philosophia certum est bonos fieri adeptio boni
 non. certum est dicitur Boetius. Igitur concludit philosophia: boni adipiscuntur
 quod appetunt. i. volunt. dicitur Boetius: sic videtur. aut. **p.** si ma-
 li adipiscerentur bonum quod appetunt non possent esse mali. Ita
 est dicitur Boetius. Igitur concludit philosophia. Cum utriusque petant bo-
 num. sed hi. scilicet boni illud adipiscant: illi vero mali minime.
 Non est dubium bonos esse potentes: qui vero mali sunt im-
 becilles. i. impotentes. Respondit Boetius. Quisquis. i. quisque
 dubitat de hoc non potest considerare naturam rerum: nec certitudinem rationum

C. Notandum quod quod veritas propositionum fundatur super naturam
 rerum: qui negat veritatem propositionum non potest considerare eas
 sequentiam rationum. quod certitudinem rationum supra veritatem propositionum
 fundatur. id. dicitur Boetius. Qui dubitat de primis non potest
 considerare naturam rerum nec certitudinem rationum.

C. Rursus inquit si duo sint quibus idem secundum natu-
 ram propositus sit: eorumque unus naturali officio
 id ipsum agat atque perficiat: alter vero naturale illud
 officium minime administrare queat: alio vero modo quam
 nature convenit: non quidem implet propositum suum sed
 implet implet: quoniam horum valentiorum esse decer-
 nis. **b.** Et si coniecto inquam quod velis: plausius tamen au-
 dire desidero. **P.** Ambulandi inquit motum
 secundum naturam esse hominibus non negabis. **b.** Minime

inquam. **p.** Eiusque rei pedum officium esse natura-
 le non dubitas. **b.** Nec hoc quidem inquam. **P.** Si
 quis igitur pedibus incedere valens ambulet: alius
 quod cui hoc naturale pedum desit officium manibus
 nitens ambulare conetur: quis iure horum valentior
 existimari potest. **b.** Contere inquam cetera: nam quin
 naturalis officii potens eo qui idem nequeat valen-
 tior sit nullus ambigit. **p.** Sed summum bonum
 quidem eque malis bonisque propositum boni quidem
 naturali officio virtutem petunt. mali vero variam
 per cupiditatem quod adipiscendi boni naturale officium non
 est. id ipsum conatur adipisci: an tu aliter existimas
b. Minime inquam: nam etiam quod est dicitur patet. ex
 his enim que concesserim bonos quidem potentes
 malos vero esse necesse est imbecilles. **p.** Recte in-
 quit percurris. idque uti medici sperare solent: iudi-
 cium est erecte iam resistentisque nature.

C. Rursus inquit. Hic philosophia ponit secundam rationem dicens.
 Si sint duo quibus sit idem propositum. i. eadem intentio faci-
 endi aliqd secundum naturam: et unus eorum agat id ipsum et perficiat
 ipsum naturali. officio. i. naturali organo. alter vero minime
 queat administrare. i. adimplere illud officium. sed alio modo quam
 nature convenit. non implet propositum: sed implet
 que horum duorum decernis. i. iudicas esse valentiorum. i. potes-
 tiorum dicitur Boetius. Est pro quibus dicitur. i. considerandum quod
 velis. tamen ego desidero plausius audire. Tunc philosophia declarat
 sibi in exemplum dicens. Tamen negabis motum ambulandi homi-
 nibus inesse secundum naturam dicitur Boetius minime nego. et philosophia
 etiam non dubitas eius rei. i. actus ambulandi. esse officium natu-
 rale pedum. dicitur Boetius. nec hoc dubito. et philosophia. Si quis
 igitur ambulet valens incedere pedibus alius autem cui hoc
 officium desit manibus nitens. i. laborans: ambulare conetur
 quis horum potest existimari valentior. dicitur Boetius. Conte-
 re cetera. quod d. precede in ratione tua. quod nullus ambigit quod potens
 in naturali officio sit valentior eo qui nequeat. i. non potest in
 idem officium. Tunc philosophia istam propositionem premitte tanquam ma-
 iori adiungit unam minorem dicens. Sed summum bonum quod
 eque bonis et malis est propositum: boni quidem petunt. i. ad-
 piscuntur. officio naturali. scilicet virtute: mali vero conatur ad-
 pisci id ipsum per variam cupiditatem rerum ipsius quod non est
 officium naturale adipiscendi boni. An tu o Boetius existimas
 aliter. Cui Boetius. Minime inquam et Boetius quasi per-
 currendo concludit principale intentum dicens. Nam etiam illud
 quod est dicitur patet mihi. Ex his enim que concesserim ne-
 cesse est bonos esse potentes: malos vero imbecilles et philosophia ap-
 plaudens Boetio dicit. Recte inquit percurris. et illud est si-
 gnum sicut medici solent sperare iudicium. i. signum erecte natu-
 re et nature resistentis super ipsi morbo. **C.** Notandum quod
 ex ista formatur talis ratio. quod duo intendunt aliqd propositum
 naturaliter quod id propositum sequitur officio naturali est po-
 tens. et quod non consequitur illud propositum naturali officio est
 potens. sed tamen boni quam mali tendunt naturali ad beatitudi-
 nem. et boni ipsam consequuntur naturali officio. scilicet virtute.
 mali autem non. ergo boni sunt potentes mali vero impo-
 tentes. **C.** Nota circa ultimum quod medici solent accipere si-
 gna pronostica sanitatis ex egro quasi patiens erigit. se et per
 se nititur fortiori remedio. Sic in Boetio signum erat co-
 ualescentie et sanitatis: quod ipse rationem philosophie remediamentum
 quasi percurrere per se complevit.

C. Sed quoniam te ad intelligendam promptissimam
 esse conspicio: crebras coacernabo rationes. Vide
 enim quanta vitiosorum hominum pateat infirmi-
 tas: qui nec ad hoc quidem pervenire querunt: ad
 quod eos

Quartus

quod eos naturalis ducit ac pene compellit intentio.
Et quid si hoc tam magno ac pene inuicto pre-
euntis nature deseruntur auxilio.

C Sed quoniam te. Hic phia coaceruat quasdam alias rationes bre-
ues ad propositum ostendendum et sunt quattuor rationes. scilicet ibi
Considera deo. tertia ibi. In qua re. quarta ibi. Cur. n. pri-
mo dicit. Sed quoniam te conspicio promptissimum ad intelligendum
ego coaceruabo. i. componam crebras rationes. vide. n. quan-
ta pateat infirmitas vitiosorum hominum. qui nec ad bene queunt
peruenire. ad quod ducit et compellit eos naturalis intentio et
quid esset de istis malis censendum. si desererent bene auxilio
nature preuentis tam magno ac pene inuicto. q. d. nihil ali-
ud censendum est. nisi quod impotentia eorum hoc ascriberet. **C** No-
tandum quod tam boni quam mali versus tendunt ad bonum: et mali de-
ficiunt ab eo quod competit eis secundum naturam. ex hoc arguitur sic
maxima impotentia est deficere ab eo quod natura intendit
sed hoc faciunt mali: ergo mali sunt impotentes. **C** Nota-
dum quod dicit pene inuicto. quod appetitus naturalis boni non
habet contrarium repugnans quo vincat. sed tamen per ignorantiam
et errorem vitiosorum pervertit. et ita aliquo modo viciis non dicitur.

C Considera deo quanta sceleratos homines habeat im-
potentia. neque enim leuia aut ludicra premia pe-
tunt: que consequi atque obtinere non possunt sed
circa ipsam rem summam verticemque deficiunt: nec in
eo miseris contingit effectus. quod solum dies no-
ctesque moluntur.

C Considera deo quanta. Hic phia ponit secundam rationem et vi-
dit. Considera ex his que dicam quanta impotentia habeat
sceleratos homines. neque enim petunt. i. appetunt premia leuia
et ludicra. i. iocosa. sed ipsi deficiunt circa ipsam summam sup-
erfectionem rem atque verticem. **C** Nec contingit ipsis miseris ef-
fectus boni in eo. i. propter hoc quod ipsi moluntur. i. laborant ac
querere dies et noctes. i. transitoria et temporalia bona. **C** Nota ex
ista forma talis ratio. quanto malus est illud a quo aliquis de-
ficit. tanto maior est suus defectus et in maiore impotentia
cadit. sed illud a quo mali deficiunt. non est quod vile et mo-
dicum sed est summum bonum. ergo malorum maxima est impotentia.

C In qua re bonorum vires eminent. Sicut. n. eum
qui pedibus incedens: ad eum locum usque perue-
nire potuisset quo nihil ulterius per diem iaceret
incessui: ambulandi potentissimum esse censes: ita eum qui
expetendorum finem. quo nihil ultra est apprehendit:
potentissimum necesse est iudicari. Ex quo fit quod huic
obiacet: ut idem scelesti viribus omnibus videatur esse deserti.

C In qua re bonorum. Hic phia ponit tertiam rationem probando
bonos maxime esse potentes pertractando exemplum supra-
positum. et ex hoc concludit malos maxime esse impotentes. et
dicit. In qua re. i. assuetudine boni desiderati eminet vires
bonorum super. et vires malorum non. Sicut enim censes. i. iu-
dicares. esse ambulandi potentissimum: qui pedibus incedens
potuisset peruenire usque ad eum locum. quo ulterius nihil par-
uum. i. manifestum iaceret incessui. ita necesse est quod cum iu-
dices potentissimum: qui apprehendit finem expetendorum. quo
nihil est ultra. tales autem sunt boni. Ex quo fit. i. sequitur
quod huic obiacet. i. contrarium est. ut idem scelesti. i. mali videatur
deserti omnibus viribus. **C** Notandum quod sicut viator aliquis
dicitur potens cum ambulat ad eum locum ubi nihil amplius
restat de via. sic boni quando perueniunt ad finem et ad bonum quod
transcendi non potest. ideo dicuntur potentes. mali autem quia
ipsum attingere non possunt dicuntur impotentes.

C Cur enim relictis virtute vitia sectantur: insci-
tia ne bonorum: sed quid enervatus ignorantie ce-
citate: an sectanda nouerunt: sed transuersos eos
libido precipitat. sic quoque intemperantia fragiles qui

obluctari vitio nequeunt. An scientes volentesque bo-
num deserunt: ad vitia deflectuntur. Sed hoc modo
non solum potentes esse: sed omnino esse desinunt. Nam
qui eodem omnino que sunt finem relinquunt: pariter quo-
que esse desinunt.

C Cur enim virtute. Hic phia ponit quartam rationem. scilicet excludit
quandam dubitationem. ibi. Quod quidem ratio quam intendit in
summa est ista. mali quando relictis virtute declinant ad vitia
aut sciunt bonum esse adherere virtuti aut nesciunt. si ne-
sciunt peccant per ignorantiam. nihil autem est impotentius igno-
rantia. ergo mali peccantes ignorantia sunt impotentes. Si
autem sciunt bonum esse adherere virtuti et declinant ad vitia
aut volentes derelinquunt. bonum aut non. Si non volentes sed
tracti libidine passionum pervertunt ad vitia. sequitur quod sunt
impotentes. quod maxima impotentia est non posse resistere pas-
sionibus. Si autem scientes et volentes relinquunt bonum. se-
quitur quod non tamen sunt impotentes. sed etiam quod omnino non sunt.
Cum enim omnis natura in quantum habet ordinem ad
finem: in quantum aliquid desistit ab ordine ad finem: intan-
tum deficit a natura. et per hoc ab esse ipsius nature. Ista ra-
tione pretendit in ista. d. Cur enim relictis virtute mali se-
ctantur vitia. ne pro nihilo. hoc est ex inscitia. i. ex ignoran-
tia bonorum. Sed quod est enervatus. i. debilius cecitate igno-
rantie. quasi diceret nihil. an ipsi nouerunt sectanda bona
Sed ipsos transuersos libido. i. concupiscentia precipitat in
vitia: et sic ipsi fragiles intemperantia. i. propter intemperantiam libi-
dinis: nequeunt vitio obluctari. i. resistere. An scientes et
volentes deserunt bonum: et deflectunt ad vitia voluntate
et scia. sed hoc modo non solum potentes esse desinunt sed omnino
desinunt esse. Lulus assignat rationem. nam qui relinquunt eodem
finem omnino que sunt. i. deum qui est ipsum esse. pariter esse
desinunt. **C** Notandum quod primum ens verissime habet esse.
ipsum est causa esse omnibus ut sunt. ut per se cometatorem. z. me-
thaph. et primo celi et mundi. Ab hoc ente derivatum est singu-
lis esse et vivere. quanto ergo magis per vitia recedit a pri-
mo esse tanto magis desinit. **C** In his Greg. in lib. mora-
lium. loquens de dyabolo dicit quod diabolus bene dicitur non esse
quod a summa essentia recessit. et per hoc quotidie crescente de-
fectu tendit ad non esse: quoniam ab eo qui est verum esse cecidit.

C Notandum quod phia tres assignat causas ex quibus omne pecca-
tum procedit. Omnis enim peccans vel peccat ex ignorantia. et
hunc modum primo tangit. vel peccat ex impotentia resistere
de. et istum secundo tangit. vel ex voluntate et malitia. et illum
modum quia grauior est ultimo ponit.

C Quod quidem cupiam mixte forte videatur ut malos
qui plures hominum sunt eosdem non esse dicamus. sed
ita sese res habet. Nam qui mali sunt eos malos
esse non abnuo. sed eosdem esse pure atque simpliciter
nego. Nam uti cadaver hominem mortuum dixeris
simpliciter autem homines appellare non possis: ita vi-
tiosos malos quidem esse concesserim. sed esse absolu-
te nequeam cōfiteri. Est enim quod ordinem retinet ser-
uatque naturam. Quod vero hac deficit: esse etiam quod
i sui natura situm est derelinquit.

C Quod quidem cupiam. Hic phia excludit dubitationem. Ali-
quis. n. dubitaret. quomodo aliquis possit esse malus et tamen dicitur non
esse. hoc excludit phia dicens. Ad idem forte videatur cup-
pium. i. alicui. ut malos qui plures sunt hominum dica-
mus ipsos non esse. Sed ita res sese habet huius mixte videatur.
Nam qui sunt mali eos esse malos non abnuo. i. nego. sed
ipsos simpliciter et pure esse nego. Nam sicut cadaver ho-
minem mortuum dixeris. simpliter autem hominem appellare non pos-
sis. Ita vitiosos malos esse concesserim. sed nequeam cōfite-
ri ipsos absolute esse sine determinatione distrabente. et re-
plicat eam prius dictam dicens. solum enim illud est quod

Ordinē recte seruat i natura. qđ aut ab hac natura & ab ordine deficit: etiam qđ in sui natura situm est derelinquit.

Notandū qđ malū est determinatio distrabēs sicut & mortuū. Unde sicut pcedendū est cadauer hoīs esse hominem mortuū. tñ non simplr pcedendū est cadauer esse hoīem. sic qđcūq; malum pcedendū est esse malū: non tñ simplr est cōcedendū ipsum esse. Uñ sicut patebit tertia profa hoīes cōuersi in malitiam humanam amiserunt naturam. ergo per malitiam hoīes desinunt esse quod fuerant.

Sed possunt inquires mali. ne ego quidez negauerim: sed hec quidem eoz potentia non a virib; sed ab ibecillitate descendit. Possunt etiam mala que minime valerent si in bonozum efficientia manere potuissēt. Que possibilitas eos evidentius nihil posse demonstrat.

Sed pñt inquires mali. Hic pbia excludit dubitationem contingentē circa pncipale ppositum. Ostensum enim est qđ mali sunt impotentes. Aliqs dubitaret quō verum sit. cum tñ pfuctum sit dicere qđ mali pñt: hoc soluit pbia. scđudo ostendit qđ potētia maloz nulla sit. ibi. **N**ā si sicuti. dicit primo **O** Boetiu inquires obiciendo cōtra predicta: qđ mali pñt s̄m p̄suetū modū loquēdi. **R**idēt pbia: ego si qđem negaueri qñ mali possint: sed hec potentia ipsoz si descendit a virib;. sed ab ibecillitate. i. a fragilitate. qđ declarat. qđ mali pñt qđem mala que minime valerent. i. possent si potuissent manere in efficientia eoz bonoz. i. si efficientia maloz esset talis qualis illa quā hñt boni. qđ potissima est vt pz ex dictis. Que possibilitas maloz. qđ pñt mala. demōstrat eos evidentius nihil posse. **N**otandū qđ dicit malos minime posse mala si p̄maneat in efficacia bonoz. ex quo videt qđ boni non pñt facere maluz: nec per p̄ns peccare. qđ falsum est. cum iust; septies in die cadat & fortior resurgit s̄m scripturam. Ad hoc dīcēdū qđ boni nō pñt facere malum ex electione recte rōnis. que semp deprecatur ad optima. lz de potentia absoluta possint facere malum. in quo tñ potentia eoz p̄iūgit voluntatē & electionē qđ eligūt bonū & nō malū sic dī nō posse facere malū.

Nam sicuti pauloante collegimus: malū nihil est. cum mala tñ modo possint nihil posse improbos liquet. **B.** p̄spicuum est. **P.**

Nam sicuti pauloante. Hic pbat qđ potentia malozum nulla sit triplicif. scđa ibi. Atq; vt intelligas. tertia ibi. huc accedit. **P**rimo dicit. Sicut collegimus ante: malū nihil ē. & cū mali tñ possint mala. ex hoc liq̄t improbos nihil posse. Et dicit Boetius: p̄spicū est. **N**otandū qđ ratio sic format. posse malū est posse nihil: cū malū nihil sit: lz mali tñ possunt mala. ergo pñt nihil. & per p̄ns nulla est eoz potentia. **N**otandū de hoc qđ malū nihil sit visum ē p̄iū. Et dicit beatus Augu. Cum vniuerse nature p̄ verbū dei facte sint: iniquitas per ipsū facta nō est: quia iniquitas nulla substantia est: & peccatum non est natura sed vitium nature appetentis illud qđ non est sui ordinis.

Atq; vt intelligas quenā sit huius potentie vis: summo bono nihil potentius esse pauloante diffiniuimus. **B.** Ita est inquam. **p.** Sed idem inquit malū facere nequit. **b.** Adinime. **p.** Est igit inquit aliquis qui omnia posse homines putet. **b.** nisi quis insaniat nemo. **p.** Atq; idēz possunt mala. **b.** Utinam quidez in quā non possent. **p.** Luz igit potēs bonozū tñ modo possit oia. **N**ō vō qāt oia potentes etiam malozum: eosdem qui mala pñt minus posse manifestum est.

Atq; vt intelligas. Hic probat idem alio modo dicens. **O** Boeti quenam sit vis huius potentie qua mali dicit

posse sic p̄sidera ex dicendis. **N**os pauloante diffiniuim; nihil esse potentius summo bono. i. deo. Ita est dicit boe. & pbia. Sed idem. i. summu bonū nequit. i. non pōt facere malum. Adinime dicit Boetius. Et pbia. Est igit aliquis qđ putet hoīes oia posse. **N**emo dicit Boetius nisi qđ insaniat. & idem hoīes possunt mala facere: vtinam nō possent dicit Boetius. Igitur pbia arguit. Cū igit tñ modo potens bonoz possit oia. non aut queant. i. pñt oia potentes maloz. manifestū est eosdem minus posse qui mala pñt. **N**otandū qđ posse malum magis arguit impotentia qđ potentiam. qđ si argueret potentia: tunc deberet oipotētissimo. i. deo qđ falsum est. Uñ pōt argui ex littera sic. Deus potest oia: & non pōt malū. malū non pñt oia. & pñt maluz. ergo posse malū magis arguit ipotentia qđ potentia

Huc accedit qđ omnem potentiam inter expetenda numerandā: oiaq; expetenda referri ad bonū velut ad quoddā nature sue cacumen ostendimus. Sed patrandi sceleris possibilitas referri ad bonum non potest. Expetenda igitur non est. Atqui omnis potētia expetenda est: liquet igitur malozum possibilitatem non esse potentiam.

Huc accedit. Hic probat idē tertio modo dicens. Huc accedit qđ oēm potētia esse numerandā inter expetenda. qđ pro & oia expetenda. i. desideranda referri ad bonū velut ad quoddam cacumen. idest ad p̄fectionē sue nature. sed possibilitas. i. potentia patrandi sceleris. i. faciendi maluz nō potest referri ad bonū. igit expetenda nō est. omnis aut potentia expetenda est. liquet igitur possibilitatē. i. valentiam siue potentiam maloz non esse potentiam. **N**otandū qđ ratio sic pōt formari ex l̄a. Ois potentia que est potentia natura est appetenda & refertur ad bonum. ergo potentia mali non est potentia.

Ex quibus omnibus bonoz quidem potentia: maloz verū minime dubitabilis apparet infirmitas: veramq; illaz platonis esse sententiā liquet: solos quod desiderarēt facere posse sapientes. i. probos vō exercere quidem qđ libeat: qđ vō desiderent explere non posse. faciunt enim quilibet: dum per ea quibus delectantur id bonum qđ desiderant se adepturos putant. sed minime adipiscunt qm̄ ad beatitudinē probra non veniunt.

Ex quibus oib; bonoz. Hic ex dictis p̄cludit p̄clusionem pncipalem p̄firmando eam auctoritate platonis dicens. Ex quibus iam declaratis apparet minime dubitabilis potentia bonoz. & infirmitas maloz. & liquet veram esse illā sententiā platonis. Solos sapientes posse facere qđ desiderāt: improbos vero explere posse quod libeat. i. qđ libidinē placeat. qđ vō desiderent rōnali appetitu malos explere si posse. faciunt enim supple mali que. i. libido libet. i. expetit. dñ putant se adepturos boni quod desiderant. per ea qđ delectantur sed minime adipiscūt. qm̄ probra. i. vitia vel hoīes vitiosi non veniunt ad bñrudinē. **N**otandum qđ desiderium est appetitus rōnalis. libitus autē spectat ad appetitum sensualem. licet ergo mali affectent beatitudinem appetitu rōnali. tñ qđ faciunt qđ libet sequentes appetitum sensitiuū. ideo ad beatitudinem non perueniunt. Sapientes autē qđ p̄tēnt delectatōes sēsuales. & iūitū intellectualib; ipsi sūt qđ p̄ficiūt aīam suā scia sui creatoris qui de nihilo fecit ens. vt scribit i lib. de pomō. Aīa nō trīstabit n̄z p̄turbabit cū recedit a corpore: vt scribit i eodē.

Adetrum secundum libri quarti. **O**s vides sedere cello Solii culmine reges Purpura claros nitente

Septos tristibus armis:
 Ore toruo comminantes:
 Rabie cordis anbelos:
 Detrahit si quis superbis
 Vanis tegmina cultus:
 Jam videbit intus artas
 Dominos ferre catenas.
 Hinc enim libido versat
 Auidis corda venenis.
 Hinc flagellat ira mentem
 Fluctus turbida tollens.
 Meroz aut captos fatigat.
 Aut spes lubrica torquet.
 Ergo cum caput tot vnum
 Cernas ferre tyrannos.
 Non facit quod optat ipse
 Dominis pressus iniquis.

C Metrum secundum libri quarti.

Quos vides sedere cello. Istud est metrum scd3 huius quart. et est metru mixtu. Primum dicitur alemanicu ab inuetoze trochaicum a pede pdominante. scdm dicit feregraciū ab inuetoze. spōdaciū a pede pdnante. In quo metro pbia ondit qno potētia maloz sit pñderanda: in qbus maxime vidēt ē sicut sūt reges et pñcipēs. et dicit incipiēdo pñstructiones l septimo versu. Si qd detrahat. i. remoueat per pñsiderationem et intellectū tegmina. i. tegmina vani cultus exterioris supbis regibus. Quos reges vides sedere cello culmine. i. altitudine. solū. i. cathedre. quos vides claros purpure nitente. septos. i. circūdatos armis tristibus. i. pñstantibz. reges inquā cōminantes. i. minas imponentes miseris toruo ore. i. crudeli aspectu. anbelos. i. cupidos vel festiuos rabie cordis. i. crudelitate mortis. Jam videbit dños tales ferre itus. in aio artas catenas. i. vincula vitioz. qd manifestat subdens. hinc enī. i. ex vna pte. libido. i. cōcupiscentia. versat. i. pñcipitat. corda talū tyrannoz auidis venenis. Hinc. i. ex alia parte. ira turbida flagellat. i. punit. mentem ipsoz. ira inquā tollens. i. excitans fluct. i. disturbia. aut captos infortunio aliquo meroz ipsoz fatigat. aut spes lubrica. i. vana torquet. Lū ergo cernas vñū caput. i. vñū pñcipem ferre. i. sustinere. tot tyrannos. i. pñsiones tyrannizantes ipse pressus iniquis dominis. i. vitis dñantibus. non facit qd optat. **C** Nota qz intentio pbie ē dicere si quis visu posset penetrare corda pñcipū. quos videt sedere in altis solis ornatos claris indumētis. hñtes arma terrentia. i. toruo vultu. respicientes miseros. statim visu cognosceret ipsoz ligatos multis cathenis insolubilibus. i. passionibus ire: spei. timoris et sic ligati passionibus non faciunt qd optant. et pñs sunt impotentes. **C** Notādū qz dicit homo pñsus iniquis dñis. i. vitis dñantibus non facit qd optat. dicit beatus Augusti. in lib. de ciui. dei. Bonus etiam si seruiat liber est: malus aut si regnat seruus est: nec vnus hominis. sed quod grauitus est tot dominozum seruus est quot vitiozum.

C Prosa tertia libri quarti.

Vides ne igitur quanto in sceno probra voluantur. qua probitas luce resplendet: In quo per spicuū ē: nunq̄ bonis premia: nunq̄ sua sceleribus deesse supplicia.

C Prosa tertia quarti libri.

Vides ne igitur. Ista est prosa tertia huius qrti in qua ondit pbia malis nūq̄ deesse supplicia et bonis nūq̄ deesse pñmia. Et primo philoso-

phia continuando se ad pcedētia. primo pñmittit intentum suū. scdo pñsequit intentū. ibi. Rex etenim. Primo dicit sic. Vides ne igitur o Boeti in quāto sceno. i. in quāta vilitate impotentie voluant. probra. i. boles probrosi et vitiosi. vides etiam qua luce. i. qua claritate potentie resplendet pbitas virtuosoz boius. In quo sicut in suo antecedente perspicuū est hoc pñs. i. nunq̄ bonis pñmia: nunq̄ sceleribus. i. boibus sceleratis deesse sua supplicia. **C** Notādū qz mali dicuntur volui in sceno. qz mali et maxime libidinosi subis assimilāt. sicut postea patebit que voluitur in sceno. fin illud. Sus magis in sceno gaudet: q̄ in fonte sereno. De qbus dicit scriptura perierunt iumenta i stercore suo pbi aut luce resplendent qz virtus est pbitas que vltra humanā nāz boiez puebit et ois assimilat.

C Rerum etenim que geruntur. illud propter qd vnaqueqz res geritur eiusdem rei premium esse non iniuria videri pōt. Ut currenti in stadio propter quā curritur: iacet pñmiū corona. Sed beatitudinem esse idipsum bonū ppter quod oia geruntur ostēdimus. Est igit hñanis actibus ipm bonū veluti pñmiū cōe ppositū: atqz hoc a bonis non pōt separari. Neqz. n. bonus vltra iure vocabit qz careat bono. quare probos mozes sua premia non relinquunt. Quantūlibet igitur seuiant mali: sapienti tñ corona non decidet: non arefct: neqz. n. pbis ais pñmiū decus aliena decerpit iprobitas. Qd si extrisecus accepto letaretur poterat hoc vel alius quispiam vel ipse etiaz qui contulisset auferre. Sed qui id sua cuiqz probitas cōfert tñ suo premio carebit: cū probus esse desierit.

C Rex etenim que gerūt. Hic pbia pñsequit intentū et primo pbat qz bonis nunq̄ defunt pñmia. scdo qz malis nūq̄ defunt supplicia ibi. Que cū ita sint. Primo ondit qz bonis nūq̄ defunt premia. scdo ondit qd sit illud pñmiū ibi. ad culus pñmiū. Primum pbat duabus rōnibus. scdm pñmū ibi. Postremo. Primum rō talis est. Ois res pp quā aliqd gerit est pñmiū illius rei que gerit. sed pp bonū oia fiunt et gerūt. ergo bonū est pñmiū oluz que geruntur s3 bonū a bonis separari non pōt. qz iam non essent bonū. ergo bonis nunq̄ defunt sua pñmia. Unde dicit in lfa. Rex tñ que gerunt. i. fiunt illud ppter qd vna queqz res gerit. i. sit illud videri non pōt iniuria esse pñmiū illius. b declaratur exemplariter Ut currenti in stadio. i. in aliquo spacio. corona est pñmiū ppter quā curritur. sed ostēdim? pñmiū beatitudinem esse idipsum bonū. ppter qd oia geruntur. ergo ipsum bonum est veluti cōe pñmiū actibz hñanis ppositū: sed hoc bonū non pōt separari a bonis. Non enim bonus iure vocabitur qui careat bono. quare pbos mozes. i. boies bene morigeratos. non relinquūt sua premia. q̄ tñcūqz ergo seuiat mali s3 bonos. tñ sapienti nō decidet corona. i. pñmiū nec arefct. i. minuet. qz aliena improbitas si decerpit. i. non aufert pñmiū decus pbis ais. qz si boni accepto pñmio extrisecus letarēt poterat hoc aliqs auferre ab eis. vel saltem ille qui pñtulisset: sed quia illud pñmiū sua pbitas vniciqz pñfert. tñcū quilibet carebit suo pñmio cū desierit esse pbus. **C** Notādū qz pñsuetudo fuerat apd romanos currere in stadio. i. in aliquo spacio. qd vocabāt stadium et qui citius venit ad metā sustulit pñmiū. i. coronā vel aliqd aliud sicut dicit apls. Hecitis. qz hi q in stadio currūt: oēs qdem currūt sed vnus accipit brauium. sic currite vt apprehendatis: ergo id ppter qd currit ē pñmiū currentiū. **C** Notādū qz Boetius non pōt carere pñmio. qz illud a quo homo dēndat bonus est virtus vel opatio virtuosā. qz sicut Arist. z. eth. Ois virtus erit vtiqz habitus ex quo homo fit bonus ppter qd dignitas virtutis est pñmiū

virtuose opantiū: sed opans virtuosē non pōt priuari vir-
tute: ergo bonus nō pōt carere suo p̄mio. ¶ Notandū q̄
tūcūq; mali sep̄ant: tū sapiētī non decider corona: q; s̄m
Senecā. nūq; intantū vitium p̄trabit nec malitia inua-
lescet p̄tra virtutes qn nomē p̄bie sacrum & venerabile p̄-
maneat: sic s̄līr ē de malis & stultis resp̄cū bonoz & sapiētū

¶ Postremo cum omne p̄miū iccirco appeta-
tur: quoniam bonum esse credatur quis boni cō-
potem p̄miū: iudicet exp̄tem.

¶ Postremo cū oē p̄miū. Hic pōit secundā rōnē q̄ est ta-
lis. ¶ P̄miū nō habet rōnez p̄miū nisi in q̄tū bonū q̄ igit
ē cōpos boni est cōpos p̄miū. dicit ergo in l̄ra. ¶ Do-
stremo cū oē p̄miū iccirco appetaf q; credit esse bonuz
q; iudicet cōpotē boni exp̄tē esse p̄miū. q. d. nullus.

¶ Notandū q; argumētū p̄bie simile est istī: ac si arguatur
homo non h̄z rōnē oīs nisi q; rōnalis. q̄cūq; igit est rōna-
lis est homo. sic similit̄ p̄miū non appetit nisi q; bonum
q; ergo est cōpos boni est cōpos p̄miū. sed bonus est
cōpos boni. ergo non deest sibi p̄miū.

¶ At cuius p̄miū omnīū pulcherrimi maximū-
q; Ademento enim illius corolarī quod paulo
ante precipuum dedi: ac sic collige. Cum ipsum
bonum beatitudo sit. bonos oēs eo ipso q; boni
sūt fieri br̄s liq̄: s; q; bti sūt deos eē cōuēt. Est
igit p̄miū bonoz qd null' deterat dies null' mi-
nuat p̄as. null' fuscet ip̄obitas. deos fieri.

¶ At cuius p̄miū. Hic ostendit qd sit illud p̄miū qd boni
assequantur. s. maximū & optimū. qd est fieri deos. vñ di-
cit. At cuius p̄miū. s. boni non sunt exp̄tes. i. carentes.
¶ R̄idet p̄bia: olo pulcherrimi & maximū p̄miū. qd p̄bat
ex quodam corolarīo supra declarato. d. Ademento coro-
larīo illi' qd precipuū ante dedi. & sic collige. i. ex illo coro-
larīo. p̄clude. Cum ipsum bonū sit b̄tudo: liquet oēs bo-
nos q; boni sunt fieri beatos. s; qui beati sunt eos p̄cūnt
eē deos igitur p̄miū bonoz est fieri deos qd p̄miū bono-
rū nullus dies deterat. i. cōsumit null' p̄as minuat. nul-
lus ip̄obitas fuscet. i. obscurat. ¶ Notandū q; in ista de-
ductione p̄bia nō accipit b̄tudinē pro statu quē boni ha-
bituri sunt post hanc vitam: sed pro statu b̄tudinīs: qua-
lis in hac vita haberi pōt quē homo cōsequif p̄ virtutes.
¶ Cū qui essentialiter est bon' eēntialr est b̄tās & deus. & q;
non est essentialiter bonus sed participatiue hic etiam est
participatione beatus & deus.

¶ Que cum ita sint: de maloz quoq; inseparabi-
li pena dubitare sapiens nequeat: nā cum bonuz
malumq; item pena atq; p̄miū aduersa frō-
te dissideant: que in boni p̄miū videm' accide-
re: eadem necesse est in mali pena contraria par-
te r̄deāt. Sicut igit p̄bis p̄bitas ipsa sit p̄miū
ita improbis nequitia ipsa supplicium est.

¶ Que cum ita sint. Hic ostendit p̄bia q; malis nūq; desint
sua supplicia. sed ostendit quale sit illud supplicium sibi. Vide
autem. ¶ Prima in duas s̄m duas rōnes sc̄da sibi. Jā vō.
¶ Primo dicit. Que cum ita sint. s. q; boni nūq; carent
p̄miū. seq̄t q; nullus sapiens possit dubitare de insepara-
bili pena maloz. ¶ Nam cū bonum & malum pena & p̄-
miū aduersa fronte dissideant. i. opponant abinuitem.
ca que in boni p̄miū videmus accidere eadem necesse ē
q; r̄deāt p̄traria parte in pena mali. sicut igit p̄bis. i. bo-
nis ipsa p̄bitas sit p̄miū. ita nequitia ipsa improbis sup-
plicium. ¶ Nota q̄cūq; subiectis p̄trariis insunt contra-
rie passiones. si vni subiectoz ostendit inesse sua passio. tunc
per locum a p̄trariis reliquo subiecto assignat inesse simi-
liter sua passio. Cum igitur bonum & malum sint diuersa

subiecta: p̄miū & supplicium sicut diuersae passiones: si ostendit
bonis nō deesse p̄mia: ostendit est malis nō deesse supplicia

¶ Jam vō quisquis afficitur pena: malo se affectū
esse non dubitat. Si igitur sese ipsi existimare ve-
lint: possunt ne sibi supplicii exp̄tes videri quos
omnium maloz extrema nequitia non afficit
modo: verum etiam vehementer inficit.

¶ Jam vō q; q; Hic ponit sc̄daz rōnē que talis est. ¶ Pena
non h̄z rōnem pene: nisi ex hoc q; malum est quoddaz. er-
go qui est affectus malo ipse est affectus pena sed mali sūt
affecti imo isecti malo: ergo sūt affecti pena & p̄ his sup-
plicio. Cū dicit i l̄ra. Jā vō q; q; afficit p̄a: malo nō du-
bitat se esse affectum. cū supple pena non habeat rationez
pene nisi q; mala. igit si ipsi mali se ipsos existimare velint
p̄nt ne sibi videri exp̄tes supplicii quos malos oium' ma-
loz extrema nequitia. i. maxima in genere mali. non modo
. i. trīmodo afficit. vey pro sed vehementer inficit. q. d. non
¶ Notandū q; sicut argumentū tenet sub hac forma. ho-
mo non est homo nisi q; est rōnalis. ergo qui est rōnalis.
est homo. sic arguitur in proposito. pena nō h̄z rōnez pene
nisi q; malū est quoddā. ergo qui est affectus malo: ē affe-
ctus pena. sed mali sunt affecti malo ergo malū non deest
malis & per consequens supplicium.

¶ Vide autem ex aduersa pte bonoz que ip̄obos
pena comitet. Omne namq; qd sit: vnum esse
ipsamq; vnuq; bonum esse: paulo ante didicisti.

¶ Qui p̄bis est vt omne quod sit: id etiā bonum esse
videat. hoc igit mō quicquid a bono deficit esse d
sistit: quo fit vt mali desinant esse quod fuerant.

¶ Sed fuisse boies adhuc ipsa humani corporis re-
liqua species ostentat. Quare versi in malitiam:
humanam quoq; amisere naturam. Sed cuz vl-
tra homines quēquā p̄bere sola p̄bitas possit
necesse est vt quos ab humana conditiōe deiecit
infra hominis meritum detrahat improbitas.

¶ Euenit igitur vt quē transformatū vitii videas
hominem estimare non possis.

¶ Vide aut. Hic p̄bia ostendit q̄le sit p̄miū maloz. s. trans-
formatio i bestialitatē. sc̄do ostendit quō per diuersa vitia ho-
mines transformant in diuersas bestias. sibi. Auaritia p̄-
mo dicit. ¶ Vide o Boeti que pena comitet ip̄obos ex
aduersa pte bonoz. i. per p̄trariū ad bonos: didicisti enim
paulo ante. s. in tertio libro. Oē qd est esse vnu: & didicisti
vnum esse bonū. cui p̄bis est vt oē quod sit videatur esse bo-
nū. igit q̄qd deficit a bono desinit esse. quo fit vt mali
desinant esse quod fuerant. sed ipsa reliqua sp̄s humani
corporis adhuc manēs in eis ostentat malos fuisse boies
Quare versi in malitiā amisere humanā naturā. sed cum
sola p̄bitas possit quēquā hoīem p̄bere vltra boies. s.
i naturam diuinam. necesse est vt quos improbitas ab hu-
mana conditiōe deiecit: ipsa detrahat hoīes infra meritū. i.
dignitatē hoīs in naturā bestialitatis. igit euenit vt non
possis estimare hoīem. sed bestiā quē videas vitii trans-
formatū. ¶ Notandū q; cum gradus entūz distinguat
s̄m nobilitatē & ignobilitatem: q; non est accipere duas spe-
cies eā p̄fectas. sed vna est dignior alia. ideo o; quod oē
ens quod non est hō sit supra hoīem vel infra hoīem. ma-
li aut vt probatū est per malitiā desinit eē boies. ergo ne-
cesse ē malos eē supra hoies vel infra. cū aut sola p̄bitas
vehat hoies supra hūanā nāz. s. ad nāz deoz seq̄t q; mali-
tia deiciat malos infra nāz hūanā. s. ad nāz bestialitatis.

¶ Auaritia feruet alienarum opum violentus
ereptoz: similem lupi dixeris. Feror autem in
quietus

quietus linguā litigijs exercet: cani cōpabilis. In
 fidiator occultus furrripuisse fraudib⁹ gaudet: vul
 peculis creq̄t. Ire intēperās fremit leonis aium
 gestare credat. Pavidus ac fugax non metuen
 da formidat: cervis silis habeat. Segnis ac stu
 pidus torpet asinum vivit, leuis ac icōstās studia
 pmutat nil ab auibus differt. Sedis imundisqz
 libidibus imergit. sordide suis voluptate deti
 netur. Ita fit vt qz probitate deserta homo eē de
 fierit: cum in diuinam conditionem transire non
 possit: vertatur in beluam.

Quartus feruet alienarum opum. Hic pbia ofidit qualr
 holes per diuersa vitia trāformāt in diuersas bestias di
 cens. Aliqs hō feruet avaritia. s. violētus ereptor. i. abla
 tor vel raptor alienarū opum talez dixeris similē lupi: sed
 hō feror ⁊ inquietus qui exercet linguam litigijs talis cō
 parabilis est cani. Homo occultus insidiator qz gaudet sub
 ripuisse aliena fraudib⁹. talis erequet. i. cōparet vulpecu
 lis. sed homo intēpans. i. itēperatus. s. ire fremit talis cre
 dat gestare aium leonis. sed homo pavidus ⁊ fugax qui
 formidat habeat silis cervis. homo autē segnis ⁊ stupidus
 ille torpet. i. tardus est. ⁊ talis vivit asinū. i. asinine. Ho
 mo autē leuis ⁊ icōstans qui pmutat studia sua. i. opa ni
 bil differt ab auibus. sed homo qz imergit sedis ⁊ immū
 dis libidibus. ille detinetur voluptate sordide suis. idest
 cōparat subibus. ⁊ sic de ceteris vitis ptingit loqz vñ pclu
 dit pbia dices. Ita fit vt qui deserta pbitate defertit esse
 homo cū non possit transire in conditionē diuinā vertat i
 beluā idest in bestiam. **Actandū** qz in nobis est duplex
 virtus cognoscitua. s. intellect⁹ ⁊ sensus. Intellect⁹ est qd
 diuinum in nobis per quem ad supiora ascēdimus ⁊ deo
 filles sumus. Sensus autē inquātū non obedit rōni est qd
 brutale in nobis per quē infra naturam humanam redi
 gimur ⁊ bestiis similes effimur. Ideo dicit Boetius in
 tractatu de sumo bono. Ne vobis hoibus qz de nūero be
 stiarum estis cōputati diuinū qd i vobis est non cognosce
 tes per quod ad superiora ascēditis ⁊ deo similes estis. di
 uinum autē in homine vocat intellectum.

Adetrū tertiu qrti li.

Ela naricii ducis
 Et vagas pelago rates
 Eurus appulit insule.

Pulchra qua residens dea
 Solis edita semine.
 Discet hospitibus nouis
 Tacta carmine pocula:
 Quos vt in varios modos
 Vertit herbipotens manus:
 Hunc apri facies tegit.
 Ille marmaricus leo
 Dente crescit ⁊ vnguib⁹:
 Hic lapis nuper additus
 Flere dūm parat vlulat.
 Ille tigris vt indica
 Tecta mitis obambulat.
 Sed licet variis malis
 Hamen arcadis alitis.
 Obsitum miserans ducem
 Peste soluerit hospitis:
 Jam tamen mala remiges

Ore pocula traxerant.
 Jam sues cerealia
 Blande pabula verterant.
 Et nihil manet integrum
 Voce corpore perditis.
 Sola mens stabilis: super
 Adōstra que patitur gemit.

Adetrū tertium quarti libri.

Elanaricii ducis. Istud est metrum tertiu hu
 lus quarti qd dicit gliconicū ab inuicatore. co
 riambicū a pede pānante in quo pbia ostendit
 trāformatiōē hoīus i bestias p quandā fabu
 lā. scdo ofidit trāformatiōē mentis per vitia esse peiorē
 trāformatiōē corpis. ibi. O leuē. fabula quā intēdit ē de
 trāformatiōē socioz vlrīs. ⁊ ē talis. Ulrīs post bellum
 troianū. cū redeūdo ad ppria diu errasset in mari: puenit
 in quādā insulā quā habitabat quedā dea noīe Circe: filia
 solis que p gramia ⁊ potides cōsuevit hospites suos mu
 tare in diuersas bestias: que ē socios vlrīs qui ad ipam
 puenerāt p suas potides mutauit. s. mercurius dedit vlrī
 albū florē p quē mutauit trāformatiōē ⁊ potione venefi
 cā. Quis autē socii sui eēt mutati i bestias qz tū ad figurā
 corpis: tñ remāsit i eis mēs itegra exclusa oī bestiali seui
 tia. Cū dē i lra. Eurus ventus talis. appulit vela ducis
 naricii. i. vlrīs qz venoiatur naricius a loco vel a regione d
 qua oriūdu erat: ⁊ appulit vagas rates. i. naues pelago
 .i. mari cuidā insule. qua. i. in qua insula residens pulchra
 dea. Circe edita. i. genita ex semine solis. illa miscet nouis
 hospitib⁹. i. sociis Ulrīs pocula tacta carmine. i. icātatio
 ne. quos. i. hospites. vt. i. postqz. man⁹ Circe herbipotes
 i. potēs herbaz. vertit. i. mutauit socios vlrīs i varios mo
 dos. i. in varias figuras bestiaz. Hūc. i. vñ illoz tegit fa
 cies apri. ille. i. alius marmaricus leo. i. africanus leo fa
 ctus. crescit dente ⁊ vngibus. Hic. i. alius nup lupis ad
 ditus. i. pūct⁹ dū parat flere ppter suā trāformatiōem
 ipse vlulat. Ille. i. alius obābulat. i. circuit tecta. i. dom⁹
 mitis vt indica tigris. i. idie. C S 3 3 numē. i. deitas. arca
 dis. i. mercurii. qz colit in arcadia qz dicit ales. eo qz fingit
 habere alas i pedib⁹ ad designādū velocitatē sui motus.
 Ille mercurius miserans ducē. i. vlrē obsitum. i. circūda
 tū variis malis. ipse soluerit. i. liberauerit eū a peste hospi
 tis. i. circe. tñ remiges. i. socii vlrīs. iā traxerāt. i. biberāt
 mala pocula ore. ⁊ iā sues effecti. verterāt. i. mutauerant
 pabula cerealia. i. nutrimēta: panis ē cibus hoīus glande
 .i. in glandes qz ē cib⁹ suis. ⁊ nihil manet integrum. s. de fi
 gura humana. ipis perditis. i. mutatis. voce ⁊ corpore. sola
 autē mens stabilis manens gemit supra monstra. idest su
 pra trāformatiōē corpis quā patit. **Actandū** qz trā
 formatio hoīs in bestia remanēte aīa rōnali nō ē possibi
 lis fm rē. qz si eēt possibilis. vel eēt possibilis fm trāsmu
 tatiōē sbalē vel accētalē si s3 sbalē qz p talē introducitur
 noua forma sbalis. ⁊ sic due forme sbales specificē differē
 tes. vt forma lupi ⁊ hoīs s3 i formaret idē corp⁹ qd fallū ē
 nec ē possibilis fm accētia ppria qz disponāt māz ad de
 terminatā formā. qz ipossibile ē māz s3 vnam ⁊ eandem
 dispositionem proportionari diuersis formis. Cū omni
 no est ipossibile animam intellectuā vniri materie dis
 posite ad formam lupi. ergo transmutatio de qua hic loq
 tur si est possibilis erit solū fm accidētia indiuidū proue
 nientia ab exterioribus causis quēadmodū videt cōrigi
 se de rege Nabuchodonosor: de quo legit in Daniele. qz
 ex hoīb⁹ eiectus est ⁊ fenū comedit vt bos. ⁊ roze celi corp⁹
 eius infectum est: donec capilli eius crescerent in similitu
 nem aglaz. ⁊ vngues eius quasi vngues auīz. ⁊ qz trans
 mutatio fm talia accidētia ducit ab expressa representa
 tione spēi humane ppter deformitatē figure. Ideo vt sic
 pōt dici transmutatiōē esse factā in bestia anima remanē

te. Alii dicunt qd hmodi transmutatio non sit possibilis s3 rem: sed fm quandā apparitionē fantastica. vñ non videt rōnabile qd Nabuchodonosor transtulerit se ad iumenta comedens fenū nisi qd quadam inania ⁊ apparitione fāta stica agitatus seipsum reputabat iumētū aut bestia: propter qd a cōsortio hominū eiectus cum feris habitabat.

O leuem nimium manum.

Nec potentia gramina

Membra que valeant licet

Corza vertere non valent.

Intus est hominum vigor

Arce conditus abdita.

Nec venena potentius

Detrahunt hominem sibi.

Diraq3 penitus meant.

Nec nocentia corpori

Mentis vulnere sentiunt.

O leuem nimium manū. Hic ostendit transformationē mentis per vitia esse deteriorē transformatione corporis eo qd mēs nobilior est tanto corpore ⁊ dicit. Ego dico manum circe. i. ptātem esse nimium leuem. i. imbecillē. nec dico gramina eius eē potentia que l3 valeant vertere mēbra. s. corporis. non tñ valent vertere corza. qz intus est vigor hominū cōditus. i. absconditus. arce abdita. i. in mente abscondita. sed hec dira venena. i. vitia potentius detrahunt hominē sibi. que venena siue vitia penitus meant. i. ptransseūt ⁊ nō nocētia corpori sentiunt. i. sentire faciūt hōiez vulnere mentis. **C** Motandū qd qz aīa nobilior ē ⁊ excellētor corpore transmutatio facta in aīa de virtutibus ad vitia stante corpore humano. ipsa est deterior q3 facta transmutatione corporis humani in spēm bestie aīa remanēte intrāsmutata qz aīa intrāsmutata dato qd corp⁹ trāsmutet adhuc hō dicit hō rōe aīe. s3 remanēte corpore hūano ⁊ aīa trāsmutata: iā hō nō dē hō nisi equoce. ergo trāsmutatio aīe peior ē trāsmutatio corpis aīa remanēte intrāsmutata.

Profa quarta libri quarti.

Am ego fateor in quā nec iniuria dici video vitiosos tametsi humani corporis spēm seruet: i beluas tamē aīoz qualitate mutari. Sed quoz atrox scelerataq3 mens bonoz pnicie seuit: idip3 eis licere noluissem.

P. Nec licet inquit vti cōuenienti monstrabit loco. S3 tñ si idipsū qd eis licere credit auferat: magna ex pte sceleratoz hōiuz pena releuatur.

Profa quarta quarti libri.

Am ego fateor in q3. Ista est quarta profa huius qrti in q3 pncipalr tria probat. Pmo pbat malos esse miseros qui cupita pficiunt q3 si ea nō pficerēt. Scdo pbat malos eē miseros si sint impuniti q3 si sint puniti. Tertio ostendit illos esse miseros qui faciunt iniuriā q3 illi qui patiūt scda ibi. Nam hoc quoq3 tertia ibi. Nam ne illud. Pmo Boetius cōsentis pdictis facit quoddā votū ⁊ pbia sibi rīdet scdo pbia pseqt pncipale intentū. ibi. Etenim. Pmo dicit. Tum ego Boetius finito carmine in q3. i. dixi ego fateor. i. pcedo vey esse qd dcm ē. nec iniuria. i. nō iniuste video dici vitiosos mutari in beluas. i. bestias. qualitate. i. vitio aīoz tā ⁊ si p q3uis. seruent spēm humani corporis. Tunc Boetius facit votum dicens. Sed eis quoz mens atrox. i. crudelis seuit pnicie bonoz. idipsum noluissem eis licere. s. vt seuiāt mali in bonos. Rīdet pbia nec licet inquit vti monstrabit quuenienti loco: tñ si idipsū qd credit eis licere. hoc auferat a malis. releuat pena sceleratoz homi

nū ex magna parte. **C** Motandū licet credat malis licere qd seuiant ptra bonos nō tñ in reueritate l3 qz in sexta profa huius quarti ostendit pbia qd nihil l3 mal' contra bonos nisi quantum pmittit ex ordinatione diuine providentie ad vtilitatem bonorum.

Etenim qd incredibile forte cuiq3 videat: infeliciores esse necesse est malos cū cupita pfererint q3 si ea que cupiūt implere nō possint. Nam si miser est voluisse praua: potuisse miserius est: sine quo voluntatis misere langueret effectus.

Etenim qd incredibile. Hic pbia pseqt pncipale intentum pbandū qd improbi sunt miseros qui cupita perficiunt q3 qui perficere non possūt. scdo ostendit qd in hac vita nihil est diuturnū in cōparatione ad vitā eternā. tertio ponit admirationem Boetii super quodam secunda sibi. Neq3. n. tertia ibi. Tuz ego. Pmo dicit. Necesse ē malos esse infeliciores. i. miseros cum pfererint cupita q3 si non possint implere quod forte videat cuiq3. i. alicui incredibile. cuius probatio est. Nam si miser est voluisse praua miserius est potuisse. sine quo. s. posse. langueret. i. deficeret. effectus misere voluntatis.

Itaq3 cum sua singulis miseria sit triplici infortunio necesse est vt vrgatur: quos videas scel' velle posse pficere. b. Accedo in quā. sed vti hoc infortunio cito careat patrandi sceleris possibilitate deserti vehementer exopto. p. Carebunt inquit ocus q3 vel tu forsitan velis: vel illi sese estimant esse carituros.

Itaq3 cū singulis tribus. s. voluntati potentie ⁊ effectui. sit sua miseria: necesse est vt illi vrgant triplici infortunio. i. malo quos videas scelus velle: scelus posse. scelus pficere. dicit Boetius accedo in q3. i. pntio. sed ego vehemeter. exopto vt mali deserti possibilitate patrandi sceleris cito careant infortunio. ⁊ dicit pbia. Carebunt inquit ocus. i. citi q3 tu forsitan velis. i. velle voleas. vel q3 illi estimēt sese. i. seipsos carituros. **C** Motandū qd pbia dicit qd posse malum sit peius q3 velle malū. b videt falluz qz posse peccare non est malū: sed velle peccare. Unde s3 Senecam. Omne peccatū in actione est. ⁊ omnis actio est voluntaria. ergo omne pctū est voluntariū. pro tanto etiā dicit Aug. Tolle voluntatē ⁊ infernus non erit. ergo peius est velle malum q3 posse malum. cuius pncipalr b dicit. ad hoc dicendū qd si posse ⁊ velle fmisse ⁊ absolute pnderentur. tūc peius est velle malū q3 posse malū. Si aut accipitur posse vt sequens malam voluntatē ⁊ subserviens eidē. vt voluntas mala pficiat in exteriori ope sic peius est posse q3 velle. quia sine tali posse langueret voluntatis effectus. i. non perficeretur opus eius extra. sicut autem dicto modo peius est posse malum q3 velle. sic peius ē perficere malum q3 posse ita qd vnumquodq3 istorum trium. velle posse perficere aliquid mali addit supra pcedens.

Neq3. n. ē aliqd i tā breuib' vite metis ita serū qd expectare longū immortalis presertim animus putet: quoz magna spes ⁊ excelsa facinoz machina repentino atq3 insperato sepe sine destruit. qd qdem illis miserie modū statuit. Nam si negtia miser os facit: miseros sit necesse est diuturnoz neq3 Quos infelicissimos eē iudicari si nō eoz malitia saltē mors extrema finiret. Etenim si de prauitatis infortunio vera conclusimus infinitam liq̄t esse miseriam: quā constat esse eternam. b.

Neq3 enim est aliqd. Hic pbia qz Boetius optauit malos citius carere potentia patrandi sceleris pbat qd i hac vita nihil

negabit. bonum esse omne quod iustum est. contraque quod iniustum est malum liquet esse. b. Tum ego ista quidem consequentia sunt eis que paulo ante conclusa sunt.

Sed puniri improbos. Hic philosophia declarat quoddam assumptum in probatione. scilicet quod pena malorum sit bona. et quod impunitas sit mala dicens. Manifestum est quod puniri improbos est iustum. et iniquos elabi id est evadere impunitos est iniquum. id est iniustum dicit. Boetius. Quis neget illud subjungit philosophia. Nunquid illud aliquis negabit omne quod est iustum esse bonum. et contra. id est per contrarium quod iniustum est. liquet. id est manifestum est ipsum esse malum. Ego Boetius. vixi ista iam dicta consequentia sunt eis que paulo ante conclusa sunt. **Notandum** quod philosophia innuit duplicem rationem. Prima talis est: pena malorum est iusta: si iustum est bonum: ergo pena malorum est bona. Secunda ratio est impunitas malorum est iniusta. sed iniustum est malum: ergo impunitas malorum est mala.

Sed queso inquit te: nulla ne animarum supplicia post defunctum morte corpus relinquis. p. Et magna quidem inquit: quorum alia penali acerbitate: alia vero purgatoria clementia exerceri puto. Sed nunc de his differere consilium non est.

Sed queso inquit. Hic boetius solvit dubium. Querit enim Boetius philosophia queso te inquit. nunquid nulla animarum supplicia post mortem quorum malorum alia ego puto exerceri. id est puniri penali acerbitate sicut mala damnatorum. Alia vero puniri purgatoria clementia. id est igne purgatorio. sed differere. id est disputare de his penis que debent animabus post mortem nunc non est consilium. **Notandum** quod peccatum quandoque est tale quod per ipsum habitam voluntas ad malum. cuiusmodi est mortale peccatum. peccantes ergo mortaliter et in tali peccato decedentes puniuntur eterna pena post mortem. Ita sicut beatus Gregorius ad magnam iustitiam iudicantis dei pertinet ut nunquam careant supplicio: qui nunquam carere volunt peccato. Quia doque autem peccatum est tale quod constat cum voluntate habitata ad bonum: sicut est peccatum veniale: tale non punitur eternaliter post mortem: sed quia ad iustitiam dei pertinet ut nullum peccatum maneat impunitum. id est ut homo puniatur ad tempus pro peccato veniali. et quod per talem penam anima purgatur ad receptionem pleni premii. ideo illa pena dicitur pena purgatoria.

Ad vero hactenus egimus: ut que indignissima tibi videbatur malorum potestas: eam nullam esse cognosceres. quosque impunitos querere: videres nunquam improbitatis sue carere suppliciis. Licentiam quam cito finiri precabar: nec longam esse disceres: infelicioresque fore si diuturnior. infelicitissima vero si esset eterna. Post hec miseros esse improbos: iniusta impunitate dimissos: quam iusta violatione punitos. Cui sententie consequens est: ut tandem gravioribus suppliciis urgeantur: cum impuniti esse creduntur. b.

Ad vero et. Hic philosophia ponit quandam epilogum suum predictorum secundo ostendit Boetius opinionem vulgi esse contrariam opinionem philosophie. ibi. Tum ego. Primo dicit Ad egimus. id est tractavimus hactenus. id est hucusque. ut potestas malorum que tibi videbatur indignissima: nullam esse cognosceres: sicut ostendimus in secunda prosa. et illos malos quos tu querere impunitos. tu nunquam videres carere suppliciis sue improbitatis: sicut ostensum est tertiam prosam. Et nos etiam egimus ut licentiam seviendi contra bonos quam tu cito precabar finiri. disceres eam non esse longam et infeliciores esse potentiam ad malum si esset diuturnior: et infelicitissima esse si esset eterna: sicut in ista prosa ostensum est

post hec probatum est eadem propter improbos esse miseros. dimissos. id est relictos iniusta impunitate: quod punitos iusta violatione. Cui consequens est cum creditur esse impuniti urgeantur gravibus suppliciis. **Notandum** circa predicta cum dicitur illud esse miseriosum qui peccat impune quod qui punitur pro peccato. hoc est intelligendum de miseria presentis vite utrobique ut sit conformis comparatio. Accipiendo enim miseriā presentis vite ex una parte. et ex alia parte miseriā que est post mortem esset difformis comparatio et extra oppositum: quia hic non loquitur de miseria que est post mortem.

Tum ego cum tuas inquam rationes considero nihil dici verius puto. At si ad iudicia hominum revertar: quis ille est cui hec non credenda modo. sed saltem non audienda videantur. Ita est inquit illa. Nequeunt enim oculos tenebris assuetos ad lucem perspicue veritatis attollere. similesque ambus sunt: quantum intuitum non illuminat: dies cecat. Dum enim non rerum ordinem sed suos intuentur affectus. vel licentiam vel impunitatem scelerum putant esse felicem. Vide autem quid eterna lex sanciat. Ad melioribus animum si conformaveris nihil opus est iudice premium deferente. tu te ipse excellentioribus addidisti. Si studium ad peiora deflexeris extra ne quesieris violationem tu teipsum in deteriora detruisti. veluti si viciibus sordidam humum celumque respicias cunctis extra cessantibus: ipsa cernendi ratione nunc sceno nunc sideribus iteresse videaris. At vulgus ista non respicit.

Tum ego cum tuas inquam rationes. Hic boetius ostendit opinionem vulgi esse contrariam opinionem philosophie. secundo ostendit philosophia non esse consentiendam opinionem vulgari. secunda ibi. Quid igitur. Primo dicit. O philosophia cum ego considero tuas rationes. id est inquisitiones. puto nihil verius dici supple illis. Sed si revertar ad iudicia hominum vulgariū supple aliter videtur. Quis enim est ille cui hec supple dicta tua. non modo. id est non tantum: videantur credenda sed etiam non audienda. Dicit philosophia. Ita est quod vulgares nequeunt oculos rationis et intellectus. assuetos. id est assuefactos. tenebris passionum attollere. id est erigere ad lucem perspicue veritatis. supple ut verum videant iudicio recte rationis. et sunt similes ambus. id est noctuis et bubonibus quantum intuitum. id est visum non illuminat. et dies cecat. dicitur. n. vulgares non intuentur ordinem rerum qui habet se ad modum lucis: sed intuentur suos affectus. id est desideria que habent se ad modum tenebrarum. ipsi putant felicem esse impunitatem scelerum. id est malorum. vel licentiam supple seviendi contra bonos quod tamen non est. Vide autem quid sentiat. id est statuat eterna lex. id est divina providentia. si conformaveris animum tuum melioribus. id est virtutibus. nihil est tibi opus iudice exteriori deferente premium. quia tu teipsum addidisti excellentioribus. et per consequens factus es deus. Si autem studium deflexeris ad peiora. id est ad vicia. ne pro non quesieris violationem. id est vindictam: quod tu teipsum detruisti in deteriora et per consequens factus es belua. hoc declarat in simili. veluti si respicias humum et celum. id est viciosa vicissim. nunc celum nunc terram cunctis super iudiciis extra cessantibus. ipsa sola ratione cernendi videaris nunc interesse sceno. id est terre nunc sideribus. id est celo supple eodem modo. cunctis extra cessantibus ipsa sola ratione operandi bene vel male assequeris premium vel supplicium divini iustitia hoc ordinat. sed vulgus ista non respicit propter predictam causam. **Nota** quod quia natura visus requirit medium illuminatum. ideo sicut eodem natura visus nocivus et bubones melius deberet videre in die quam in nocte. cuius tamen

Foris patitur frenos. ipsaq; lege meat.

Metrum primum quinti libri.

Upis achemenie scopulis. Istud est primum istius... quod pbia ostendit quomodo evetus casualis se h3 ad providentiam...

Prosa secunda libri quinti.

Animaduerto inquam: idq; uti tu dicis ita esse consentio. sed in hac herentium sibi serie causarum est ne vlla nostri arbitrii libertas...

existimat esse fugiendam:

Prosa secunda quinti libri.

Animaduerto inq;. Hic incipit prosa scda huius quinti in qua incipit determinare de puenientia liberi arbitrii ad providentiam divinam...

Quare quibus inest ratio: ipsis etiam inest volendi nolendiq; libertas.

Quare quibus inest ratio. illis inest libertas volendi et nolendi. potest ergo sic ratio formari. Omne quod potest uti ratione habet iudicium cognoscendi fugienda et optanda...

Sed hanc non in omnibus equam esse constituo

Nam supernis divinisq; substantiis et perspicax iudicium et incorrupta voluntas. et efficax optator presto est potestas. Humanas vero animas liberiores quidem esse necesse est...

Sed hanc non in omnibus. Hic ostendit pbia quomodo liberum arbitrium diversificat in diversis. scz in angelis et hominibus...

est. qz cōiter quicūqz loquebantur de prouidentia ⁊ libero arbitrio dubitant de compassibilitate eorum.

¶ **A**miniam in q̄ aduersari ac repugnare videtur prenoscere vniuersa deum: ⁊ eē vllum libertatis arbitrium. Nam si cuncta prospicit deus: neqz falli vllō modo potest: euenire necesse est quod prouidentia futurum esse prouiderit. Quare si ab eterno: non facta hominū modo: sed etiā consilia volūtatesqz p̄noscit: nulla erit arbitrii libertas: Neqz enim vel factum aliud vllum vel que libet existere poterit voluntas: nisi quam nescia falli prouidentia diuina p̄senserit. nāz si aliorū q̄ prouisa sunt detorqueri valent: non iāz erit futuri firma p̄sentia: sed opinio potius incerta. qd̄ de deo nephas credere iudico.

¶ **A**minū in q̄. Hic boetius exprimit suā dubitationē esse dens prouidentia ⁊ liberum arbitriū eē incōpassibilia. p̄mo facit hoc. secundo excludit quasdam vias quibus alig conabant defedere. prouidentia ibi. Quid igit. Ad p̄bā dum ergo incōpassibilitatē p̄dictoz pōit tres rōes. sc̄da ibi Ad hec. tertia ibi. Postremo p̄io ponit primā rationē. se cundo excludit quandā solutionē ei⁹. ibi. Neqz. n. P̄io modo dicit. Aminū videt aduersari ⁊ repugnare deum prenoscere vniuersa. ⁊ esse vllū libertatis arbitriū. Quod autem ista repugnāt: probat. nā si deus prospicit cūcta. ne qz vllō modo falli pōt. necesse est euenire illud quod prouidentia prouiderit esse futurū. qd̄ si nō eueniret falleret prouidentia. Quare si ab eterno nō mō. idest non tantū facta hominū sed etiam consilia et voluntates p̄noscit. nulla erit libertas arbitrii. sed omnia eueniret de necessitate. Qd̄ aut̄ deus sua prouidentia omnia precognoscat declarat. Neqz. n. poterit existere aliquod factuz vel aliqua volūtās nisi quā p̄senserit. i. p̄scierit prouidentia diuina. nescia. i. nō potens falli nec possunt aliter euenire q̄z prouisa sunt. nam si valent detorqueri aliorū. s. ut aliter eueniāt q̄z prouisa sunt. non erit iam firma p̄sentia dei sed potius erit incerta opinio. quod iudico nephas credere de deo. **¶** **N**otandum qz ex littera sic format̄ ratio. Illa que prouidentē infallibiliter de necessitate eueniūt sed oīa prouidēt a deo infallibiliter ergo omnia de necessitate eueniūt. ⁊ sic perit libertas arbitrii. **¶** **N**otandū qz scientia dei nō est opinio qz opinio est eorū que sic ⁊ aliter se possunt habere. ex p̄mo posteriorum. scientia autem est eorum que non possunt se aliter h̄re ergo scientia dei non est dicenda opinio.

¶ **N**eqz enim illam probo rationem: qua se qdaz credant hunc questionis noduz posse dissoluere. Aiunt enim non ideo quid esse euenturuz quoniā id prouidentia futuruz esse prospererit: sed ecōtrario potius: quoniam quod futurorum est id diuinam prouidentiam latere non possit. Eoqz modo necessarium est hoc in contrariam relabi partem. neqz enim necesse est contingere que prouidentur: sed necesse est que futura sunt prouideri.

¶ **N**eqz enim illā probo rationem. Hic p̄bia excludit quādam responsionem que posset dari ad predictam rationem. Et primo ponit eā. secundo eā excludit ibi Quasi vō. P̄mo dicit. Neqz enim probo. i. approbo illaz rationē. i. responsionē qua quidā credūt se posse dissoluere nodum. i. difficultatem questionis. Aiunt enim non ideo qd̄ eē vēturum. qm̄ prouidentia p̄spererit illud esse futurū. i. vēturum. sed potius econtrario. i. econuerso. qm̄ qd̄ futurum est: illud non possit latere prouidentiam diuinam quasi dicat. euentus rei est causa p̄scientie. ⁊ non econuerso. ⁊ iō

ex euentu debet concludi necessitas p̄scientie non econuerso. s̄m eos. Et isto modo necessarium est. hoc sc̄z quod cōcluditur de euentu relabi in cōtrariā partes. s. ut quod cōcluditur de euentu. hoc cōcludatur de p̄scientia. Neqz enī necesse est contingere que prouident s̄m eos. sed que futura sunt necesse ē prouideri. **¶** **N**otandū qz p̄ior ratio p̄tendebat qz oīa futura de necessitate eueniant. qz deus futura infallibiliter prouidet. responsio autē quorundā vicit contrarium. Dicit enim non iō qz deus prouidet futura necesse eueniūt: sed qz ventura sunt iō deus ea prouidet.

¶ **Q**uasi vō que cuiusqz rei causa sit p̄scientia: ne futurorū necessitas sit: an futurorū necessitas cā prouidentie laboret. Ac non illud demonstrare nitamur quoquo mō se habeat ordo causarū: necessariū eē euentum p̄scitaz rez: et si p̄scientia futuris reb⁹ eueniēdi necessitatē nō videatur inferre. Et enī si q̄spiam sedeat: optionem q̄ eē sedere coniectat veram eē necesse ē. Atqz econuerso rursus si de quopiā vera sit opinio qm̄ sedet eū sedere necesse est. In vtroqz igit necessitas inest in hoc quidē sedendi. at vō in altero veritatis. s̄z non idcirco quisqz sedet. qm̄ vera est opinio: sed hec potius vera est: qm̄ quēpiam sedere p̄cessit. Ita cūz causa veritatis ex altera parte procedat inest tñ cōmunis in vtroqz necessitas. Similia d̄ prouidentia futurisqz rebus rōcinari patet. nam etiam si idcirco quoniam futura sunt prouident. non vō ideo quoniā prouidentur eueniunt. nihilominus tñ a deo vel ventura prouideri vel prouisa euenire necesse est quod ad perimendā arbitrii libertatē solum satis est.

¶ **Q**uasi vō. Hic excludit istam responsionē dicens. Ista responsio procedit quasi laboraret querendo cui⁹ rei cā sit p̄scientia. vtrū sit causa necessitatis futurorū: vel vtrū necessitas futurorū sit causa prouidentie. sed nos nitamur. i. laboramus hoc demonstrare. s. necessariū esse euentū rez p̄scitaz quoquo mō. i. quocūqz modo se habeat ordo cāz. Esti p̄ q̄uis. p̄scientia non videat inferre necessitatē eueniēdi reb⁹ futuris. Quod declarat in exēplo dicens. Si aliquis sedeat: necesse est opinionem eē verā q̄ cōiectat eū sedere. ⁊ econuerso si de aliquo vera sit opinio quia sedet necesse est eū sedere. igit in vtroqz. s. in opinione ⁊ sedente est necessitas. in hoc. s. in sedente est necessitas sedendi. i. alitero. s. in opinione est necessitas veritatis: sed non idcirco quisqz sedet supple causaliter. qm̄ vera est opinio. quia veritas opinionis non est causa sessionis. sed hec. s. opinio potius est vera. qm̄ p̄cessit quēpiam. i. aliquem sedere. ⁊ ita cum causa veritatis ex altera p̄te procedat. tamē in vtroqz est communis necessitas. et eodē mō contingit arguere de prouidentia et de his que prouidentur. vnde dicit. p̄. i. māise s̄m est. rōcinari de prouidentia et de rebus futuris. Nam est pro q̄uis idcirco prouidentur: quoniā futura sunt. nō tamē ideo eueniūt quoniā prouidentur nihilomin⁹ tamē necesse ē a deo vel ventura prouideri: vel prouisa euenire. ita qz vtriqz parti inest necessitas q̄uis alteri⁹ causalitas. quod solū satis est. i. sufficit ad p̄imendam libertatem arbitrii. **¶** **N**otandū qz respōsio ista quā inuit in littera videt fuisse ipsi us Origenis. qui supra epistolā ad Rō. sic dicit. Non p̄terea aliquid erit. qz illud deus scit futurū: sed qz futurū est ideo scit a deo anteq̄ fiat. Quod tamē potest intelligi dupliciter. vno mō qz euentus rei sit causa p̄scientie s̄m rationem consequētē. ⁊ sic respōsio est vera. Alio mō potest intelligi qz euentus rei sit causa p̄scientie s̄m existētia. ⁊ sic

est falsa. et hoc modo improbat hic a boetio. Primo ergo ostendit boetius qd ista ratio non est ad oppositum. scdo ostendit qd non includit veritatem ibi. Jam vero.

C Jam vo qd preposteru est ut eterne prescientie temporalium rerum euentus causa ee dicatur.

Quid est autem aliud arbitrari. ideo deum futura qm sunt euentura puidere: qd putare q olim acciderunt causam summe illius esse puidencie

C Jam vo. Hic pbia ostendit qd ista respōsio includit falsitatem. qz ponit qd aliquod temporale sit causa eterne. dicit enim qd res future sint causa puidencie eterne vnde dicit. Jam vo preposterum est. i. puerum est. ut euentus reru temporalium dicat esse causa eterne puidencie. qd dicitur in ista respōsione. vnde subdit. Quid est aliud arbitrari. deū ideo puidere futura qm sunt euentura. qz putare que olim acciderunt. i. ipsa futura esse causas summe puidencie. q. di. nihil est aliud dicere. **C** Notandū qd nullum tempale est causa eterne sed potius e converso. Indignū enim non est eā dignioris. eo qd causa dignior est effectu. tempale ar indignū est. eterno: sic corruptibile i corruptibili. ergo. rē

C Ad hec sicuti cum quid esse scio idipsuz esse ne cesse est: ita cū qd futurū noui. idipsuz futurū ee ne cesse ē: sic fit igit ut eueēt pscite rei neqat euitari.

C Ad hec sicuti cū quid esse scio. Hic ponit sedam respōsionem ad probandū sedam conclusionē dicens. Ad hec supple p̄dicta addenda est hec ratio. sicuti cū scio esse qd. i. aliqd. necesse est idipsū esse: ita cū noui quid futurum necesse est idipsū esse futurū. sic igitur fit. idest contingit. ut euentus rei pscite nequeat euitari. **C** Notandū qd ratio sic p̄t formari. sicut se habet scientia respectu scibilis p̄ntis. sic prescientia respectu effectū futuri. s. cū scio i p̄nti aliqd esse: necesse est ipm esse: ergo cum p̄scitur aliqd futurū esse. necesse ē ipm futurū ee. sed de p̄scit oia futura. g. necessario eueit: r sic itez tollit libtas arbitrii.

C Postremo si quid aliqs aliozuz qd se se res bz existimet: id non mō scientia nō est: sed est opinio fallax ab scie veritate lōge diuersa. Quare si qd ita futurum est ut eius certus ac necessarius non sit euentus: id euenturum esse psciri qui poterit. Sicut eniz scientia ipsa impermixta est falsitati. ita id quod ab ea concipit esse aliter qd concipitur nequit. Ea nāqz causa est cur mēdactio scientia careat. qd se ita rem quamqz habere necesse est: vti eā sese habere scientia comprehendit.

C Postremo si qd aliquis. Hic ponit tertiā rōem ad idē dicens. Si qs existimet aliqd esse aliozuz. i. aliter qd se se habet. illud non modo. i. nō tantū non est scientia: sed ē fallax opinio longe diuersa a veritate. scientie. quare si ali quid ita futurū est. vt eius euentus non sit certus r necessarius. quō illd poterit psciri euentuz. q. d. nullo mō. Cuius rōem assignat dicens. Sicut ipsa scientia est impermixta falsitati. sic illud qd concipit ab ea non potest aliter ee qz concipit. qz si posset aliter se habere: tūc scientia posset ee falsa. vñ subdit: ista est causa quare scientia careat mendacio. qz necesse est vnamquāqz rem ita se habere: sicut scientia comprehendit eam sese habere. **C** Notanduz qd ratio quam intendit est ista. Quicūqz existimat rem aliter esse qd est: eius existimatio est falsa r non est scientia: sed fallax opinio. ergo si deus pscit aliquod futurū esse. r si ipsuz non necessario eueit sicut pscit prescientia dei non erit scientia sed fallax opinio. ergo futura a deo p̄uisa necessario eueniunt. r sic perit liberum arbitrium.

C Quid igitur. Quoniam modo deus hec incerta futura agnoscit. Nam si inuitabiliter euen-

tura censet que etiam non euenire possibile est: fallitur. quod sentire non modo nephas est: sed et voce p̄ferre: At si ita vti sūt: ita ea futura ee decernit: ut eq vel fieri ea vñ fieri posse cognoscat qd est hec prescientia que nihil certum: nihil stabile cōprehendit: aut qd hoc refert vaticinio illo ridiculo tirestie: quicquid dicā aut erit aut nō. qd et diuina puidencia humana opinioe p̄stiterit: si vti homines incerta iudicat quoz ē incertū eueēt.

C Quid igitur. Hic pbia improbat modos quibus aliqui nitunt saluare prouidentia. r p̄rio querit quōd possit saluari prouidentia diuina. improbādo duos modos quibus aliqui conabant ipam saluare. Secundo ponit tertium modum similiter ipm improbādo. secunda ibi. Qd si apud. P̄rio mo dicit. Quid igitur dicemus. quoniam dicit pot qd deus p̄noscit hec futura incerta. P̄rimus modus est. ut dicat deū ea qd p̄uidet iudicare ifallibiliter quāuis possint nō euenire. sed id est incōueniens. qz tūc falleret sua puidencia. vñ dicit. Nam si deus censet. i. iudicat euenire infallibiliter qd etiam possibile est non euenire. fallit sup. deus. qd nō mō. i. nō tantū nephas ē sentire de deo. sed etiā nephas est voce p̄ferre. Secūdus modus est ut dicat deum p̄uidere futura indeterminata sicut sunt futura. sed isto modo puidencia dei non est certa vnde dicit. Si deus decernit ista futura esse que p̄uidet indeterminate sicut sunt vt. i. cognoscat ea eque. i. equaliter posse fieri vel non fieri. qd est ista p̄scia qd nihil certū nihil stabile. p̄hēdit. q. d. talis prouidentia nulla est. r quid hec prescientia refert. i. differt ab illo vaticinio ridiculoso. Tirestie. q dicebat. qd qd dicā hoc erit vel non erit. Quid etiā. i. in quo diuina puidencia p̄stiterit. i. p̄ualebit humana opinione. si iudicat incerta sicut homines ea quoz euentus est incertus. q. di. in nullo differt. **C** Notandū qd cū tirestia vidisset duos serpentes. simul coire proiecto baculo ipsoz separauit abinuicem r mutatus fuit in mulieres. Post septimū iterum serpentes cocuntes baculo separauit. r mutatus fuit in virum. Cum autem orta fuisset dissensio inter iouem et iunonem an maior esset delectatio in coitu viri qz mulieris. Electus fuit tirestia in iudicem q expertus erat sones vtriusqz serus. Cum autem diceret maiorē ee delectationē mulieris. Juno cōmota excecavit ipsum. Jupiter autē sui misertus in recōpensam amissi visus dedit sibi spiritū vaticinandi. fuit autem hec sua vaticinatio. quicquid dicaz erit vel non erit. Si ergo deus nō aliter p̄sciret futura indeterminata. nisi quia erunt vel non erunt non differt sua prescientia a prescientia tirestie quod est ridiculosum.

C Qd si apud illū reyz oium certissimū fōtē nihil incerti ee potest certus eorum est euentus que futura firmiter ille p̄scierit. Quare nulla ē hūanis consiliis actionibusqz libertas: quas diuina mēs sine falsitatis errore cuncta p̄spiciēs ad vnum al ligat r constringit euentum.

C Qd si apud illū rerum. Hic ponit tertium modū conātū saluare prouidentia. Et est ut ponamus omnia eueire de necessitate et auferamus liberum arbitriū. P̄rio ergo ponit istū modū. secūdo ostendit que incōuenientia sequatur ad ipm ibi. Quo semel. P̄rio ergo cōcludit istum modū dicens. Qd si apud illum certissimū fōtē omnium rerum nihil pot esse incerti. certus est euentus eorum que ipse firmiter p̄scierit futura. quare nulla erit libertas hūanis cōsiliis r actiōibus. quas diuina mens sine errore falsitatis cuncta p̄spiciens alligat et constringit ad vñ eueitū **C** Notandū qd nulla mutatio cadit circa fontē omnium rerū quia cognitio eius non potest esse incerta. etiam si ee incerta esset inspecta r diminuta. si ergo est certa respectu futurorum

roz. necesse est ut oia futura p̄scita a deo necessario euēiāt.
Quo semel recepto quantus occasus humana
 rum rerum cōsequat̄ liquet. Frustra enim bōis
 malisqz premia peneue opponuntur. que nullus
 meruit liber ac voluntarius motus animoz:
 Idqz omnium videbit̄ iniquissimū qd̄ nūc equis
 simū iudicat̄: vel puniri improbos vel remunera
 ri probos: quos ad alterutrum non propria mit
 tit volūtas: sed futuri cogat certa necessitas: nec
 vicia igit̄ nec virtutes quicquā fuerint. sed oium
 meritoruz potius mixta atqz indiscreta confusio

Quo semel recepto. Hic ponit incōueniētia que sequun
 tur si auferat̄ liberū arbitriū. Et primo ostendit q̄ incōue
 nientia sequitur ex pte hominū. scūdo que ex pte dei. ter
 tio que ex parte p̄iunctōis hominū ad deū. scda ibi. Quo
 nihil. tertia. ibi. Igitur nec sperandi. Incōuenientia ex pte
 hominū sunt. si non sit liberum arbitrium frustra p̄ponū
 tur hominis pene vel premia. et iniuste puniunt̄ mali et p̄
 mianē boni. nec erūt vicia nec virtutes in homibus. sicut
 nec in aliis que agunt necessitate nature et nō libertate ani
 mi. vnde dicit. Quo semel recepto. idest. posito. s. ut neget̄
 liberū arbitriū. liquet. i. manifestū est quantus occasus. i.
 quanta destructio humanarum rerum cōsequat̄. frustra
 enim proponuntur bonis premia et malis pene. ita statu
 ta et leges humane erunt inutiles que penas et premia sta
 tuūt que nullus motus animoz liber ac voluntarius me
 ruit et illud videbitur iniquissimū omnium qd̄ nūc iudicat̄
 equissimū. s. puniri improbos et remunerari probos. quos
 ad alterutrum. idest ad probitatē vel improbitatē nō mit
 tit p̄pria volūtas. s. cogit certa necessitas futuri: igit̄ virtutes
 et vicia non fuerit quicquā. sed potius erit mixta et indi
 screta confusio oim meritorū. scz bonoz et maloz. **Mo**
 ta qz omnes virtutes et vicia oriūtur ex libera electione bo
 ni et mali. et similliter punitio et remuneratio fiunt p̄ libe
 ram actionē boni vel mali. Si ergo tollit̄ libertas arbi
 trii nō erit libera electio. nec libera actio bona vel mala: et
 p̄ cōsequēs nulla erit virtus et nullū viciū. et iniuste mal⁹
 punietur cū ex necessitate malū operet̄ et iniuste bonus p̄e
 miabit̄ cū ex necessitate opeet̄ bonū qd̄ est absurdū dicere

Quoqz nihil sceleratius excogitari potest. cum
 ex providentiā reruz ois ordo ducatur: nihilqz li
 ceat consiliis humanis: fit ut vicia queqz nostra
 ad bonozum oim referantur auctozem.
Quoqz nihil sceleratius. Hic ostendit incōueniens qd̄
 sequit̄ ex parte dei scz qz de⁹ erit auctoz malozū. vñ dicit.
 Cum ois ordo rerum ducat̄ ex providentiā diuina. et si nihil
 liceat libere fieri ex hūanis p̄siliis. fit. i. sequit̄ ut vicia no
 stra referant̄ ad auctozē omnium. sup. deū quo nihil scelera
 tius excogitari potest. qz deū dicere auctozē maloz qd̄ ta
 men necessarium est ablata libertate. **Mo**tandū qz defe
 ctus in operatione qui defectus nō ē in potestate rei ut eni
 tetur necessario est ab agente et a producete. Si ergo actio
 volūtat̄ nostre non est libera: defectus actōis fm volun
 tatem reduceet̄ in deum et sic deus erit causa defectuū no
 strorum quod est absurdū.

Igit nec sperandi aliquid nec deprecandi vlla
 ratio est. Quid enim vel speret quisqz vel etiam
 deprecet̄ quando optanda oia indeflexa series cō
 nectit̄. auferet̄ igit̄ vnicū illū inter homines deū
 qz cōmertū: sperandi. s. et deprecandi. Siquidē
 iuste humilitatis precio inestimabilem vicē diu
 ne gratie promeremur. qui solus mod⁹ est: quo
 cuz deo colloqz homines posse videātur: illiqz iac

cesse luci prius quoqz q̄ impetrent ipsa supplicā
 di ratione coniungi. que si recepta futuroz neces
 sitate nihil viriuz habere credātur: quid erit quo
 summo illi rerum principi cōnecti atqz adhere
 re possimus: Quare necesse erit humanū genus
 vti pauloante cantabas disseptū atqz disunctū
 suo fonte fatiscere.

Igit nec sperandi. aliqd. Hic ponit incōuenientia que se
 quuntur ex cōiunctione hominis ad deum. qz tolleret̄ act⁹
 deprecandi et actus sperandi: quib⁹ maxie cōiungimur deo
 vnde dicit. Igit̄ si tollit̄ liberū arbitrium: nec vlla ratio
 ē sperandi aliqd nec deprecandi inter deū ut hoies. Quid
 enim quisqz deprecetur vel speret. si series indeflexa cōnectit̄
 omnia optanda. q. d. frustra fieret vtrūqz. igit̄ auferet̄ il
 lud vnicū cōmertium. s. sperandi et deprecandi inter deum et
 homies. vocat̄ autem spem et deprecationē cōmertium. qz
 istis mercamur omnia beneficia. vnde subdit. siquidem p̄
 cio iuste humilitatis nos homies promeremur inestimabi
 lem. vicem. i. retributionem diuine gratie qui mod⁹ depre
 candi solus est quo homines videant̄ posse colloqz cū deo
 et cōiungi inaccessē. i. inaccessibili luci sub. deo priusqz ho
 mines impetrent quod petūt. prius enim p̄ces porrigim⁹
 qz effectum petitionis cōsequamur. que. s. spes et depreca
 tio. si nihil credantur habere virtum. recepta. i. cōcessa ne
 cessitate futuroz. qd̄ erit quo cōiungi possim⁹ illi summo
 principio rerū. q. d. nihil. qre necesse erit genus humanū
 disseptū. i. disunctū suo fonte. i. a suo principio supple a
 deo fatiscere. i. deficere. vti pauloante cantabas in sexto
 metro quarti libri. **Mo**tandū qz actus deprecandi spe
 ctat ad intellectū. et ē oratio fm Jo. dama. ascensus intel
 lectus ad deū vel in deū. quo quidē actu insinuamus deo
 indigentiam nostram: nō qz deo p̄ insinuationem nostrā
 aliqd innotescat qd̄ pri⁹ ignorauerit. s. ut nos ipsa insinua
 tione vtendo consideremus in his eē recurrēdū ad diuinū
 auxilium. Actus autem sperandi pertinet ad voluntatem
 quia ei⁹ obiectū est bonū futurum. p̄ istum actum adhere
 mus deo tanqz perfecto principio bonitatis: innitētes ei⁹
 auxilio ad consequēdū bonū quo indigemus. sed si huius
 modi bonum necessario eueniret uel impossibile esset euēi
 re vterqz actus tā deprecandi quā sperandi quā inutiles.

Adetrum tertium libri quinti.

Ue nam discors federa rerum

q **C**ausa resoluit: quis tanta deus

Ueris statuit bella duobus

Ut que carptim singula consent

Eadem nolunt mixta iugari.

An nulla est discordia veris:

Semperqz sibi certa coherent.

Sed mens cecis obruta membris

Nequit oppressi luminis igne

Rerum tenues noscere nerus.

Adetrum tertium quinti libri.

Ue nam discors federa rerū. Hic incipit tertiū

q **metrū** hui⁹ quinti qd̄ d̄f adonicū: vel fm alios

archilologicū ab inuente. dactylicū a pede p̄do

mināte. in quo facit exclamationē super incōpassibilitate
 que apparet inter providentiā et liberū arbitriū. Et primo
 querit̄ quare sint incōpassibilia cū per se considerata sint
 cōpassibilia. scdo pōit responsionē ad hoc. tertio cōtra re
 sponsionē obiicit. quarto objectionem soluit. scda ibi. An
 nulla. tertia ibi. Sed cur tanto. quarta ibi. Aut cum men
 tem. **Pr**imo dicit. Quenaz discors cā resoluit. i. separat
 federa. i. concordias rerum. scz diuine providentie. et libe
 ri arbitrii. ne cōpattant̄ se simul. aut quis deus tanta bel
 b 3

sa statuit duobus veris vt singula vera que carptim. idest figillatim vel diuifim accepta. consent. idest permanent. eadem tamen mixta. i. coniuncta nolunt iugari. i. copulari. seinuicē compatiēdo. Tunc ponit responsionē dicens. Qd istis duobus veris. s. prouidentie et libero arbitrio nulla est discordia. sed apparentia discordie prouenit ex debilitate nostri intellectus. vñ dicit. An est nota solutio: nulla est discordia veris. semper certa coherent sibi. sed mens nostra obruta. idest oppressa. membris cecis. idest cecantibus animā illa nequit igne. i. splendore. oppressi luminis scz intellectus noscere tenues. i. subriles. nexus. idest conjunctiones rerum que videntur discordare. C. Notandum si cōsideremus prouidentiam diuinā p se: possibile est eas esse. si considerem? liberum arbitriū per se. etiam possibile est eū esse ut p3 ex dictis. Sed si considerem? vtrūq; sicut videntur incompatibilia sicut patet ex rationibus superioribus. fm veritatem autem bene se compatiuntur. sed nobis non apparet. quia intellectus noster oppressus mole corporis non potest se eleuare in huiusmodi cognitionē. Itā fm sapientem. Corpus qd corripitur aggrauat animam. et terrena habitatio opprimit sensū multa cogitantē

Sed cur tanto flagrat amore

Veri tectas reperire notas.

Scit ne quod appetit anxia nosse:

Sed quis nota scire laborat.

Et si nescit. quid ceca petit.

Quis enim quicq; nescius optet.

Aut quis valeat nescita sequi.

Quo ne inueniat. quis repertam

Queat ignarrus noscere formam:

Sed cur tāto flagrat amore. Hic philosophia obicit cōtra solutionē. Si enī aīa ignorat istas subriles cōiunctiones: vnde est qd desiderat eas scire: cuz nihil ignotū possit desiderari. vnde dicit. Sed cur aīa flagrat. i. ardet. tanto amore. i. desiderio. repere notas tectas. idest notificatōes latentes. veri idest veritatis. Scit ne mens illud quod ipsa anxia. idest sollicita appetit nosse. q. d. non. qz nullus appetit scire illud quod scit. et hoc est quod dicit. Quis laborat scire nota. q. d. nullus. oportet igit dīe qd nesciat. et tunc sequitur aliud incōueniēs. s. qd aīa desideret illud qd nescit. vnde dicit. Si nescit illud quod petit. qd petit. idest desiderat. mens ceca. i. ignorans. Quis enim nescius optet quicq;. Quis enim valeat. i. possit. seq nescita. aut quis nescius possit noscere quo inueniat sup. illud quod qrit et quis ignarus. i. nescius queat. idest possit noscere formam repertā. q. d. nullus. C. Notandum qd dicitur est in responsione qd aīa ignorat compassibilitatē prouidentie et liberi arbitrii. sed desiderat eam scire. Contra hoc arguit sic. Nullus appetit scire quod scit. Si anima desiderat scire aliqd. vel ignorat illud vel scit. Si scit. ergo non desiderat ipm scire. qz nullus appetit scire quod scit. cum oīs appetitus sit ratione carentie. Si autem ignorat illud qd desiderat. quomō ignotū desiderat cum voluntas non querat incognitū ideo si ignorat nunq; cognoscat. Quis enim ignotū inueniet. Si enim paterfamilias quæreretur seruum fugitiuū quē ignoraret posset sibi multoties occurrere qd ipm nō inueniret sic dicit X in contentis sup pto posterior

An cum mentem cerneret altam.

Pariter summam et singula nozat

Nunc membrorum condita nube.

Non in totum est oblita sui.

Summāq; tenet. singula perdens.

Agitur quisquis vera requirit:

Neutro est habitus. nam neq; nouit.

Nec penitus tamen omnia nescit.

Sed quam retinens meminit summam

Consulit: alte visa retractans.

Ut seruatit queat oblitus addere partes.

An cum mentē cerneret altam. Hic soluit obiectionem. Tū notandū qd plato posuit animas esse in celo creatas et habere cognitionem omnium perfectam. sed per lapsum ad corpora eam obliuisci cognitionem rerū in particulari et retinere eam in vniuersali. et postea per exercitiū recuperare cognitionem rerū in particulari vnde dicit sic. An est nota solutio: cuz aīa cerneret. idest specularē. altā mentē idest pfundam mentē dei. ipsa pariter. i. simul nozat. i. noverat summā. idest vniuersalem cognitionē. et singula. i. singularem cognitionem rerū. sed nūc ipsa condita. i. tecta nube membrorum. nō ē oblita sui in totū. i. totaliter. sed ipsa tenet summā. i. cognitionē vniuersalem rerū. perdēs singula. i. singularem cognitionem igit quisq; requirit. i. inuestigat cognoscere vera. talis est neutro habitu sup. ut pfecte cognoscat vel qd omnino ignoret vnde dicit. Itā neq; nouit. s. in speciali et perfecte illud qd querit. nec penitus nescit omnia. sed ipse meminit. i. in memoria habet. summam. idest vniuersalem cognitionē. quam retinēs consulit supple actuali consideratione retractans. i. reuocant p studium alte. i. subtiliter. visa. idest prius in speciali cognita. ut ipsa queat addere oblitus partes partibus seruatit supple in memoria. C. Notandū qd secundū istam viam platonis solueret ratio prius tacta vel ania scit quod desiderat. vel nescit. Dico qd nescit i speciali et in ppria forma scit in vniuersali. Et cum dicit nullus desiderat nouit: verum est sicut notū in vniuersali. tamen desiderat ipm ut est ignotum in speciali. Et cum dicit si ignorat nunq; inueniet. verum est si ignorat tam in generali qz in speciali et si ignorat in potentia et in actu. si tamen scit in potentia et in vniuersali. et ignorat actu et in propria forma. potest. ips inuenire et addiscere.

Prosa quarta libri quinti.

Amilla. vetus inquit hec est de prouidentia querela: a Marco tullio cum diuinationem distribuit vehementer agitata. tibiq; ipsi res diu prozsus multūq; quesita: sed haud quaq; ab vllō vestruz haecenus satis diligenter ac firmiter expedita. Cuius caliginis causa est: qd humane ratiocinationis motus ad diuine prescientie simplicitatez nō potest admodum. Que si vllō mō cogitari queat. nihil prozsus relinquatur ambigui. Quod ita demum patefacere atq; expedire temptabo si prius ea quibus moueris expediēro.

Prosa quarta quinti libri.

Amilla vetus inquit Hec est quarta prosa buius quinti. in qua philosophia incipit dissolueret questionem de passibilitate prouidentie et liberi arbitrii Et primo tangit difficultatem huius questionis et causam difficultatis: et tangit modū procedendi circa eius solutionē. scdo dissoluit eā ibi. Quero. n. Primo dicit. Hec querela. i. qstio hec de prouidentia est vetus et est vehementer agitata. idest pertractata a Marco tullio. cum distribuit. idest diuidit. diuinationem. idest in libro diuinationū vbi diuidit diuinationem in suas species non solum hoc sed tibi ipsi est res multum diu quesita. S; haud quaq;. idest. non alicubi. ab vllō vestruz satis diligenter. et firmiter expedita. cuius caliginis. idest difficultatis causa est qd motus. idest actus humane rationis. non potest admodum. idest applicari ad simplicitatem diuine prouidentie que si vllō modo excogitari queat nihil relinquere prozsus ambigui. qd. s. rationem et causam difficultatis. ita

iatis, ita demum patefacere et expedire temptabo si prius expediero, id est declarauero, ea quibus tu moueris. **C**irca notandum quod questio de prouidentia diuina et libero arbitrio est omnium questionum difficillima, de qua multi antiquorum dubitabant, et nonnulli modernorum propter eius difficultatem lapsi sunt. **Q**ui tullius in libro diuinationum pertractans non ualuit dissoluere eius difficultatem, negans penitus prouidentiam et prescientiam futurorum a deo in predicto libro diuinationum.

Quero enim cur illam soluentium rationem minus efficacem putes: que quia prescientiam non esse futuris rebus causam necessitatis existimat nihil impediri prescientia arbitrii libertatem putat. Num enim tu aliunde argumentum futurorum necessitatis trahis nisi quod ea que presciuntur non euenire non possunt. Si igitur prenotio nullam futuris rebus adiicit necessitatem quod tu etiam pauloante fatebare, quid est quod uoluntarii exitus ad certum rerum cogant euentum: Et enim positionis gratia ut quid consequatur aduertas, ita tuamus nullam esse prescientiam. Num igitur: **Q**ui ad hoc attinet, que ex arbitrio eueniunt ad necessitate coguntur. **B.** Adinime. **P.** Statuamus iterum esse, sed nihil rebus necessitatis iniungere: manebit ut opinor eadem uoluntatis integra atque absoluta libertas.

Quero enim cur illam soluentium rationem minus efficacem putes, etc. **H**ic philosophia accedit ad solutionem questionis, primo discutit motiua boetii, secundo soluit dubitationem siue questionem ibi. **Q**uoniam igitur, Circa primum sciendum, quod duo fuerunt motiua boetii principalia circa hanc questionem. **P**rimum quia uidetur necessarium si deus preuidet futura quod necessario eueniant. **S**ecundum motiuum, quod futura quorum euentus est incertus sicut sunt futura contingentia non possunt a deo certa preuideri. **P**rimo ergo pertractat primum motiuum, secundo secundum ibi. **S**ed hoc inquis, **P**rimo ostendit quod si deus preuidet futura non propter hoc necessario eueniunt. **S**ecundo mouet dubitationem ibi. **S**ed quis fieri potest, **P**rimo ostendit quod ex prescientia dei non inferret necessitas libero arbitrio. **S**ecundo ostendit quod prescientia dei non sit signum necessitatis futurorum ibi. **S**ed prescientia Circa primum sciendum, quod prius improbauit quandam responsonem, qua quidam nitebantur impedire rationem ostendentem non esse liberum arbitrium per prescientiam diuinam, quam responsonem hic resumit ostendens eam aliquo modo esse bonam, quod sufficienter impedit intentionem aduersarii. **N**am aduersarius, ex nullo alio probat necessitatem futurorum: nisi quia sunt prescitta a deo cum igitur ex responsonem habeat quod prescientia nullam causalitatem habet super futura, uidet sufficienter ostensus esse quod ea que procedunt ex libero arbitrio non sunt necessaria. **P**rimo ergo ponit istam responsonem resumendo eius solutionem dicens: **Q**uero enim cur istam rationem soluentium putes minus esse efficacem, que putat libertatem arbitrii non impediri a prescientia: quia existimat prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. **Q**ui autem per istam responsonem impediatur illatio necessitatis futurorum patet ex hoc quod tu non trahis aliunde argumentum necessitatis futurorum nisi quod ea que presciuntur non possunt non euenire. **S**i igitur prenotio, id est prescientia futurorum, nullam adiicit, id est imponit necessitatem rebus futuris, ut dicit responso, et tu etiam fatebare pauloante quod est, id est quid esse poterit, quod uoluntarii exitus cogant ad certum

euentum, et ita per istam responsonem excluditur necessitas futurorum et manifestat se in exemplo dicens, **U**t aduertat quid consequatur gratia positionis, id est exempli, statuamus id est ponamus per impossibile nullam esse prescientiam futurorum, igitur hoc, posito quantum ad hoc, id est quantum ad istam illationem, qua ex prescientia concluditur necessitas futurorum, ea que eueniunt ex arbitrio coguntur ne ad necessitatem, dicit boetius. **A**dinime, et philosophia statuamus iterum esse prouidentiam: sed nihil necessitatis iniungere rebus futuris manebit ut opinor eadem libertas uoluntatis integra et absoluta ab omni necessitate. **N**otandum quod prior solutio improbata fuit bona et mala in hoc fuit bona quia posuit prescientiam non esse causam necessitatis futurorum. **D**ixit enim, **I**deo futura eueniunt non quia deus ea preuidet. **S**ed in hoc fuit mala, quia posuit futura esse causam prescientie dei. **D**ixit enim quia futura sunt ideo deus ea preuidet, patet ergo ex responsonem antiquorum quod prescientia non est causa necessitatis rebus futuris.

Sed prescientia inquis tametsi futuris euenienti necessitas non est, signum tamen est necessario ea esse ventura, hoc igitur modo etiam si pre cognitio non fuisset: necessarios futurorum exitus esse constaret. **O**mne etenim signum tantum quid sit ostendit, non uero efficit quod designat. **Q**uare demonstrandum prius est non nihil ex necessitate contingere, ut prenotionem signum esse huius necessitatis appareat. **A**liquin si hec nulla est nec illa quidem eius rei signum poterit esse que non est.

Sed prescientia inquis tametsi futuris eueniendi necessitas non est, etc. **H**ic ostendit philosophia quod prescientia diuina non sit signum necessitatis rebus futuris. **S**ecundo ostendit quod modus probandi ex signo non est efficax, ibi. **J**am uero, **P**rimo dicit, **T**u inquis, id est dicere poteris, et si pro quantum prescientia non est necessitas eueniendi rebus futuris tamen est signum ea necessario esse ventura, et ita ex prescientia potest inferri necessitas futurorum tanquam ex signo. **H**oc igitur modo ponendo prescientiam esse signum necessitatis futurorum constaret exitus id est euentus futurorum esse necessarios, etiam si non fuisset precognitio, quod probat ex natura signi dicens, **O**mne namque signum tantum ostendit quid sit, id est manifestat illud cuius est signum, sed non efficit quod designat: quare ut prenotionem, id est prouidentiam appareat esse signum necessitatis futurorum demonstrandum erat, prius nihil contingere non ex necessitate, id est oia euenire necessario, alioquin si hec necessitas futurorum nulla est nec illa prescientia poterit esse signum eius rei que si est, et ita non ualet hic arguere necessitatem futurorum ex prescientia tanquam ex signo. **N**otandum quod signum si est causa eius cuius est signum, sed tantum manifestat si gnatum esse, ut circulus non est causa uenditionis uini: si tantum est signum uenditionis. **S**i ergo prescientia esset signum necessitatis futurorum, presupponeret futura esse necessaria et sic ad ostendendum prescientiam esse signum necessitatis futurorum oporteret prius ostendere futura necessario esse futura: ante quam prescientia esset signum necessitatis futurorum, alias prescientia esset signum alicuius rei que non est, quod est absurdum.

Jam uero probationem firma ratione subnixam constat non ex signis neque petitis extrinsecus argumentis: sed conuenientibus necessariisque causis esse ducendam.

Jam uero probationem firma ratione subnixam constat non ex si, etc. **H**ic ostendit modum probandi ex signo non esse efficacem, et dicit, **C**onstat, id est manifestum est, rationem subnixam, id est firmatam demonstratione, eam non esse di-

eendam ex signis neq; ex argumentis extrinsecas petitis, idest acceptis, sed firma ratio ducenda est ex convenientibus, idest ex propriis & necessariis causis. Quia ergo predicta ratio processerit ex signo non est efficax & demonstratiua, cum sit a posteriori, demonstratio autem que est probatio nunc ipsa est a priori cum sit ex causis per se immediatis prioribus & notioribus & pro tanto etiam demonstratio est syllogismus faciens scire efficax ad probandum ex primo posteriorum.

Sed qui fieri potest ut ea non proueniant que futura esse prouidentur. Quasi vero nos ea que prouidentia futura esse prenoscit: non euentura credamus. Ac non illud potius arbitremur licet eueniant, nihil tamen ut euenirent sui natura necessitatis habuisse: quod hinc facile perpendas licebit: Plura enim duz sunt subiecta oculis intuemur, ut ea que in quadrigis moderandis atq; flectendis facere spectantur aurige: atq; ad hunc modum & cetera. Num igitur quicquid illorum ita fieri necessitas vlla compellitur. **B. Adinime.** **P.** Frustra enim esset artis effectus: si oia coacta mouerentur. Que igitur cum fiant carent extendi necessitate: eadem priusquam fiant sine necessitate futura sunt. Quare sunt quedam euentura quorum exitus ab omni necessitate absolutus sit. Nam illud quidem nullum arbitror esse dicturum: quod que nunc sunt: priusquam fierent euentura non fuerint. Hec etiam igitur precognita liberos habent euentus, nam sicut scientia presentium rerum nihil his que sunt: ita prescientia futurorum nihil his que ventura sunt necessitatis importat.

Sed qui fieri potest ut ea non proueniant que futura esse prouidentur. **Ad.** Hic philosophia mouet quandam dubitationem & soluit eam, videtur enim ex dictis sequi quod aliqua possunt presciri que tamen non necessario eueniunt, si autem non necessario eueniunt, possunt non euenire & sic sequitur quod aliquod prescitur a deo non eueniat. **P.** Primum ergo philosophia dubitando de hoc querit dicens, Ex quo ita est quod ea que sunt prescita non sunt necessaria, sed possunt non euenire, qui, idest quomodo fieri potest, ut ea que prouidentur futura esse non proueniant. Tunc soluit dubitationem dicens quod non negatur quod prescita non eueniant: immo oportet dicere quod prescita eueniant, sed tamen non eueniunt de necessitate, unde dicit quasi vero, quod si diceret, ista dubitatio procedit quasi non credamus ea que prouidentia prenoscit non esse euentura, sed hinc non est verum, sed potius arbitremur illud, scilicet quod licet futura eueniant nihil tamen necessitatis habuisse in sui natura ut eueniret: & manifestat in exemplo quomodo aliquid certe comprehenditur quod tamen non est necessarium dicens, quod aliquid cognitum eueniat & tamen non necessario, licebit quod tu hoc perpendas hinc, idest ex tali exemplo, intuemur enim plura exempla oculis dum sunt idest duz sunt in fieri sicut ea que spectantur, idest videntur aurige facere in moderandis & flectendis quadrigis &c. Videmus ad hunc modum ut que sunt in aliis actibus voluntariis, nihil vlla necessitas compellit aliquid illorum ita fieri sicut oculis videtur, dicit Boetius, Adinime, & assignat rationem frustra enim esset effectus artis si omnia mouerentur coacta, & frustra esset ars flectendi quadrigas si necessario flecteretur, igitur illa que cum sunt carent necessitate existen-

di, eadem sunt futura sine necessitate priusquam fiant. Et quod concludit quod quedam sunt euentura quorum exitus, idest euentus sit absolutus ab omni necessitate. Et ne forsan alius quis diceret ea que nunc sunt non erant futura antequam essent, hoc excludit dicens: Nullum arbitror esse dicturum quod que nunc sunt euentura non fuerint, hoc enim esset nimis irrationabile, ideo necessario concluditur quod hec etiam precognita habent euentus liberos, quia sicut scientia presentium nihil importat necessitatis his rebus que sunt in presenti, sicut patet in exemplo predicto de regimine quadrigarum. Ita prescientia futurorum nihil importat necessitatis his que ventura sunt. **C.** Notandum quod futura in comparatione ad diuinam prouidentiam: sunt necessaria necessitate conditionata, non tamen oia sunt necessaria necessitate absoluta. Multa enim libere eueniunt sicut ea que sunt ab arte & a voluntate, ut regimen quadrigarum. Si enim regimen quadrigarum necessario eueniret, frustra esset ars regendi quadrigam. **C.** Notandum quod sicut res actu sunt ita erunt future, sed quedam actu libere sunt ergo erant libere future, & per consequens non omnia sunt necessaria futura: licet necessitate conditionata in quantum comparantur ad prouidentiam diuinam non tamen in sui natura considerata necessario eueniunt necessitate absoluta, sicut postea videbitur ubi distinguet duplicem necessitatem, conditionatam & absolutam.

Sed hoc inquis ipsum dubitatur: an earum rerum que necessarios exitus non habent vlla possit esse prenotio, dissonare etenim videntur: puta si prenotentur consequi necessitates, si necessitas desit: minime presciri, nihilque prescientia comprehendendi posse nisi certum, quod si que incerti sunt exitus ea quasi certa prouidentur opinio adesse caliginem non scientie veritatem. Aliter enim ac sese res habeat arbitrari ab integritate scientie credis esse diuersam.

Sed hoc inquis, hic philosophia discutit motum Boetii, utrum futura incerta sicut sunt contingentia possint certe presciri, & primo mouet dubitationem de hoc, & tangit rationes dubitationis, scilicet assignat causam erroris sibi, cuius erroris causa est, dicit primo, Sed tu inquis o Boetii hoc ipsum dubitatur, an possit esse vlla prenotio, idest prescientia illarum rerum que non habent necessarios exitus, idest euentus, hoc enim nullo modo videtur possibile, cum enim videntur hec dissonare, scilicet prescientia & contingentia, tu enim putas si prenotentur contingentia necessitatem ipsa consequi, & si necessitas desit minime ea presciri, & putas nil posse comprehendendi prescientia diuina nisi certum, Et si ea que sunt incerti exitus, idest euentus sicut contingentia, si prouidentur illa quasi certa, tu putas illud esse caliginem opinionis non veritatem scientie, & in hoc tu deciperis, cuius deceptionis causa est error tuus circa iudicium cognitionis, Credis enim diuersum esse ab integritate scire aliter arbitrari re quam se habeat, & in hoc erras, **C.** Notandum quod quod nos non possumus futura contingentia certe prescognoscere, putamus sicut deum hoc non posse, res enim eodem modo se habent diuersimode a diuersis prescognoscere, vnde cognoscere re aliter quam se habet ex parte rei cognite non est scientia, sed cognoscere rem aliter quam se habeat ex parte cognoscentis bene est scientia: & sic futura contingentia in se sunt incerta, possunt tamen presciri a deo sine errore falsitatis.

Cuius erroris causa est: quod omnia que quisque nouit, ex ipsorum tamen vi atque natura cognosci estimat que sciuntur: quod totum contra est. Deum enim quod cognoscit: non secundum sui vim sed secundum cognoscendum potius comprehenditur facultatem.

Cuius

Causa erroris causa est. **H**ic assignat causam erroris. **U**bi notandum qd causa erroris quare putamus futura l certa non posse certe prefciri. quia putatur qd facultas cognitionis sit fm facultatem rei cognite. 2 non ipsius co gnoscantis. quod est falsum. **P**rimo ergo premitur bndi causam erroris. **S**ecundo improbat ipsam ibi. **N**am ut b breui. dicit primo. Cuius erroris causa est quia existimat qd omnia que qd nouit illa cognoscit tm ex vi 2 natura ipsorum que sciuntur 2 no ex vi cognoscantis. qd totus est contra. idest per contrarium. quia res magis cognoscunt fm naturam cognoscantis. **O**mnne enim quod cognoscit non comprehenditur fm sui vim. i. fm modum sue natu re. sed potius fm facultatem cognoscantis. **N**otandum qd si cognitio esset fm facultatem rei cognite. tunc res ab omnibus eodem modo cognosceretur. 2 sic aliquid com prebenderetur eodem ab intellectu humano 2 diuino. qd falsum est. quia que sunt incerta comprehensione huma na. sunt certa comprehensione diuina. cognitio ergo po tius attenditur fm facultatem potentie cognoscantis. ita qd quanto potentia est efficacior 2 certior tanto certius 2 limpidius rem comprehendit.

Nam ut hoc breui liqueat exemplo: eandē cor poris rotunditatem aliter visus aliter tactus agno scit. **I**lle eminens manens: totam simul iactis ra diis intuetur. hic vō coherens orbi atqz coniu nctus: circa ipsum motus ambitum rotunditatez partibus comprehendit.

Nam ut hoc breui exemplo liqueat. **H**ic probat qd fa cultas cognitionis est fm facultatem potentie cognoscen tis 2 non rei cognite. **P**rimo declarat hoc exemplis. **S**e cundo probat hoc idem per rationem ibi. **N**eqz id. in iu ria. **P**rima in duas fm duo exempla. **S**ecunda ibi. **I**ps quoqz. **P**rimo dicit qd cognitio sit fm facultatem cogno scantis liqueat breui exemplo. **N**am visus aliter agnoscit eandem corporis rotunditatem et aliter tactus. **I**lle enim visus manens eminens. i. a longinquo. intuetur totum cor pus simul iactis radiis visualibus. hic vero supple tactus coherens 2 coniunctus orbi. i. rotunditati et motus circa ipsū ambitū. i. circa corp⁹ rotundū. comprehendit. i. eius rotunditatem partibus. i. per partes. **N**otandum qd in nit duplicem differentiam inter modum cognoscendi vi sus et tactus. **P**rima est qd visus a remotis existens co gnoscit aliquod corpus rotundum **T**actus autem nō co gnoscit ipsum nisi coniunctus. **S**ecunda differentia est qd visus totum corpus simul comprehendit. tactus autem p partes. **T**alis autem diuersitas in cognoscendo non est si res cognosceretur ex sui natura. cum eadem res manet in vtraz cognitione. **N**otandum. quidam dixerunt visio nem fieri per emissionem radiorum visualium ab oculis vsqz ad rem visam. **S**ed hec opinio est contra Aristotelez visio enim non fit extra mittendo sed intus suscipiendo. pa tiente enim aliquo sensitiuo fit ipsum videre. z. de anima. **H**ic autem loquitur opinione antiquorum: cum dicit qd visus intuetur totum corpus tactis radiis.

Ipsum quoqz homines aliter sensus: aliter ima ginatio: aliter ratio: aliter intelligentia contuet. **S**ensus enim figuram in subiecta materia con stitutam. **I**maginatio vero solaz sine materia iudicat figuram. **R**atio vero hanc quoqz transcen dit: speciemqz ipsam que singularibus inest vni uersali consideratione perpendit. **I**ntelligentie vō celsior oculus existit. supergressa namqz vni uersitatis ambitum: ipsam illam simplicem for mam pura mentis acie contuetur.

Ipsum quoqz hominem. **H**ic ponit secundum exemplū

in virtutibus cognoscitiuis subordinatis. **S**ecundo osten dit quomodo iste virtutes se habeant adinuicem ibi. **I**n quo illd. **P**ilo ergo declarat quomodo idē a diuersis po tentiis diuersimode comprehenditur dicens. **S**ensus ex terior aliter contuetur ipsum homines. aliter imaginatio. aliter ratio. aliter intelligentia diuina. **S**ensus enim exte rior sicut visus iudicat figuram hominis in subiecta ma teria. i. in sensibili materia. sed imaginatio solam figuraz iudicat idest discernit sine materia. i. in absentia rei mate rialis. **R**atio vero hanc imaginationem transcendit. 2 ipaz speciem. i. naturam specificam hominis que singularib⁹ inest perpendit. i. discernit vniuersali consideratione. ocu lus vero. i. consideratio intelligentie est celsior. qz intelli gentia diuina supergressa ambitum vniuersitatis qui exi stit in singularibus illam simplicem formam. i. ydeam ho minis que est in mente diuina. contuetur pura acie. i. spe culatione mentis. **N**otandum qd primus exemplū fuit de virtutib⁹ cognoscitiuis nō subordinatis sicut de visu 2 tactu. **I**stud autem exemplum est de virtutibus subordi natis que sunt quattuor. i. sensus exterior qui inest omni bus animalibus. imaginatio que tñ inest animalibus pfectis. ratio que tñ est in hoibus. et intelligentia per quā intelligit diuinam cognitionem. **I**ste virtutes habent di uerium modum cognoscendi eandem rem. i. homines. vt declaratur in littera quod non esset nisi cognitio fieret hz facultatem virtutum cognoscantium 2 non rei cognite.

In quo illud maxime considerandum est. **N**ā superior vis comprehendendi amplectitur infe riorē. **I**nferior vero ad superiorem nullo mo do consurgit. **N**eqz eni sensus aliquid extra ma teriā valet: vel vniuersales species imaginatio cō tuetur: vel ratio capit simplicem formam: sed in telligentia quasi desuper spectans concepta for ma que subsunt cuncta diiudicat: sed eo mō quo formam ipsam que nulli alii nota esse poterat: cō prebendit. **N**am 2 rationis vniuersum: 2 imagi nationis figuraz 2 materiale sensibile cognoscit: nec ratione vtens: nec imaginatione: nec sensib⁹ sed illo vno ictu mentis formaliter: vt ita dicam cuncta prospiciens.

In quo illud maxime. **H**ic ostendit pbia quō pdicte vir tutes cognoscitiue se hnt adinuicem. ostendens qd qd pot vir tus inferior pot etiaz 2 superior 2 amplius. et primo b ost dit de intelligentia respectu aliarum virtutum. **S**ecundo ost dit idem de rōe. scda ibi. **R**atio quoqz. **P**rimo dicit. **I**n quo idest in ordine istaz virtutum. illud est maxime cōsi derandū qd vis cōprehendendi supior amplectit in se infe riorē. qz virt⁹ supior cognoscit oē illud quod inferior. **I**n ferior aut non cōsurgit ad supiorē. ita vt apprehendat il lud qd supior. quod manifestat in exemplo dicens. **N**eqz eni sensus aliquid valet apprehendere extra materiā: 2 ima ginatio contuet spēs vles. i. minus pticulares. sed rō cap it simplicem. i. vlem formam. intelligentia aut diuisa qsi desuper spectans. cum sit in supremo gradu cognitionis ipa concepta forma ydeali diiudicat etiā cuncta que sub sunt illi forme: et cognoscendo ydeam hois cognoscit oia que sunt in hoie. sed eodem modo cōprehendit ipsam for mā que nulli inferiori virtuti non esse poterit. nā ipsa co gnoscit vniuersum. i. vlem formā rōis 2 figurā imaginatio nis et materiale sensibile. quod spectat ad sensū exteriores nō vtes rōne: nec imaginatione: nec sensibus: sed pspiciēf cūcta vno ictu mētis. i. absqz decursu cognoscit. qd facte rō. **N**otandū qd qz virtus supior virtutē includit inferio re sicut tetragonū includit tragonū. vt p3. z. de aia. id qd pot virtus inferior pot et supior et magis. quia modo ma gis vniuersali cōprehendit qd in serior modo magis pti

ulari. h non eouerso. ideo que pot intelligētia humana
cōprehendere pot et diuina intelligentia. h nō econuerso.

Ratio quoqz cum quid vniuersale respicit: nec
imaginatione nec sensibus vtens: imaginabilia
vel sensibilia comprehendit. **H**ec ē. n. que cōcep-
tionis sue vniuersale ita definit homo est ani-
mal bipes rōnale. que cum vniuersalis notio sit:
tū imaginabilem sensibileqz esse rē nullas igno-
rat qz illa non imaginatione vel sensu. sed rōnali
conceptione considerat. **I**maginatio quoqz ta-
meti ex sensibus visendi formandiqz figur as sū-
psit exordium: sensu tamen absente sensibilia q-
qz collustrat: non sensibili sed imaginaria ratiōe
indicandi. **V**ides ne igitur vt in cognoscendo cū
cta sua poti⁹ facultate qz eoz que cognoscūt vtāt.

Ratio quoqz cum quid vlt respicit. **H**ic ostēdit idem de
rōne. qz sicut intelligentia cōprehēdit alias tres vtutes in
feriores: sic ratio etiam cōprehēdit sub se alias duas vir-
tutes. s. imaginationē. et sensum dicens. qz cū rō respicit.
i. cognoscit. quid vlt non vtens imaginatione nec sensib⁹
cōprehēdit imaginabilia et sensibilia vlt cōprehensione
hec enim est rō. que ita definit vlt sue cōceptionis. homo
est aial bipes rōnale. que diffinitio cū sit vltis notio. i. noti-
ficatio. tunc nullus etiā ignorat rem esse imaginabilem et
sensibilem: que hac diffinitōe explicat. **A**lla rō considerat
vlt non vtens imaginatione vel sensu. sed rōnali pceptiōe
Tunc ostēdit qz sicut ratio cōprehēdit imaginationē et se-
sum. sic imaginatio sensū cōprehēdit. dicens. imaginatio
quoqz tamen pro qzuis. sumpsit exordium ex sensibus vi-
sēdi et formandi figur as: tū absente sensu exteriori. i. ima-
ginatione collustrat. i. cognoscit queqz sensibilia nō sensibi-
li s. imaginaria rōne indicandi. et tunc pcludit dicens. **V**i-
des ne igitur quō cūcta potius vtantur sua. i. pzia facul-
tate i cognoscendo qz facultate eoz que cognoscūt. **N**o-
tandū qz h rō in cōprehēdendo suū vlt non vtāt imagia-
tiōe et sensu. tū in actu suo psupponit imaginationē et sen-
sū qz nihil est i intellectu nisi fuerit in sensu. **S**ilr h imaginatio
in sua opatione non vtāt sensu: tū psupponit sensum
fuisse in actu. quia fantasia quā h vocat imaginationem:
est motus factus a sensu fm actum. z. de anima.

Neqz id iniuria. **N**am cum iudicium i iudican-
tis actu existat. necesse est vt suam quisqz operam
non ex aliena sed ex propria ptate perficiat.

Neqz id iniuria. **H**ic pfirmat dcm suum per rationem
dicens. **I**llud. s. qz res cognoscūt nō s. sui naturā sed fm na-
turam cognoscentis. illud non ptingit iniuria. i. irratio-
nabilitate. **N**am cū oē iudiciū cognitiōis sit actus et opatio
iudicantis. i. potentie cognoscentis. necesse est vt qsqz co-
gnoscentis perficiat suam opam. i. suam opationem cogno-
scēdi. non ex aliena potestate. s. rei cognite. sed ex propria
potestate. i. ex virtute cognoscentis. **N**otandū qz ex h
formatur talis ratio. **O**mnis actus et opatio seqt cōditio-
nem illius potentie cuius est actus et opatio. sed iudicare
sue cognoscere est actus et opatio potētie cognoscentis et h
rei cognite: ergo iudicare et cognoscere sequitur modum et
conditionem potentie cognoscentis et non rei cognite.

Quodam porticus attulit

Obscuros nimium senes:
Qui sensus et imagines

Et corporibus certimis
Eredant mentibus imprimi.
Ut quondam celeri stilo.

Mos est equore pagine
Que nullas habeat notas
Pressas figere litteras.

Quodam porticus attulit

Quodam porticus attulit. **I**stud est metrum q-
tū hatus qnti qd dicitur gliconicū ab inuento
re. coriambicū a pede pñante: in quo metro i
probat opinionē stoicōz ex quauidef sequi con-

trartū dicitis suis. fuit enim opinio stoicōz qz cognitio in-
tellectua solū pficere ex hoc qz corpora exteriora suas si-
militudines iprimāt in mentē. ita vt mens soluz se habeat
in rōne patientis: et res extra in rōne agentis. **E**x quo seqt
cū patiens trahat ad naturā agentis et non econuerso qz
cognitio sequere naturā rei cognite. et non naturā rei co-
gnoscentis qd est ptra dicta: **P**rimo ergo ponit opinio-
nem stoicōz scdo improbat eam sibi. **S**ed mens. **P**rimo
ergo dicit. **Q**uondā porticus attulit senes sup. stoicos. q
dicebat senes pp maturitatē mox: senes inquā nimū ob-
scuros sup. in sententiis qui stoici credunt sensus et imagi-
nes. i. rez sensibiliū formas iprimi mentibus ex corporib⁹
extimis. i. exterioribus. et posuerunt illa corpora eo modo
imprimere imagines mentibus. vt quondā mos fuit ali-
cui scribenti celeri stilo figere pressas litteras. equore. i. im-
planicie pagine. que pagina nullas prius notas habeat.

Notandum qz stoici dicuntur a stoa greco quod est por-
ticus latine. qz athenis in manifestissima porticu et aliis lo-
cis publicis stoici disputare solebant et illi posuerunt alaz
tū habere se in rōne patientis respectu rerū exteriorū. et qz
cognitio magis videtur sequi virtutem actiuaz qz passiuā
tū fm eos cognitio potius debet attrēdi fm facultatem rei
cognite que est actiua: qz aie cognoscentis que est passiuā

Sed mens si propriis vigens

Nihil moribus explicat.

Sed tū patiens iacet

Notis subdita corporum.

Cessasqz in speculi vicem

Rerum reddit imagines.

Unde hec sic animis viget

Cernens omnia notio.

Que vis singula prospicit:

Que que cognita diuidit

Que diuisa recolligit.

Alternumqz legens iter

Nunc summis caput inserit.

Nunc decidit in infima:

Tum sese referens sibi.

Veris falsa redarguit.

Sed mens. **H**ic improbat hanc opinionem. scdo ponit
suam veritatem. sibi. **H**ec est efficiens. **P**rimo ergo dedu-
cit ad plura inconuenientia istam opinionē dicens. **S**z si
mēs vigens nihil explicat ppriis motib⁹. i. si nullā actio-
nē propriam habet. h tū iacet patiens. subdita notis. i. si
militudinib⁹ corporū. et si ipa reddit. i. representat cessas ima-
gines rez. i. similitudines in vicem speculi. i. ad modū specu-
li. **T**ūc querit vñ viget hec notio. i. hec cognitio animis.
que aia est cernens oia non tū corporalia sed etiam incor-
poralia. **N**otandū qz primū inconueniēs est si cognitio
intellectua fieret p solam impressionē corporū in aia tunc
nō esset virtus per quā aia cognosceret incorporalia. qz p
solam ipressionē corporū tū cognosceret corporalia. nunc at
manifestū est et qz incorporalia cognoscit. **A**liud incōue-
niēs ponit dicens. **S**i aia tū est passiuā. que vis aie sin-
gula pspicit. i. iudicat. aut que vis aie cognita diuidit. aut
diuisa recolligit: aut que vis aie legens. i. apprehendens.
alternū

alternum iter componendi et dividendi: nunc inferit caput
sumis generalissimis ascendendo a specialissimis ad ge-
neralissima colligendo multitudinem. et nunc decidit vel de-
cedit secundum aliam litteram. id est cadit in infima. id est in specialissima
procedendo a generalissimis ad specialissima dividendo.
Tunc tandem alia referens. id est comparans sese sibi redarguit
falsa veris. id est per vera. **C** Notandum quod ex littera talis for-
matur ratio. Illa alia non est tamen passiva sed activa que in-
dicat componit et dividit et veris falsa redarguit. sed alia in-
tellectiva est huiusmodi. ergo Ad hoc non est quod iudicare. componere
dividere redarguere videtur esse operationes activae. minor appa-
ret alia iudicat inter vera et falsa. componit predicatum cum subiecto alii
quod dividit predicatum a subiecto. et falsas opiniones redarguit.

Hec est efficiens magis
Longe causa potentior.
Quod que materie modo
Impressas patitur notas.
Precedit tamen excitans
Ac vires animi movens
Vivo in corpore passio.
Cum vel lux oculos ferit:
Vel vox auribus instrepit.
Tum mentis vigor excitus:
Quas intus species tenet
Ad motus similes vocans:
Notis explicat exteris.
Introsumque reconditis.
Formis miscet imagines:

Hec est res. Hic proba ponit veritatem. d. Hec mens est ma-
gis causa efficiens. que est causa longe potentior. quam illa que modo
materie. id est similitudine materie patitur notas impressas. et
quod aliquid crederet quod in anima nulla esset passio. Ideo subdit que
ad passio. precedit operationes anime in vivo corpore excitans et
movens vires ad operandum. ut quod lux ferit oculos tunc pa-
titur visus. vel cum vox instrepit. insonat auribus tunc pa-
titur auditus et tandem vigor mentis excitus. id est excitatus
vocans species quas intus tenet ad similes motus applicat eas
notis exteris. id est similitudinibus exterioribus. et miscet. id est
applicat imagines exteriores corporis formis. id est speciebus in-
trosum. id est in anima. **C** Notandum quod hoc. hic virtus sententia
platonica que ponit species reus a principio naturae iditas anime. sed
anima sopita est in corpore ita quod non intelligit per eas nisi exci-
tetur per immutationes sensuum exteriorum. excitata autem
evocat spiritum similem illi quam sensus exterior ipse et appli-
cando eam rei exteriori. sic intelligit per eam. ad hanc intelli-
tionem etiam loquitur lincolntensis primo posteriorum dicens
Ratio in nobis sopita non agit nisi prius per operationes se-
suum quibus admiscetur fuerit experrecta. **C** Notandum quod ex
littera videtur quod intellectus possibilis intelligendo etiam sit
activus cum sit causa efficiens ut dicitur in littera. Aristoteles. de
3. de anima vult quod intelligere sit pati. et quod intellectus nullam
habet naturam nisi quod est possibilis vocatus. Ad hoc dicunt
aliquid quod anima comprehendit tam intellectum possibilem quam
agentem in anima est activa imo causa effectiva intellectus
ratione intellectus agentis. sed est passiva ratione intellectus pos-
sibilis: vel videtur quod intellectus possibilis est potentia pas-
siva saltem quod ad primum eius actus cum intelligere sit pa-
ti: sed omnia potentia passiva de necessitate requirit poten-
tia activam quod reducat ipsam ad actum. Tale autem activum non
potest esse res corporalis extra cum agens sit prestantius
passio. ideo tale activum ex parte anime erit intellectus agens
cuius operatio est facere potentia intellecta actu intellecta.
ita quod a rebus extra virtutes intellectus agentis imprimunt
aliquid intellectui possibili per quod in actum intelligen-
di reducitur. Non est ergo intentio Boetii negare quod mens

sit passiva ratione intellectus possibilis. sed vult quod mens sive
anima magis habeat efficientiam in intellectu quam sit pas-
siva ab ipsis corporibus extra. et per hanc efficientiam intelle-
ctus non debet attribui rebus extra: quod erat de intentione stoicorum.

Quod si in corporibus sentiendis: quod nihil af-
ficiant instrumenta sensuum foris: ob-
iecte qualitates: atque agentis vigorem pas-
sio corporis antecedit que in se actum mentis provocet:

excitetque iterum quod se habet intrinsecus formas: si in sen-
tiendis in quod corporibus animus non passione insignit: sed ex
sua vi subiecta corpori indicat passionem. quanto ma-
gis ea que cunctis corporum affectionibus absoluta
sunt: in discernendo non obiecta extrinsecus se-
quantur: sed actum sue mentis expediunt.

C Prosa quinta quinti libri.
Quod in corporibus sentiendis. Hec est quinta prosa
huius quinti libri. In qua probatur spiritus divinus co-
gnitionem esse secundum modum cognoscentis et non rei
cognite. Secundo ostendit insufficientiam eorum quod ex vo-
tuo cognoscendi improbat providentiam divinam ibi. Quid igitur

Primo facit quod dicitur est. secundo infert duas conclusio-
nes ibi. Hec itaque. Primum dicit. Si in sentiendis. id est in cogno-
scendis corporibus animus noster non tamen insignit. id est afficitur
passione corporis. sed ex sua vi iudicat passionem subiectam
corpori: ita quod in cognoscendo sequitur proprium motum. Quis quod
liberitates obiecte foris: afficiant. id est imitent instrumenta. id est
organa sensuum. et passio corporis antecedit vigorem agen-
tis animi. que passio provocet actum mentis in se. et ex-
clinet formas intrinsecas quiescentes. Si hoc est in animo no-
stro multo magis ea que absoluta sunt cunctis affectionibus
bus. id est qualitatibus corporum Sicut intelligentie separa-
te et precipue deus: illa in discernendo non sequitur ob-
iecta extrinsecus. sed expediunt. id est perficiunt actum sue mentis
id est operationem intellectivam sed nam propriam. **C** Notandum quod ex lit-
tera sic potest argui. Si id de quo minus videtur esse inest: et
de quo magis. Sed minus videtur quod animus noster in cognosce-
do sequitur motum suum et non rei cognite et tamen sequitur facultates sue
cognitionis. ergo multo magis intelligentia divina sequitur in co-
gnoscendo proprium motum sue cognitionis quam ipsi rei cognite.

Hac itaque ratione multiplices cognitiones diversis
ac differentibus cessere substantiis. Sensus. n. solus
cunctis aliis cognitionibus destitutus immobili-
bus animabilibus cesset. quales sunt conche maris
quodque alia saris herentia nutritur. Imaginatio vero
mobilibus beluis quibus inesse fugiendi appetitine
aliquid videtur affectus. Ratio vero humani tamen generis est
sicuti intelligentia sola divini. Quod fit ut ea noti-
tia ceteris prestat quod suapte natura non modo proprium
sed ceterarum quoque noticiarum subiecta cognoscit.

Hac itaque ratione. Hic infert duas conclusiones ex premis-
sis dicens. Ex quo cognitio sequitur naturam cognoscentis
et non rei cognite. et cum cognoscentia sint diversa secundum naturam
oportet diversis cognoscentibus convenire diversas co-
gnitiones. Unde dicit. Hec itaque ratione. quod cognitio sequitur
naturam cognoscentis. multiplices cognitiones. cessere. id est ces-
santur diversis ac differentibus substantiis. sensus. n. so-
lus destitutus aliis cognitionibus. cessat astantibus immobi-
libus. quales conche maris et quecumque nutritur herentia
saris. Imaginatio vero cessat mobilibus beluis que mouentur
motu progressivo. quibus videtur inesse affectus. id est appeti-
tus fugiendi malum vel appetendi bonum. Ratio vero
per quam comprehendimus vult tamen est humani generis. sic

Intelligentia est diuini generis. Tunc ponit secundas conclusiones. q. illa cognitio est notior et nobilior que non solum apprehendit proprium obiectum. sed et obiecta aliarum notitiarum. i. cognitionum. Unde dicit. Quod sit ut ea noticia. i. cognitio preestet. i. nobilior sit ceteris. que suapte natura. i. propria natura non modo. i. non in modo. proprium obiectum cognoscit. sed etiam cognoscit subiecta ceterarum notitiarum.

Nota circa primam conclusionem q. cum actus et operationes diuersificentur secundum diuersitatem agentium et operantium. sequitur si agentia et operantia sint diuersa q. habeant diuersas operationes et cognitiones. propter quod sensus sine aliis cognitionibus cessat animalibus immobilibus. et accipit sic sensus stricte pro apprehensione sensitua. que solum imutat ad presentiam sensibilis. Sic enim distinguitur contra imaginationem que non tantum apprehendit rem presentem. sed etiam absentem. **Notandum** circa secundam conclusionem q. quecumque potentia plura cognoscit videtur esse prestantior ea que cognoscit pauciora. Si ergo aliqua potentia cognoscit proprium obiectum et obiecta aliarum potentiarum inferiorum. sicut est intelligentia diuina. et non e conuerso. sequitur q. potentia superior plura cognoscens sit nobilior inferiori.

Quid igitur: si ratiocinationi sensus imago q. refragentur. nihil esse illud vniuersale dicentes q. se se intueri ratio putet. Quod enim sensibile vel imaginabile est id vniuersum esse non posse. aut igitur rationis verum esse iudicium nec quicquam esse sensibile. aut quoniam sibi notum sit plura sensibus: et imaginationi esse subiecta: inanem conceptionem esse rationis. que quod sensibile sit ac singulare quasi quoddam vniuersale consideret. Ad hec si ratio contra respondeat: se quidem et quod sensibile et quod imaginabile sit vniuersitatis ratione conspiciere. Illa vero ad vniuersitatis cognitionem aspirare non posse: quoniam eorum notio corporales figuras non possit excedere. De re vero cognitione firmiori potius perfectiorique iudicio esse credendum. In huiusmodi igitur lite nos quibus tamen rationandi quod imaginandi etiam sentiendi que vis inest: nonne rationis potius causam probaremus.

Quid igitur. Hic proba ostendit insufficientiam eorum qui ex modo cognoscendi nostro improbant diuinam prudentiam. secundo hortatur nos ad considerandum modum diuine cognitionis. ibi. Quare in illius. primo manifestat insufficientiam eorum per simile. sedo applicat illud simile ad propositum. ibi. Simile est. Similitudo autem que creditur talis est. Sensus et imaginatio sunt cognitiones inferiores que ratio. Si ergo sensus et imaginatio vellent iudicare modum recognoscendi rationis ex modo cognoscendi proprio. et dicere q. vniuersale nihil esset quod ratio apprehendit. vel si verum esset iudicium rationis vel esset particulare et sensibile. ratio vero diceret contrarium. Manifestum est q. nos qui vigemus utraque cognitione potius assentiremus rationi iudicando motuum sensus. et imaginationis esse insufficientes. dicit ergo. Quid igitur si sensus et imaginatio refragentur. i. predicantur rationi. dicentes nihil esse vniuersale id quod ratio putat se se intueri sic arguendo. Quod enim sensibile aut imaginabile id non posse esse vniuersum. i. vniuersale secundum iudicium sensus et imaginationis. Aut igitur iudicium rationis necesse est esse verum. et per se nec quicquam esse sensibile. quod est absurdum. Aut quoniam notum sit sibi super sensui et imaginationi plura esse subiecta sensibus et imaginandi. que necesse est sensibilia. crederes ne conceptionem rationis esse inanem. que consideret illud quod sit sensibile et singulare. quasi quoddam vniuersale. Ad hec si ratio respondeat se conspiciere in ratione vniuersali quod sit sensibile et imagina-

bile. Illa vero. i. sensum et imaginationem non posse aspirare. i. penetrare ad cognitionem vniuersitatis. i. vniuersalis. quia notio. i. cognitio eorum non possit excedere figuras corporales et diceret ratio potius esse credendum firmiori et perfectiori iudicio re. In huiusmodi igitur lite. scilicet inter sensum et imaginationem ex vna parte. et rationem ex altera parte: nos quibus in est tam vis rationandi quam imaginandi et sentiendi. nonne potius probaremus causam rationis. et reputarem motiua sensus et imaginationis esse insufficientia. q. d. imo **Notandum** q. iudicio nobilioris potentie potius est standum quam iudicio potentie ignobilioris. cum igitur ratio sit potentia nobilior quam sensus et imaginatio: eo quod ratio comprehendit proprium obiectum et obiectum sensus et imaginationis et non e conuerso. ergo potius standum est iudicio rationis quam potentiarum inferiorum.

Simile est q. humana ratio diuinam intelligentiam futura nisi ut ipsa cognoscit non putat intueri. Ita differis: si qua certos ac necessarios habere non videat euentus: ea certo euentura presciri nequit. **Notandum** igitur re: nulla est prescientia: quam si etiam in his esse credamus: nihil erit quod non ex necessitate presciant. Si igitur vti rationis participes sumus ita diuine iudicium mentis habere possemus sicut imaginationem sensusque rationi cedere oportere iudicauimus. sic diuine se se menti humanam submittere rationem iustissimum censeremus.

Simile est. Hic applicat illud simile ad propositum. et dicit. Illud quod est deum de sensu et imaginatione respectu rationis. simile est ei quod humana ratio non putet diuinam intelligentiam intueri: nisi ut ratio ipsa cognoscat. quod apparet ex ipso modo arguendi. Ita ita differis. i. arguis. si qua non videant habere certos et necessarios euentus talia nequit presciri certo euentura. Igitur talium re: nulla est prescientia. quam si credamus esse in his. nihil erit quod non proueniat ex necessitate. Si igitur sicut sumus participes rationis. ita possemus habere iudicium diuine mentis. sicut nunc iudicauimus imaginationem et sensum oportere cedere rationi. sic censeremus. i. iudicarem. iustissimum humanam rationem se se submittere diuine menti. **Notandum** q. simile est de iudicio sensus et imaginationis respectu rationis. et rationis respectu intelligentie diuine: nam sensui et imaginandi videtur q. ratio aliter non possit comprehendere rem nisi sicut ipsa comprehendit quod tamen falsum est. Sic similiter videtur rationi humane q. intelligentia diuina non possit res incertas cognoscere aliter quam ipsa cognoscit. quod falsum est. Ita que ratio humana certe cognoscit intelligentia diuina certa comprehendit.

Quare in illi summe intelligentie cacumen si possumus erigamur. Illic. n. ratio videbit quod in se non potest intueri. Id autem est: quo nam modo est que certos erit non habet: certa tamen videat ac definita presentio: neque id sit opinio. sed summe potest scire nullis terminis inclusa simplicitas.

Quare in illi summe intelligentie. Hic proba hortatur ut erigamus nos ad cognitionem diuine intelligentie dicens. Quare si possumus erigamur per diligentem considerationem in cacumen illius summe intelligentie super diuine. Illic. n. ratio videbit quod in se non potest intueri. s. quo certa et definita presentio dei cognoscat. scilicet que non habet certos erit. et illud non sit opinio. sed potest scire simplicitas summe scire nullis terminis inclusa. q. simplicitas summe sapientie est infinita. **Notandum** q. si cognitio sequeret facultatem rei cognite. et non virtutis cognoscere. tunc sicut ratio humana cognoscit futura contingencia incerte sic sicut intelligentia diuina ea incerte cognosceret. sed q. facultas cognitionum est secundum facultatem virtutum cognoscentium et intelligentia diuina in cognoscendo excedit rationem humanam. poterit ipsa certe cognoscere que ratio humana incerte cognoscit.

Ad etrum quintum libri quinti.

Quam

Quaz variis terras aialia pmeat figuris
Namqz alia extento sunt corpore pul-
ueremqz verrunt.

Continuumqz trahunt vi pectoris inci-
rata sulcum.

Sunt quibus alaruz leuitas vaga vberetqz vetos
Et ligdo longi spacia etheris enatet volatu.

Hec pressisse solo vestigia gressibus gaudent.

Vel virides capos trasmittere vel subire siluas

Que variis videas lz oia discrepare formis.

Prona tamen facies hebetes valet igrana sel?

C Metrum quintum quinti libri.

Quam variis terras. Hic incipit quintum metrum
huius qnti. qd dicit archiloicum ab inuento
re vacillans a pede pstante in quo ofidit ho-
mine esse dispositum ad pteplatione celestium ex

figura corporis sui. 2 pto describit figuram corporealem
aliam bestiaz. scdo figuram hois. ibi. Unica gens. Pri-
mo dicit. Animalia pincant terras qz variis. i. valde va-
riis figuris. nãqz alia aialia extento corpe sicut sunt serpe-
tes 2 reptilia. illa verrunt. i. vertunt puluerem. 2 incitata. i.
mota vi pectoris. trahunt continuu sulcu sup. in puluere.

Sunt alia aialia qbus inest vaga leuitas alaz que verberet
ventos. 2 enatet. i. trasiat ligdo volatu spacia logi etheris
.i. aeris. Sunt alia que gaudent vestigia pressisse solo. i.
terre gressibus suis 2 trasmittere. i. ptrasire virides capos
2 gaudent subire siluas. que oia aialia: lz videas ea discre-
pare variis formis. tn facies eoz prona. i. ad terram inclina-
ta. valet ingrauar. i. ingrauat os ostendere sensus hebe-
tes. i. brutales. **C** Notadu qz pbia tangit tria genera aia-
lium. i. reptilia. volatilia 2 gressibilia que licet differant i
formis. qz quedam formanẽ ad reptandũ vt serpentẽ q
dam ad volandũ vt aues quedam ad gradiendũ vt bestie.
tn in hoc oia pueniunt qz hnt facie inclinatã ad terrã.

Unica gens hoiaz cellsum leuat altius cacumẽ.

Atqz leuis recto stat corpe: despiciqz terras.

Hec nisi terrenus male desipis admonet figura

Qui recto celum vultu petis: exerisqz frontẽ.

In sublime feras. aium quoqz: ne grauata pessũ

Inferior: fidat mens corpore celsius leuato.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

C Unica gens holum. Hic describit figuram hominis. d.
Unica gens hominũ. i. solu genus humanũ. leuat cellsum
cacumen. i. caput suum altius. 2 leuis stat recto. i. erecto
corpe. et despicit terras vultu eleuato ad celum. tu homo
terrenus. qui recto vultu petis celum. 2 exeris. i. erigis frõ
tem. hec recta figura admonet te. qz tu male desipis. nisi
ẽt feras. i. extollas aium tuum in sublime. i. in celestia. ne
mẽs grauata. i. grauedine depressa. pessum. i. sub pedibz
vel subtus. et est pessum aduerbium loci. ne illa mẽs fidat
.i. resideat inferior: corpore eleuato celsius. **C** Notandum
cum hõ habeat figuram corpore erectam ad celuz. si aia
nõ erigeretur ad pteplationẽ celestium. videretur corpus
esse nobilius anima. **C** Notadu fm Aristo. is. de anima
libus. qz homo inter oia aialia habeat figuraz rectilinea-
rem de qua figura etiam loquitur Quidius in lib. meta-
morphoseos. d. Prona qz cum spectant animalia cetera
terraz. Os homini sublime dedit: celumqz videre Iussit:
2 erectos ad sydera tollere vultus.

stãte status: vt q nã et sciẽtia ei? sit possim? agno-
scere. Deũ igit eternũ esse: cuctozũ rone degen-
tiã cõe iudiciũ est. Quid sit igitur eternitas consi-
deremus. hec enim nobis naturam pariter di-
uinam scientiamqz patefacit.

C Prosa sexta quinti libri.

Quoniam igitur vti pauloante. Hic incipit sexta
prosa et vltima huius qnti. in qua determinat
veritatem de compassibilitate prescie diuine et
liberi arbitrii. Et primo ponit suam determi-

tionẽ. scdo subiugit vtilẽm exhortationẽ circa finem libri.
ibi. Aduersamini igit. **P**rimo ofidit modũ diuine cogni-
tionis. secudo soluit obiectiones factas p diuinã puidẽtia.
tertio pcludit cõpassibilitatẽ liberi arbitrii cũ puidẽtia di-
uina. scda ibi. Quid igit postulas. tertia ibi. Que cũ ita
sint. pto. determinat de statu di g est eternitas. scdo ex h
declarat modũ diuie scie. ibi. Qm igit oẽ iudiciũ. pto. p-
mittit qz determinadũ sit ad eternitate. scdo dtermiat eã ibi
Eternitas igit ẽ intermiabilis. **P**rimo dicit. Qm monstra-
tũ est pauloante qz oẽ scie qd cognoscit. nõ ex sua nã. i. nõ
ex nã rei scite lz ex nã cõprehẽditũ. i. cognoscẽtiũ. Intuea-
mur nũc qzũ fas ẽ. qz sit stat? diuie eẽntie vel sbe vt pos-
sim? agnoscere q sit ei? scia. et subdit qz cõe iudiciũ cuctoz
degentiũ. i. vrentiũ rone est deũ eẽ eternũ. ideo cõsiderem?
qd sit eternitas. hec. n. nobis patefacit nãm et diuiaz scie-
tiã. **C** Notadũ qz viri degentes rone sũt viri pditi luce
sapie. et oẽs isti cõcedũt deũ eẽ eternũ. **M**ã pbs. s. pby. ex
eternitate mor? ofidit eternitatẽ motoris. et oẽs tam greci
qz barbari putãtes deos eẽ estimãt eos imortales. **C** No-
tadũ qz eternitas dei et nã et sciẽtia dei nõ differũt lz sub-
stantiã. id cognita eternitate cognoscit nã et scia dei.

Eternitas igit est interminabilis tota vite siml
2 perfecta possessio.

Eternitas igit. hic pseqẽ de eternitate. Et pto ponit ei?
diffinitionẽ. scdo declarat eã. ibi. Qd ex collatiõẽ. pto of-
cit. eternitas est possessio vite interminabil' exis tota sil' et
pfecta. **C** Nota fm alb. sup lib. de cãis. Aliqd ẽ eternũ 2
ẽ in eternitate. et sũt ipsa eternitas sic de? Aliqua sũt et ẽ
eterna i eternitate. lz nõ sũt ipsa eternitas sicut sbe separte.
alia sũt eterna nõ i eternitate nec sũt ipsa eternitas. vt mo-
tus tps et mũd?. **C** Notadũ cũ dicit eternitas ẽ possessio
vbi vitif noie possessiõis ad designadũ imutabilitatẽ et in-
deficiẽtiã eternitatis qz ipsa firmiter possidet et gete hõ. et
dicit vite ad inuẽdũ qz nõ viuẽtia nõ mẽsurant eternitate
Et dicit intermiabilis ad differẽtiã illi? vite qz hz terminũ a
pte añ et a pte p?. sicut vita hois vel a pte añ tñ sicut vita
ãgeloz et dic tota sil' ad ofiaz vite ãgelice. qz vis. n. eẽ an-
geli fm sãm sit totũ sil'. nõ tñ fm opationẽ. cũ heat opa-
tiões successiuas et intellectiões. et dic pfecta ad designadũ
qz eternitati nihil deest. perfectum enim ẽ cui nihil deest
primo celli mundi.

Qd ex collatiõẽ tpaliũ clarius liqẽt. nã qzqd vi-
uit i tpe. id pns a pteritis i futura pcedit. Nihil-
qz ẽ i tpe ofstitutũ: qd totũ vite sue spaciũ pariter
possit aplecti. Sed crastinũ quidẽ nõdũ appre-
hẽdit. besternũ võ iã pdidit. In hodierna quo-
qz vita nõ ãpli? vinitis qz i illo mobili trasitorio-
qz momẽto. qd igit tps patit pditionẽ: lz illõ. sic
de mũdo cõsult aristoteles nec: cepit vnqz eẽ nec
desinat. vitaqz ei? cũ tps ifinitate tendat: nõdũ
tñ tale ẽ vt eternũ eẽ iure credat. n. n. totũ sil' ifini-
te licet vite spaciũ cõprehendit atqz complecti-
tur sed futura nondum trasacta iã nõ habet. qd
igit intermiabilis vite plenitudinem totam pari

ter comprehendit ac possidet: cui neq; futuri quicquid absit nec preteriti fluxerit: id eternū eē iure prohibet. Idq; necesse ē: 7 sui cōpos p̄ns sibi sp̄ assistere: 7 infinitatē mobilis t̄pis h̄re presentem.

¶ Quod ex collatōe. Hic declarat diffinitiones. secundo redarguit quosdā qui vocabulo eternitatis abutebant. ibi unde nō recte: p̄rio ergo declarat diffinitionē eternitatis in cōparatōe ad t̄ps dicens. Unde dictū est q̄ eternitas ē possessio tota simul interminabilis vite. qd̄ liquet clarus ex collatione. i. ex cōparatōe temporalium. Nam q̄qd̄ vivit. in tempore illud p̄ns ex̄ns procedit per successivā mutabilitatē a preteritis in futura. 7 nihil est in t̄pe cōstitutum. qd̄ pariter possit amplecti. i. cōprehendere totū spaciū vite sue sed crastinū nōdū apprehendit. hesternū vero t̄p̄iā p̄didit. 7 in hodierna vita nō amplius vivit. i. nihil plus ē p̄ns de hodierna vita. nisi q̄ in isto mobili 7 transitorio momento cōtinet de vita. 7 dicit momentū illud indivisibile in stās quo futurū copulat cū preterito. q̄qd̄ igitur patitur t̄pis conditionē. i. successivē: h̄ nūq; cepit eē. nec desinat esse sicut arist. censuit de mūdo. 7 h̄ vita. i. duratio ei? tēdatur. i. extēdat cū infinitate t̄pis. nōdū t̄n tale ē vt iure creditur eē eternū. q; nō cōprehēdit neq; cōplectit̄ simul totū spaciū vite. i. sue durationis: licet infinite. i. infinito tēpore. duret sed futura nōdū h̄ trāfacta. i. p̄trāta 7 p̄terita nō h̄. Quicq; igit̄ cōprehēdit 7 possidet pariter totā plenitudinē interminabilis vite. cui nihil absit futuri. nec aliqd̄ fluxerit preteriti. illud iure prohibetur eē eternū. q; illud eternū sui cōpos eo q; nihil sibi desit. necesse est semp̄ sibi assistere p̄ns. 7 est necesse p̄ntē habere infinitatē. i. infinitā durationē t̄pis mobilis. i. successivē. **¶** Notandū q; q; p̄ cognitionē t̄pis deventim? in eternitatis cognitionē. eo q; opposita iuxta se posita magis elucescūt: idē p̄ naturā 7 successione t̄pis declarat nobis naturā eternitatis. Sicut. n. rō t̄pis p̄sistit in successione 7 apprehēdit p̄ioris 7 posterioris i motu. cui? vna ps p̄terit 7 alia ē futura. Sic rō eternitatis p̄ oppositū cōsistit in app̄hensione v̄iformitatis illi? qd̄ oīno est extra motū cōphēdēs simul p̄teritū 7 futurū tāq; p̄ns. **¶** Notandū q; ipsi? eterni nil transiit p̄teritū. idē semp̄ sibi p̄ns assistit. q; vō nūq; deficit sicut nec v̄nq; i cepit. cū habeat vitā interminabilē necesse est q; assistit q̄libet differentie t̄pis et si ponat̄ t̄ps infinitū 7 q; eodē motu assistit differentis t̄pm p̄ quē motū in se subsistit. motus autē in quo subsistit est p̄tariū. ideo etiā assistit differentis temporis per motū presentem. ideo dicit q; necesse est eternū presentem habere infinitatē temporis mobilis.

¶ Unde quidā nō recte. q; cū audiunt visuz plato nī mundū hunc nec habuisse initū t̄pis nec habiturū esse defectū hoc modo cōditōri conditum mundū fieri coeternū putāt. Aliō ē. n. p̄ interminabilē duci vitā: qd̄ mūdo plato tribuit: aliō interminabilis vite totā pariter p̄plexā eē p̄ntiā: qd̄ divine mētis p̄p̄riū esse manifestū ē. Neq; deus cōditis rebus antiquior videri d̄z t̄pis quātitate: sed simplicis potius proprietate nature.

¶ Unde nō recte putāt. Hic p̄bia ip̄robat quosdā qui abutebant vocabulo eternitatis. Secūdo docet p̄p̄riū modū loquēdi ibi. Itaq; si digna. p̄rio facit qd̄ dictū est sc̄do manifestat quōd t̄palia deficiūt a simplicitate divine nature q̄z nitūtur imitari ibi. Hunc. n. p̄rio dicit dictū ē q; eternitas nō solū dicit interminabilitatē. sed et simplicitatē. v̄nq; nō recte quidā putant qui cū audiūt visū eē platōi. mūdū nō habuisse initū t̄pis nec habiturū defectū. i. finem hoc mō putāt mundū conditū fieri coeternū conditōri. Causa autē quare nō recte putant est quia aliud ē duci p̄ interminabilē vitā cū qdā successivē quod plato tribuit mundo. 7 aliud est pariter. i. simul esse cōplexā totā p̄ntiā vite intermina-

bilis quod est propriū divine mētis. Et q; aliq; diceret. Si mūdus nūq; incepit videt̄ eē coeternus deo. Ad qd̄ respondet. Qd̄ d̄ ē p̄ior mūdo nō antiquitate tempis s; simplicitate nature. Unde dicit. Neq; n. deus d̄z videri antiquior rebus p̄ditis quātitate tempis sed proprietate simplicitis nature. **¶** Notandū sicut patet ex lib. thimēi. Plato voluit mūdū incepisse s; finē nō habere. 7 hoc idē arist. sibi i ponit in li. celi 7 mūdi. dicens q; solus plato generat mūdū. Quid est ergo quod dicit Boet. q; plato non posuit mūdū incepisse. Ad hoc dicit q; dū plato dixit mūdū habuisse initū intelligit q; habuit initium institutionis non autē tempis. sicut ponit exemplū de vestigio pedis. vt si pes ab eteri nō stetit in pulvere pes eēt causa vestigii natura liter precedens vestigium licet non tempore.

¶ Hunc enim vite immobilis presentarium statum infinit? ille temporalium rerum motus imitatur. Cuius enim effingere atq; equare non possit ex immobilitate deficit immotum. Et ex simplicitate presentie decrescit in infinitā futuri ac preteriti quantitatem. Et cū totam pariter vite sue plenitudinem nequeat possidere: hoc ipso q; aliquo modo nūq; esse desinit: illud qd̄ implere atq; exprimere non potest aliquatenus videtur emulari: alligans se ad qualem cunq; presentiaz huius erigui volucrisq; momenti. que quoniam manentis illius presentie quandam gestat imaginē quibuscunq; contigerit id prestat vt esse videantur. quoniam vero manere non potuit infinitum temporis iter arripuit. Eoq; modo factum est vt continuaret vitam eundo cuius plenitudinem complecti non valuit permanendo.

¶ Hunc enim vite immobilis. Hic manifestat quōd t̄palia deficiunt simplicitate divine nature quam nituntur imitari. ille infinit? motus rerū t̄paliū imitat̄ q̄z tū p̄nt. hunc presentarium statum vite immobilis. i. eternitatis. 7 cū cū nō poterit effingere. i. exprimere 7 equare. deficit ab ei? immobilitate successivē acgrendo quod simul habere nō potuit 7 ex simplicitate p̄ntie decrescit in infinitā p̄ntiatē p̄teriti 7 futuri. 7 cū nequeat possidere pariter totā plenitudinē vite sue hoc ipso aliquo mō nūq; esse desinit. videt̄ aliquaten? emulari illd̄ qd̄ implere nō p̄t. alligans se. i. status t̄paliū ad q̄ lēcūq; presentia hui? momentū. i. instantis. erigui. i. indistinctibilis. 7 volucris. i. transitorii. que. i. p̄ntia istātis temporis gestat quandā imaginē manētis presentie. i. eternitatis. 7 prestat quibuscūq; cōtingerit vt illa esse videantur. Nam illa dicimus eē que sunt in presentī momento. quia vero nō potuit manere. i. presentia instātis. p̄pter naturā rei mobilis. ideo arripuit infinitū iter temporis p̄ successione. 7 eodē mō factū ē vt continuaret vitā eundo de vno esse i aliō cui? plenitudinē nō valuit. i. potuit cōplecti p̄manendo.

¶ Nota q; infinit? mot? rerū t̄paliū quātū p̄nt imitat̄ statū eternitatis. q; nō p̄t eū totaliter exprimere: q; stat? t̄paliū est successivus. status eternitatis nō. 7 stat? t̄paliū respicit p̄teritū 7 futurū. stat? eternitatis t̄n p̄ns. tamē in hoc imitat̄ statū eternitatis: q; sicut eternitas nūq; deficit: sic infinitus motus rerū temporalium nunq; eē desinit. 7 sicut i t̄pe est dare instans quod h̄z quandā imaginē cū eternitate. ita q; sicut in eternitate aliqd̄ dicit̄ ē. 7 sicut illa dicim? esse que sunt in presentī instanti. idē status rerū t̄paliū h̄z nō possit imitari statū eternitatis p̄ntialr̄ permanendo: t̄n ip̄z imitat̄ suā durationē successivē continuando.

¶ Itaq; si digna rebus nomina velimus imponere platonem sequentes: deum quidem eternū mandum vero dicamus esse perpetuum.

¶ Itaq;

Itaqz si digna. In ista pte docet pbia qđo proprie loqđ-
dā sit de deo ⁊ de mūdo dicēs. Si nos seqntes platonem
velim⁹ imponere nota digna. i. puentētia reb⁹ dicam⁹ deū
esse eternū. mundū vero dicam⁹ perpetuū. Et hoc cōfo-
nat dicto auctoris grecismi. Eternū vero sine principio si-
ne fine. Perpetuū cui principiū sed sine carebit.

Quonia igitur omne iudiciū scōz sui naturam
que sibi subiecta sunt comprehendit. Est autem
deo semp eternus ac pñtarius status. Scientia
quoqz eius oēm tps supergressa motionez in sue
manet simplicitate pñtētie: infinitaqz preteriti ac
futuri spacia cōplectens. Oia quasi iam gerantē
in sua simplici cognitiōe cōsiderat. itaqz si pñscien-
tiā pensare velis: qua cuncta dinoscit: non eē pre-
sciētiā quasi futuri sed sciētiā nunq̄ deficiētis in-
stātē recti⁹ estimabis. Unde nō preuidētia: sed
puidētia poti⁹ dī: q̄ porro ab reb⁹ infimis pñstituta
q̄si ab excelso rerū cacumine cūcta prospiciat.

Quonia igitur oē iudiciū. Hic pbia ex dictis ostēdit modū
scie diuine. Pñtio ergo ostēdit qualis sit scia diuina ⁊ qua-
liter sit noianda dicēs. Qm̄ oē iudiciū pñbēdit ea que
sūt sibi sibiecta. i. sua obiecta. s3 sūt nāz. i. s3 nāz virtutis co-
gnoscētis. Natura autē dei talis ē. q̄ sp̄ ipsi deo ē stat⁹ eter-
nus ⁊ pñtarius. ex quo seq̄t q̄ scia dei supgressa oēm mo-
tionē tps manet in simplicitate pñtētie. ⁊ cōplectēs infinita
spacia pñtētie ⁊ futuri tps. oia pñsiderat quasi iā. i. pñtētia
liter gerāt in sua simplici cognitiōe. Tunc ostēdit quomō-
scia dei ē noianda dicēs. Itaqz si velis pñscire pñscien-
tiā q̄ cūcta dinoscit. nō dicēs diuinā sciētiā eē pñscien-
tiā q̄si futuri. s3 rectius estimabis diuinā sciam esse instātē. i. pñtētie
nūq̄ deficiētis. qđ cōfirmat p etimologia hui⁹ nois p-
uidētia dicēs. Vñ cognitio diuina nō dī puidētia: qz illa
sporat ordinē ad futurū. sed dicit puidētia. quasi porro
.i. pcul a reb⁹ infimis cōstituta. ab excelso cacumine rez
cūcta pspiciat. **Notādū qz cognitio sequit modū rei co-**
gnoscētis id cognitio ⁊ scia dei seq̄t statū ⁊ dispositionem
dei: status autē dei est eternus ⁊ pñtarius cū esse diuinuz
mensuret eternitate. ergo scia dei erit eterna ⁊ pñtaria.
Ita qz oia q̄ sunt preterita ⁊ futura cognoscit quasi sint pre-
sentia. **Notādū qz aliqz diceret.** nō ens nō pōt alicui
esse pñs sed pñtētiū ⁊ futurū ē nō ens: ergo non pōt esse pñs
cognitiōi diuine. Dicendū qz duplex est nō ens. Quod-
dā quod nullo modo est ens. ⁊ tale nō est realiter pñs
alicui cū nihil sit. Aliud est non ens non simpliciter sed qz
actu non est ens: ⁊ h̄mōi non possit realiter coexistere
tpe pñtētie. tñ pōt coexistere eternitati. qz eternitas cū sit infini-
ta excedit tēp⁹ pñs extēdēdo se ad pñtētiū ⁊ futurū ⁊ sic pñ-
tētiū ⁊ futurū sunt eternitati coexistētia pñtētia: qz eter-
nitate nō est successio. vnde nō seq̄t si aliqd coexistit eterni-
tati: qđ pro tanto simplr existat qz eternitas etiā extendit
se ad non existens sicut ad pñtētiū ⁊ futurū. **Notandū.**
qz deo oia sunt presentia ⁊ sibi nihil est futurum. id sciētia
sua nō est dicenda pñscien-
tia que sonat aliqd futurū. nec
dī dicit pñscien-
tia q̄si pcul pñstituta a reb⁹ inferioribus oia pspiciēs.

Quid igitur postulas vt necessaria fiant que di-
uino lumine lustrent: cum ne homines quidem
necessaria faciant esse que videant. Num enim
que presentia cernis: aliquaz eis necessitatem tu-
us addit intuitus. **S. Adime. Id.** Atqui si est
diuini humaniqz presentis digna collatio: vt i vol-
vestro hoc tempario presenti quedam videtis:
ita ille omnia suo cernit eterno.

Quid igit postulas. Hic soluit obiectiones superius sa-
ctas cōtra puidētiā. Pñtio ergo ostēdit qualis huius-
modi obiectiones soluant. secūdo resūmit primā obiectio-
nē ipsam fortificando vt formali⁹ soluat. secūda ibi. Hic
si dicas. Circa primū notandū qz tres erāt rōnes. quaruz
pñtia ⁊ secūda fundant sup hoc. qz nihil potest esse pñscien-
tiā a deo nisi id sit necessariū. Tertia fundatur super hoc
qz enētus incertus non potest certitudinaliter cognosci. fa-
cit ergo duo. Pñtio ostēdit qz pñscien-
tiā nō ipōnit neces-
sitate rei pñscite p qđ soluit pñtia ⁊ scda rō. Secūdo ostēdit
qz sciētia dei nō mutat naturā rei: s3 sūt stant certitudo a
pte scire incertitudo a pte euent⁹. per qđ soluit tertia rō. se-
cūda ibi. Quare hec diuina. Pñtio dicit. Ex quo de⁹ co-
gnoscit oia tanq̄ pñtia: quid igit postulas vt illa fiant ne-
cessaria q̄ lustrant. i. cōprehendūt. diuino lumine. i. diuī-
na cognitiōe. cū nec homines faciāt ea necessaria que p-
sentia liter videāt. verbī gratia. Quod hō videt in presen-
ti non facit esse necessariū. nūquid enim intuitus tuus ad-
dit. i. dabit aliquā necessitatē eis que tu cernis pñtētia. vñ
cit Boetius. Adime. Et pbia. Si ē digna collatio diuī-
ni ⁊ humani intuitus respectu pñtis sicut vos videtis qđā
hoc pñti tempario. i. in pñtēti tempore ita deus suo eter-
no intuitu omnia cernit tanq̄ pñtia. **Notādū qz futuri**
tus nosser rei pñtis nullā ipōnit necessitatē rei presentē.
qz visio sortis currētis nō ipōnit necessitatē sorti currētē
qz potest sortes currere vel nō currere. Sic et intuitus di-
uinus qui oia pñtialiter cognoscit nullā ipōnit reb⁹ neces-
sitate sed videt ea presentia: sicut futura sunt necessario
futura: ⁊ contingētia videt contingenter futura.

Quare hec diuina pñtio nāz rez pñtētatēqz nō
mutat. Taliaqz apud se pñtia spectat. Quia in tpe
olim futura pñtētia nec rerū iudicia cōfūdūt.
vnoqz sue mētis intuitu tā necessarie q̄ nō necessa-
rie vētura dinoscit. Sicuti vos cū piter ābulare
i terra hoiez. ⁊ oziri i celo solē videtis: quāq̄ sit si-
mul vtrūqz cōspectū tñ discernitis. ⁊ hoc volūta-
riū: illud eē necessariū indicatis. Ita igit cūcta d-
spiciens diuinus intuitus: qualitātē rerū minime
pturbat apud se qđē pñtētiā: ad conditionē vero
temporis futurarū. Quo sit vt hec nō sit opinio
sed veritate potius nira cognitio cū extitū quid
esse cognoscit. quod idem existendi necessitate ca-
rere non nesciat.

Quare hec diuina pñtio. Hic ostēdit qz circa cōtingen-
tia sūt scia certa cognitio dei ⁊ incertus enētus rei dicēs:
Quare hec diuina pñtio qua deus nouit futura illa. non
mutat pñtētatē rez quo ad necessitatē ⁊ pñtētiā. qz nō
ipōnit necessitatē rei que pñtētiā est. s3 talia apud se spe-
ctat pñtia qualia oliz pñtētiā futura: nec cōfūdūt rerū iu-
dicia vt pñtētiā faciat nō eē cōtingēs. sed vno intuitu mē-
tis dinoscit tā necessarie q̄ nō necessarie ventura. i. futu-
ra. Qđ declarat in exēplo dicēs. Sicuti vos hoiez q̄si pa-
riter. i. in eodē istātē videtis hoiez ābulare in terra: ⁊ so-
lem oziri in celo. s3 vtrūqz simul sit cōspectū: tñ discernitis
hoc esse voluntariū. s. hominē ābulare in terra. ⁊ illud
eē necessariū. s. solē oziri. Ita similiter diuī⁹ intuitus cū
cta despicens. i. deorsum aspiciens. minime pturbat rerū
qualitatē. s. cōtingētiā ⁊ necessitatē rez. dico apud se pre-
sentia rōe eternitatis. sed futurarū ad cōditionē tps. quo
sit vt cognitio futurorū dei tāq̄ pñtia nō sit opinio. s3 co-
gnitio veritate nira. i. cōfirmata. cū cognoscit aliqd esse ex-
titū. i. futurū qđ idē nō nesciat. i. bene sciat carere potest
necessitate exēti. **Notandū de hoc qz dicit deū pñtia**
liter oia cognoscere. s. pñtētia ⁊ futura ponūt quidā exēplū
de baculo fixo in aqua. qz successiue toti fluuio pñsens est

tamen contrarium accidit eis, vel propter debilitatem naturalem visus, sicut in noctuis, de quibus dicit Isidorus quod ordo splendore solis visus noctue ebetat, vel propter consuetudinem ad tenebras sicut creditur esse de bubone. Cum enim bubo habeat alias aues sibi inimicas, ideo de die in cavernis latitat et aliis auiibus quiescentibus pro necessitate victus de nocte volat. **¶** Notandum quod dicitur. Uide quod eterna lex satisfat, dicit beatus Augustinus in libro de libero arbitrio. Lex eterna est qua iustus est ut omnia sint ordinata, et ideo secundum ordinem eius nunquam iustus destituitur premiis, nec malus suppliciis.

¶ Quid igitur: his ne accedamus quos beluis similes esse monstrauimus? Quid si quis amisso penitus visu ipsum etiam se habuisse obliuisceret? Ita: nihilque sibi ad humanam perfectionem deesse arbitrareretur: non videntes eadem cecos putarem?

¶ Quid igitur his ne accedamus. Hic ostendit philosophia non esse consentiendum opinioni vulgari dicens. O Boetii quod igitur dicit: nunquid debemus accedere per consensum his vulgaribus quos monstrauimus similes esse bestiis, quasi dicat non, et hoc manifestat per exemplum dicens, quod dicitur si quis homo amisso penitus visu: obliuisceret etiam se ipsum habuisse visum et arbitrareretur nihil deesse sibi ad perfectionem humanam, nunquid homines videntes, id est iudicantes eadem cum ceco, putarem esse cecos quasi dicat imo, supple similiter si vulgares dicerent se recte iudicare, et se non esse beluas: adhuc non esset eis consentiendum. **¶** Notandum quod vulgares et imperiti iudicant tanquam longe distantes a veritate, quia iudicant secundum concupiscentiam: non secundum rei veritatem, pro quod non est standum eorum iudicio. Unde, Seneca de re remediis fortuitorum dicit. Male opinatur homines de te: sed mali, mouerit autem si sapientes hoc loquerentur: nunc autem malis displicere est laudari. Male de te loquuntur: mouerit si hoc iudicio faceret, nunc autem morbo ignorantie faciunt, male de te loquuntur quia bene nesciunt loqui.

¶ Nam ne illud quidem acquiescent quod eque validis rationum nititur firmamentis: infeliciores esse eos qui faciunt quam qui patiuntur iniuriam. b. Velle inquam has ipsas audire rationes. **¶** Omne inquit improbum nam supplicio dignum negas. b. Adinime. p. Infelices vero esse qui sunt improbi multipliciter liquet. b. Ita est inquam. p. Qui igitur supplicio digni sunt miseros esse non dubitas. b. Contineat inquam. p. Si igitur cognitor ait resideres: cui supplicium inferendum putares, ei ne qui fecisset: an qui protulisset iniuriam. b. Nec ambigo inquam quin propeffo satisfacerem dolore facientis. **¶** Miserior igitur tibi iniurie illator quam acceptor esse videretur. b. Consequitur inquam.

¶ Nam ne illud quidem acquiescent. Hic philosophia probat illos esse miseros qui faciunt iniuriam quam qui patiuntur, secundo dicitur hoc concludit quod iniuria non est ipsius patientis sed inferentis, tertio inuehit contra oratores, secunda ibi. Hic igitur, tertia ibi. Atqui nunc. **¶** Primo dicit nunquid vulgares non acquiescent, id est credent, illud quod nititur eque validis firmamentis rationum, sed infeliciores esse eos qui faciunt iniuriam quam qui patient. Dicit boetius, Vellem audire has ipsas rationes tunc philosophia intendit duos syllogismos ad probandum intentum quorum primus est. Omnis improbus est miser: sed omnis dignus supplicio est improbus ergo omnis dignus supplicio est miser, et pro consequens quanto dignior est supplicio tanto est miserior. Secundus syllogismus est, quanto aliquis est dignior supplicio tanto est miserior, sed faciens iniuriam dignior est supplicio quam patientis, ergo

faciens iniuriam miserior est quam patientis. **¶** Primo innuit primum syllogismum dicens, nunquid negas omnem improbum esse dignum supplicio, boetius dicit, minime nego, et multipliciter liquet eos esse infelices qui sunt improbi, ita est dicit boetius, Igitur dicit philosophia, qui digni sunt supplicio non dubitas eos esse miseros, dicit boetius, conuenit inquam supple predictis, Tunc innuit secundum syllogismum pro modo interrogat dicens: O boetii si tu resideres cognitor id est iudex causarum, cui putares inferendum supplicium, vel ei qui fecisset iniurias, vel ei qui protulisset iniuriam: dicit boetius non ambigo, id est non dubito, quin ego satisfacerem propeffo iniuriam dolore, id est cum supplicio facientis iniuriam Igitur dicit philosophia, illator iniurie videretur tibi esse miserior quam acceptor iniurie, dicit boetius, consequitur inquam, supple predicta. **¶** Notandum quod ad eandem conclusionem sic posset argui Quicumque operatur malum ex proposito magis peccat et miserior est quam ipsum sustinens sine proposito et voluntate, sed inferens iniuriam peccat ex proposito et ex voluntate, sustinens autem sustinet contra voluntatem, ergo inferens iniuriam peior est et miserior patiente iniuriam.

¶ Hic igitur aliisque de causis ea radice nitentibus quod turpitudine suapte natura miseros faciat: apparet cuilibet illatam iniuriam non accipientis sed inferentis esse miseriam. **¶**

¶ Hic igitur aliisque de causis. Hic philosophia concludit ex dictis quod quilibet iniuria non est miseria patientis, sed inferentis dicens, Hic igitur de causa quod inferens iniuriam miserior est patiente et ex aliis causis ea radice, id est fundamento nitentibus, hoc, id est fundamento, quod turpitudine facit homines miseros suapte natura, id est sua propria natura. Ex hoc apparet iniuriam cuilibet illatam non esse miseriam accipientis, id est patientis eam sed inferentis. **¶** Notandum quod ex littera sic potest argui turpitudine propria nam sua facit hominem miserum sed turpitudine est in inferente iniuriam et non in patiente, ergo inferens iniuriam est turpis et miser, et per consequens iniuria non est miseria patientis, sed eam inferentis.

¶ Atqui nunc ait contra faciunt oratores, pro his enim qui graue quid acerbumque propeffo sunt: miseracionem iudicum excitare conantur: cum magis admittentibus iustior miseratio debeatur: quos non ab iratis: sed a propitiis potius miserantibusque accusatoribus ad iudicium veluti egros ad medicum duci oportebat: ut culpe morbos supplicio refecarent: quo pacto defensorum opera vel tota frigeret. Vel si prodesse hominibus mallet: in accusationis habitum verteretur. Ipsi quoque improbi si eis aliqua rimula virtutis relictam fas esset aspicere, victoribusque sordes penarum cruciatibus se deposituros viderent compensatione adipiscende probitatis: nec hoc cruciatus esse dicerent: defensorumque operam repudiarent ac se totos accusatoribus iudicibusque permitterent

¶ Atqui nunc ait. Hic philosophia inuehitur contra oratores, secundo concludit ex dictis quod odium non habet locus apud sapientes, ibi. Quo fit. **¶** Primo inuehitur contra oratores qui inducunt iudices ad miserandum patienti iniuriam, cum tamen potius miserandum sit facienti iniuriam: et oratores, id est, causidici quorum officium est persuadere iudici, isti faciunt nunc contrarium, et ipsi conantur excitare miseracionem iudicum pro eis qui perpetuati sunt graue et acerbum quid, cum magis iustior miseratio debeat admittentibus, id est, facientibus malum, quos iniuriantes oportebat duci ad iudicium: velut egros ad medicum, non ab iratis accusatoribus, sed a propitiis et miserantibus, ut re

secarent morbos culpe supplicia. i. pena. Quo supple ordi
ne pacto si homines mouerentur misericordia erga facie-
tes iniuriā. opera idest diligentia. defensor. idest defende
re volentū ipsos. illa tota frigeret. i. cessaret. vel si mallet
pdesse holbus iniuriatib? tunc defensio eoz verteret in
habitū accusatiōis. ita q? ille q? fuit defensor fieret accusa
tor? Ipsi quoq? improbi si cēt eis fas aspicere virtutē reli-
ctam aliq? rimula. i. cognitiōe. ipsi viderent se deposituros
sordes vitiōū cruciatibus penaz. cōpensatione. i. cā adipi-
scēde pbitatis. Nec ipsi differret. i. reputaret cruciatib?
sed ipsi repudiarēt. i. spernerēt operā. i. diligentia defenso
rum? se totos pmitterēt accusatoribus? iudicib? **C** No
ta q? misericordia? i. miseratio ē virtus fm quā aliq? cōpa
titur aliene miserie. Cui ergo inest maior miseria ei debet
maior misericordia. s? declaratū ē maiore esse miseriā in se
rentis iniuriā q? patiens: ergo ad miserandū eis maxime
debent induci iudices. cuius cōtrariū faciūt oratores q? i
ducunt iudices ad miserandū patientibus iniuriā. **C** No
tandū q? facientes iniurias accusandi sunt nō ex ira sed ex
cōpassiōe? i. misericordia vt penali remedio morbus culpe
eoz auferat. sicut enim egris non est insultandū sed poti?
condolendū. sic? istis qui morbo vitiōz affecti sunt: et po
tius sunt accusandi q? defendendi vt penali acerbitate eo
rum malicia minuat. etiam si mali perpēderent sordes vi
tior et dignitates virtutum nō reputarent cruciatibus. sed
se accusatoribus? iudicibus? voluntarie afferrerēt pūiendos

Quo fit ut apud sapientes nullus prorsus loc?
relinquat. **N**az bonos quis nisi stultissimus ode
rit: malos vō odisse ratione caret. **N**az sicuti cor
porū languor: ita viciōsitas est quasi morbus ani
mōz. **E**uz egros corpore minime dignos odio
sed potius miseratione iudicemus: multo magis
non insequendi sed miserandi sunt: quozum mē
tes omni languore atrocior vrgēt improbitas.

Quo fit. **H**ic philosophia ex dictis concludit q? odium
non habet locū apud sapientes? dicit. Quo fit. i. ex dictis
sequit? ut apud sapientes nullus locus relinquat. odio. **N**ā
q? oderit bonos nisi stultissim? malos vō odisse caret ra
tione. i. est irrationabile: nā sicut languor est morbus cor
porū ita viciōsitas est morbus animozū. Cū ergo egros cor
pore minime iudicemus dignos odio: s? poti? miseratiōe
multo magis nō insequēdi sunt odio. sed potius miserandi:
quozū mentes vrgēt improbitas. i. malicia. existens atro
cior. i. crudelior omni languore corporali. **C** Nota q? sa
pientes non debent odire malos. q? dicit Seneca ad luci
lum. **H**unc affectū sapiētes habeāt aduersus malos: quē
bz medicus aduersus egros suos q? eos nō odio s? remedio
studet contrectare: qui nec reliquias egrorum nec effusa
vedignatur intueri.

C Metrum quartum libri quarti.
Quid tantos iuuat excitare motus.
Et propria fatum sollicitare manu.
Si mortem petitis: propinquat ipsa

Sponte sua: volucres nec remorat equos.
Quos serpens. leo: tigris: vrsus. aper
Dente petunt: idem se tamen ense petunt.
An distant quia dissidentq? mores.
Injustas acies? i. fera bella mouent.
Alternisq? volunt perire telis.
Non est iusta satis sentit ratio:
Vis aptam meritis vices referre.
Dilige iure bonos? i. miseresce malis.

C Metrum quartum libri quarti.

Quid tantos iuuat excitare motus. **H**ic scipit
quā metū hui? quarti qd dicit valēticū ab
inuentore scōz dī penthametrū siue elegiacū
in quo pbia exclamat? hoies q? bellicis mori
bus ex odio semetipsos ad mortē deducūt di
cens. **Q**uid iuuat. i. q? vtilitas ē. excitare tantos mot?
odii? qd iuuat sollicitare. i. sollicite exquirere. fatū. i. mor
tem propria manu. q. di. nulla est vtilitas. Est autē ratio
bec. q? si mortē petitis. i. desideratis. siue vestraz siue alio
rum propinquat sponte sua. nec remorat. i. retardat. volu
cres. i. veloces equos. **A**dirandū ē etiā q? hoies quos leo.
serpens: tigris: vrsus: aper dente petunt. i. inuadūt q? idē
homines. petūt. i. inuadūt se ense. ut se mutuo interficiant
Et querit pbia. **N**ā qd homines mouent iniustas acies
i. fera bella? i. volūt perire alternis telis. i. mutuis sagittis
ideo q? mores eoz distant et dissident. i. discordant. **C**er
te ista ratio scuitie non est satis iusta vis ergo referre. i. re
portare aptā vicē. i. vicissitudinē meritis tā boni q? mali
dilige bonos et miseresce malis. **C** Notandū q? dicit mor
tē nō retardare suos equos p equos mortis itelligūt par
tiales dispositiones periodi p qz hō ad mortē tendit. **Q**ui
libet enī hō bz certā? i. determinatā periodū sue vite. eo q?
forme omniū rerū sūt in terminis. i. in corporibus celesti
bus virtualiter. ut p? scō de generatiōe. **C** Notandū q?
pbia hic non excludit licentiā gerēdi iustū bellū s? iniustū
q? dicit iniustas acies. bellū enim iustum concedit. et ideo
geritur ut aliquis nitens cōtra iustitiā ad iustitiā reducat

C Prosa quinta quarti libri.
Inc ego video inq? que fit vel felicitas
vel miseria in ipsis proborū atq? improbo
rum meritis cōstituta. **S**ed in hac ipa

fortuna populari non nihil boni maline inesse p
pendo. **N**eq? enim sapientū quisq? erul: inops:
ignominiosusq? eē malit. potiusq? pollēs opibus
honore reuerēdus potentia validus. in sua pma
nens vrbē florere. **S**ic enim clarius testatusq?
sapiētie tractat officiū: cū in cōtingētes populos
regentiū quodāmodo beatitudo transfunditur.

C Prosa quinta quarti libri.
Inc ego video. **I**sta ē quita prosa hui? qrti q?
Boetius prius conquerebat hōis mala? i. ma
lis bona cōtingere: pp qd etiā reputabat istaz
fortunaz vices non ex ordine diuine? prouiden
tie sed ex casu prouenire: ideo pbia sup hoc psolat boetiū
assignando causas quare bonis mala? i. mal? bona contin
gant. **E**t primo boetius exprimit suū dolorem in hoc q? vi
ces fortunarū vident? confuse et inordinate dispōni. scōdo
assignat pbia causas huius apparentie. tertio ipsū conso
lat assignando causas predictoz. scōda sibi. **N**ec mirū. ter
tia sibi. **I**ra est inquit. **P**ro boetius premitit quedā. **S**e
cundo exprimit causas sui doloris sibi. **C**ū presertim. **P**ri
mo dicit **E**go video hinc. i. ex dictis q? felicitas fit consti
tuta in meritis proborū. scz deos fieri. et q? sit miseria consti
tuta in meritis improborū. i. transformari in beluas. s? ego
perpēdo. i. iudico. nō nihil. i. aliqd. boni vel mali. eē i hac
fortūa pplari. i. l. pspitate fortuita: qd probat. **N**ec enī q?
q? sapientū. malit. i. magis vult eē erul. inops ignomi
niosus. i. infamis potiusq? pollens opibus q? reuerēdus
honore. validus potētia. et in sua vrbē permanens florere
sicut enim p huiusmodi bona fortune officiū sapientie. i.
sapientis tractatur clarius. et testatus idest cū maiori te
stimonio. q? talib? plus credit. cū beatitudo regentiū trā
fundit. i. dilatat in populos cōtingētes. i. viciōs. **C** No
tādū q? in bonis fortuitis est aliqd boni. q? p ipsa sapiēs
expeditius tractat officiū gubernandī subditos. **Q**ui enī
diuitiis. potētia. et fama pcellūt alios: aptiores sunt ad re
gendam

genda; rempublicā qz aptiores sūt ad subueniendū oppres-
sis. 7 ad depriimēdū malos. ad protegēdū bonos. ad expu-
gnandū inimicos 7 ita sapiēti q tractat negociū reipublice
necessaria ē potētia 7 diuitiaz habūdantia. Sed sapiēti
qui vacat contemplationi diuitie sunt onerose qz nimia
inde gerit sollicitudinem.

Cū p̄fertiz carcer lex ceteraqz legalium tormēta
penarū p̄nciosif potius ciuibus. propter quos ēt
cōstituta sūt debeāt. Cur hec igit versa vice mu-
tetur. scelerūqz supplicia bonos premāt: premia
virtutū mali rapiant vebemēter admiror. queqz
tā iniuste cōfusionis ratio videat ex te scire desi-
dero. Adinus eteni mirarer si misceri oia fortui-
tis casibus crederē. Nū stuporē meū de? rector
exaggerat. q cū sepe bōis iocūda. malis aspa. cō-
traqz bōis dura tribuat. malis optata concedat.
nisi causa deprehendatur. quid est quod a fortui-
tis casibus differre videatur. **P.**

Cū p̄fertim carcer lex. **Hic** Boetius exprimit causas sui
doloris 7 admiratōis d. cef. Cū lex 7 carcer 7 cetera tormē-
ta legalium penarū. potius debeant p̄nciosif. i. malis ciui-
bus pp quos cōstituta sunt. Ego vebemēter admiror cur
hec tormenta viceuersa. i. cōtrario mō mutent ita ut sup-
plicia scelerū. i. malorū. premāt bonos. 7 mali rapiant pre-
mia virtutū. i. virtuosoz. 7 ego desidero o p̄bia scire ex te
q videat eē ratio. i. cā tā iniuste cōfusionis minus enī mi-
rarer si crederē oia misceri fortuitis casibus. Nūc autē de?
rector omnium exaggerat. i. augmētat stuporē meū. q de?
cū sepe bonis iocūda malis aspera tribuat. 7 d. i. p̄ d̄ium
bonis dura tribuat. malis optata cōcedat. nisi dep̄henda-
t. i. cognoscat cā hui? qd est hoc qd videat. differre a for-
tuitis casibus. q. d. nihil. **C** Motandū qz tormēta legalia
sic carcer: mēbrorū mutilatio. flagellatio 7 h̄mōi sūt iūcta
pp malos. 7 ista sepius vident infligi bōis. malis cuadē
tibus. sup hoc admirat **Boeti?**: cū tñ de? debeat punire
malos. 7 remunerare bonos. 7 nisi hui? rō cognoscat. qre
hoc p̄rigat nihil ē qn talia videat p̄rigere a casu 7 a fortia
7 nō subiacere regimini p̄uidētē diuie. quod absurdū est.

Nec mirū inqt si qd ordinis ignorata ratioe te-
merariū cōfusumqz credat. Sed tu quis causas
tante dispositionis ignores: tū qm̄ bonus mūdū
rector temperat: recte fieri cuncta ne dubites.

Nec mirū inqt. **Hic** p̄bia assignat causā apparētē talis
cōfusionis. qz sic videt eē pp ignorantia cāe. 7 dicit. **N**ec
mirū liquid credat cōfusum 7 temerariū. scz casuale i istis
inferioribus. ignorata ratioe ordinis. i. diuine p̄uidētē.
sed quis tu ignores causā tante dispositionis diuine tñ
qm̄ bonus rector. l. deus tempat mūdū sua bonitate. i. d̄
nō dubites cuncta recte fieri. **C** Motandū qz mirū ē cuius
cā nescit. p̄ tanto enī multū mirat de eclipsi solis. qz cām
ignorāt. 7 qz boetius ignorabat cām hui? cōfusionis qre
bōis mala 7 malis bōa cōrigāt: id hoc admirabat 7 cā ad-
miratōis ei? fuit ignorantia dispositōis diuine p̄uidētē.

C Adetrum quintū quarti libri.

Iquis arcturi sydera nescit
Propinqua summo cardine labi.
Cur legat tardus plaustra boetes.

Mergatqz seras equore flammaz:
Lum nimis celeres explicet ortus.
Regem stupebit etheris alti.
Palleant plene cornua lune
Insecta metis noctis opace:

Queqz fulgenti teterat ore
Confusa p̄bebe detegat astra.
Com mouet gentes publicus error.
Lassantqz crebris pulsibus era.

C Adetrum quintum quarti libri.
Iquis arcturi sydera nescit. **I**stū ē quintū metrū
hui? quarti qd dī. i. f. alemanicū ab inuētoze da-
critici a pede p̄d̄ante. t̄t̄ramentum. i. q̄ttuoz
pedū. pp cathalecticū. i. habūdās i vna syllaba
in quo metro p̄bia declarat quō ea quoz cāe nō apparēt
vident mira. secūdo oñdit quō cognita cā cessat admira-
tio sibi. **N**emo mirat flamina. **I**stū oñdit q pp latentia
causaz hoies mirant. 7 inducit de hoc duo exēpla. **I**stū
mū est de eo qd accidit in stellis iuxta polū septentrionalē
qz ille stelle ceteris stellis remotioribus tardi? mouent.
et tñ velocius oriūtur. q aut ignorat causam hui? illi vide-
tur hoc mir. vñ dicit. **S**i quis nescit sydera arcturi. i. ma-
ioris vrse. labi. i. volui. propinqua summo cardine. i. car-
dini ponēdo ablatiū p̄ datuo cā metri. i. polo septētrio-
nali. ille stupebit. i. admirabit. legē alti etheris. i. firma-
mētī. **C**ur boetes. i. stella tarda. legat. i. p̄trāseat. plaustra
idest stellas plaustri. i. maioris vrse. 7 mergat seras flam-
mas equore. loquēs more poetico q sequētes iudiciū vul-
gi. dicit stellas tingi in mari qñ occidūt. 7 dicitur boetes
mergere seras flamas. i. lumina sua tarda. qz nūqz ea mer-
git 7 ē mod? loquēdi id qd nūqz fit tarde fit. cū tñ boetes
explicet ortus nimis celeres. eo q in p̄ncipio noctis nobis
statim apparet. **C** Secūdū exēplū est de eclipsi lune. quaz
nescientes cām adeo aliq admirātur. q putant ei? ecli-
psim cōtingere p̄ incantationē: 7 volentes auxiliari lune 7 i-
pedire ne audiat incantationē: cōcutiāt oia vasa crea 7 so-
nora tempore eclipsis: vñ dicit in litera. Cornua plene lūe
palleant qz incipiente eclipsi luna incipit apparere cornicu-
lata. cornua insecta metis. i. terminis. opace noctis. i. vñ
bre terre. 7 p̄bebe. i. luna. cōfusa. scz p̄uauatione luminis.
detegat. i. apparere faciat astra minora. q teterat. i. latere
fecerat. fulgenti ore. i. habundantia sui fulgoris. **T**ūc pu-
blicus error quo parat luna incantari cōmouet gentes. 7
lassant. i. fatigant era. i. vasa crea vel campanas crebris
pulsibus. **C** Motandū qz arcturus dicit ab arctos qd est
vrse. q est qddam signū iuxta polū septentrionalē. qd nos
vulgariter plaustrū nominam. 7 sic accipit beatus **G**re-
gori? sup iob dices. Arcturus septē stellis marie lucet se-
per mouet. 7 nunqz mergitur. **C** Motandū qz stelle circa
polū arcticū mote sic arcturus. 7 alie stelle mouent tardi?
aliis stellis remotiorib? a polo arctico. qz minorē circulū
suo motu describūt. 7 stelle remotiores maiorē. vñ cū stel-
le remotiores in eqli tempe p̄trāseat maiorē circulū. i. quo
stelle propinquoze minorē. qz ambo circūuolūtur semel
in die nali. pp p̄ diffinitōne velocitatis 7 tarditatis. q stel-
le propinquoze polo tardius mouētur 7 remotiores velo-
cius. **I**llud enī mouet tarde qd in equali tempe pertansit
minus spaciū. 7 illud mouet velociter quod in equali tpe
p̄transit maius spaciū. **C** Motandum qz luna recipit
lumen suū a sole. si ergo corpus opacum interponit impe-
diens ne lumen solis pueniat ad lunā vel i toto vel in par-
te. necesse est lumen lune deficere vel in toto vel in parte. 7
hoc est lunam eclipsari.

Nemo miratur flamina chori
Zittus frementi tundere fluctu:
Nec nūis duram frigore molem
Seruenti p̄bebi soluiet estu.
Hic enim causas cernere promptum est.
Illic latentes pectora turbant.
Luncta que rara prouebit etas:
Stupetqz subitis mobile vulgus.

**Edat inscitie nubilus error
Essent profecto mira videri.**

Nemo mirat flamina chori. Hic ostendit pbiam q cognita ca cessat admiratio dicēs. Nemo mirat flamina chori: talis vent: ruderē. i. pcutere litus fremētī fluctu. scz maris et hoc dicit p tato. qz vōto flante aq maris cedit et ad litus resistens reputit. nec et aliqs mirat molē. i. magnitudinē niuis frigore durā. i. pgelatā. soluiet. i. solui. et hic ē pagoge. i. additio syllabe ad finē dictionis pp necessitatē metri. ergo ponit soluiet pro solui. feruenti estu pbebi. i. solis: hic enī. i. in istis exemplis promptū est cernere cās. quare vent? impellit mare. quare sol liquefacit niuē. s. illic in prioribus exemplis. latentes cāe turbāt pectora supple p admirationē. et mobile vulgus stupet. i. mirat. subit. i. de subitanēis euētibus. et stupet cūcta q prouebit. i. pducit rara etas. i. que raro eueniūt. sed si vis cassare admiratiōnē. nubilus error inscitie. i. ignorantie causarū cedat. i. recedat et accedat noticia causarū pfecto. i. p certo tunc cessent videri mira q prius stante ignorantia videbāt mira. **N**otandū q sacerdotes in egipto pp admirari in ceperunt pbari: vidētes enī eclipses solis et lune: et ignorātes causas. mirabātur. causas earū inquirētes qb? inuentis habuerūt scientiā earū eclipsiū. eo q scire est causam rei cognoscere: cognita ergo causa cognoscitur res. et per consequens cessat admiratio.

Prosa sexta quarti libri.

Ta ē inquā. Sed cū tui muneris sit latentū rez causas euoluere: velatasqz caligine explicare rōnes: queso uti hic decernas: qm hoc me miraculū marie pturbat edifferas. p. Tū illa paulisp arridēs: ad rē me inqt omnū q̄situ maximā vocas: cūi vir exausti qz q̄ satis sit. talis namqz mā ē ut vna dubitatiōe succisa: innumerabiles alie velut hydre capita succrescant: nec vllus fuerit mod?: nisi qs eas vi uacissimo mētis igne coberceat. In hac. n. d. pndentie simplicitate: de fati serie: de repētinis casibus: de cognitiōe ac pdestiatōe diuina: de arbitriū libertate qri solet. q̄ q̄tati oneris sint ipe ppedis.

Prosa sexta quarti libri.

Ta ē inqz. Hic incipit sexta prosa hui? qrti. i. qua pfa pbia cōsolādo Boetiū assignat cās predictoz. q̄ vidēt mira in diuina gubernatiōe pp ignorantiam cāe. et prio Boeti? petit sibi explicari istas cās. et pbia tāgit difficultatē explicatiōis earū. secūdo promittit se velle assignare causas. et tertio eas assignat secūda ibi. Sed qm. tertia ibi. Om generatio. p̄dico boetiū cōcedit qd̄ dictū est de admiratione hominū pp ignorantiam causarū dicēs. Ita est inquā. tunc petit explicari causas admirationis eorū que contingūt in diuina puidētia et dispositione dicēs. O pbia cū euoluere. i. elucidare causas latentū rerū. sit tui muneris. i. tue gratie et explicare rationes velatas caligine. i. rōnes obscuras et difficiles. queso ut hinc. i. de ista difficultate. discernas. i. iudices et edifferas. i. disputes. qm hoc miraculū maxime me pturbat. f. quare. malis bona et bonis mala euer. sāt: et pbia paulisp arridens. Boetiū inquit. ad rē maximā oim q̄siti. i. ad maximā questionē. vocas. i. incitas me. cūi vir quicqz exhausti satis sit ei ad quā exhauriēdā et soluedā vir aliqd̄ sufficit. talis nāqz est mā quā petis declarari vt vna dubitatione succisa. i. soluta. innumerabiles alie succrescāt. velut capita hydre. qz vno ablato tria succrescāt. nec fuerit mod?. i. termin? dubitationū nisi q̄ cas coberceat viuacissimo igne. i. ardētī inuestigatione mētis In hac enī mā qri solet de puidētie simplicitate: de serie

fati. de repentinis casibus. de pdestinaōne diuina. de libertate arbitrii. q̄ oia quāti oneris. i. difficultatis sint ad de terminandū tuipse ppedis. **N**otandū qz sapientis est scire oia ut cōtingit ex p̄hemio methaphisice. et cū scire sit p cām primo posterioz. Sapientis ē euoluere cās rez la. tentiū: id dicit boetiū ad pbiam. Tui muneris est euoluere causas. **N**otandū qz dicit pbiaz paulisp sibi arridisse p hoc pbia innuit morē et habitū sapientū q̄ audita simplicitate imperitorū arrident eis cōgratulando qz ipsi cū auiditate sapentiā querūt. **N**otandū fm fabulas hydra fuit serpens in lerna palude. habens plura capita quorū vno succiso tria excrecebant quem cum hercules. sagittis interficere non posset greco igne ipsum consumpsit.

Sed qm̄ hec quoqz te nosse quedā medicie tue portio est. quamq̄ angusto limite temporis septi: tamē aliqd̄ deliberare conabimur. **N**ō si te musici carnis oblectamēta delectant hanc oportet paulisper differas voluptatem. **D**um nexas sibi ordine contero ratiōes. **B.** **U**t libet inq. **P.** **T**um velut ab alio orsa p̄cipio ita differuit.

Sz qm̄ hec. Hic pbia promittit velle assignare causas dicēs. **N**ō si hec nosse te est quedā portio. i. pars tue medicie q̄z fm̄ septi. i. cōclusi. angusto. i. breui limite temporis. tñ aliqd̄ deliberare conabimur: sed si te oblectant delectamenta. i. suauitates. musici carminis. i. metri. opz qz differas paulisp. i. modicū hāc voluptatē. d̄dec cōtero. i. formabo rōnes sibi nexas. i. cōiūctas ordine. dicit boetiū ut libet inq. i. vti tibi placz. tūc ip̄a pbia orsa. i. incipies loqui velut ab aliquo p̄ncipio. ita differuit. i. disputant

Notandū p hoc qz dicit. Nos septi angusto limite temporis. innuit pbia presentē mām adeo esse difficilem qz totū temp? p̄tius vite quod breue est vir sufficit ad predicta plenarie declaranda. **N**otandum qz dicit pbiam orsam fuisse ab alio p̄ncipio. nam illa que pbia prius probauit deducunt ex hoc p̄ncipio. qz deus est p̄fectū bonū et vltimū finis omnū: que at nūc vult demonstrare deducit ex h p̄ncipio qz de? ē p̄ncipiū effectū omnū vt patebit.

Om̄ generatio rez cūctozqz mutabiliū naturarum p̄gressus: et quicquid aliquo mouet mō causas ordinē formas et diuine mētis stabilitate sortitur. **H**ec in sue simplicitatis arce cōposita: multiplicē reb? gerēdis modū statuit: qui modus cū in ipsa diuine intelligentie puritate conspicit puidētia nominat. **C**ū vō ad ea q̄ mouet atqz disponit referit fatum a veteribus appellatum est.

Omniū generatio rerū. Hic pbia psequit̄ intentū volēs assignare causas: quare bonis mala et malis bona cōtingāt. et primo declarat quedā ad suā determinationē necessaria. sc̄do ponit suā determinationē sc̄da ibi. **Q**ue vō in ges. **P**rio pbia determinat de puidētia diuina et de fato. sc̄do ostendit q̄ sint ea q̄ fato disponūt. sc̄da ibi. **E**a series. **P**rio ostendit qd̄ noiet diuina puidētia. et qd̄ fatū. sc̄do tāgit differētiā iter ea assignādo diffinitiones vtriusqz. **T**ertio ponit diuersas opinīdes circa fatū. **Q**uarto s̄fert quā dā p̄clusiōes circa fatū et puidētiā. sc̄da ibi. **Q**ue licz diuersa. tertia ibi. **S**ine igit. quarta ibi. **Q**uo fit. **P**rimo dicit. **G**eneratio omnū rerū. cunctozqz p̄gressus nārus mutabiliū et quicqd̄ alio mō mouet. illis sortit̄ cās generationis et mutationis. et ordinē generatiōis et mutationis. et formas quib? generat̄ vel mouet substantiales vel accidentales oia ista sortitur ex diuine mentis stabilitate. hec enī mens diuina cōposita. i. stabilita. in arce. i. in altitudine sue simplicitatis. statuit rebus gerēdis. i. fiendīs multiplicē modū. q̄ mod? cū conspicit. i. consideratur. in ipsa puritate diuine intelligentie. i. fm̄ eē quod habet in intellectu diuino

ctu diuino nominat prouidentia. cū vō iste modus referat ad ea que mouet et disponit. a veteribus. i. ab antiq̄s fatuz appellatū est. **¶** Notandū q̄ oīa a p̄rio sunt mutabilia. ali qua mouetur s̄m substantiā vt generabilia et corruptibilia q̄sum ad illa dicit. Omniū generatio rez. Alia autē sunt mutabilia s̄m locū et nō s̄m substantiā. ut corpora celestia q̄sum ad illa dicit. Lunctosq̄ mutabilium naturarū progressus. Alia sunt mutabilia solū s̄m operatiōz scz s̄m intelligere nō s̄m substantiā nec s̄m vbi proprie sic intelligētie. q̄sum ad illas dicit. Et quicq̄ aliquo mouet mō. Ali ter exponit qd̄ in rebus mutabilibus triplex est dispositio vna est qua transeunt de non eē ad eē p̄ generationem q̄sum ad hoc dicit. Omniū generatio rerū. Aut res p̄manēt in existentia per aliqd̄ tēpus. postq̄ generate sunt. q̄sum ad illas dicit. Lunctosq̄ mutabilium naturarū progressus. Aut res procedūt de esse ad non esse p̄ corruptionē. q̄sum ad illas dicit. Et quicq̄ aliquo mouetur mō. **¶** Notandū q̄ quidā dicit fatū esse quandā dispositionē derelictā in rebus inferiorib⁹ et actiōe corporum celestium. s̄m quam inferiora necessitant et cōstringūt ad immobiles effect⁹. et sic b̄t̄s Gregorius in omel. epiphanie ip̄ob̄at fatū dicēs Absit a fidelium cordib⁹ ut fatū eē aliquid dicam. scz ne cessitans inferiora. q̄ sic oīa venirent et necessitate. Alio mō accipit fatū p̄ dispositiōe rez s̄m quā res dependēt ex diuina voluntate et potestate. et sic fatum concedit aliquid esse. Est ergo prouidentia diuina ordinatio siue dispositio existens in mēte diuina q̄ cūcta inferiora sūt p̄uisa s̄m statuz sue nāe. fatū autē ē dispositio diuina existēs in reb⁹ mobilib⁹ q̄ singula suis annectunt ordinib⁹. ut magis patebit.

¶ Que diuersa eē facile liquebit. si quis vtriusq̄ vim mente conspexerit. Nā prouidentia ē ipsa illa diuina ratio in summo oīum principe cōstituta q̄ cūcta disponit. fatū vō inherens reb⁹ mobilibus dispositio p̄ quā prouidentia suis queq̄ necit ordinibus. prouidentia nāq̄ cūcta pariter q̄uis diuersa. q̄uis infinita p̄lectit. Fatū vō singula digerit in motū: locis: formis ac tempib⁹ distributa. Et hec temporalis ordis explicatio: in diuine mentis adunata prospectū prouidentia sit. Eadem vero adunatio digesta atq̄ explicata temporibus fatum vocetur

¶ Que diuersa eē facile liquebit. Nā ponit differentiam inter prouidentia et fatū. assignādo diffinitiones vtriusq̄. sed oñdit q̄ vñū eoz dependet ex altero. ibi. Que lz diuersa. p̄mo dicit. Que duo. i. fatū et prouidentia diuina. liquebit. id est patebit esse diuersa. si quis mente conspexerit. i. considerauerit vtriusq̄ vim. i. naturā et essentiā. et diffiniens prouidentia dicit. Prouidentia est ipsa diuina ratio. q̄ est in summo principe omniū rez constituta que. i. ratio cūcta disponit. Tunc diffiniēs fatū dicit. fatum ē dispositio inherens reb⁹ mobilibus. i. temporalibus per quā dispositionē prouidentia necit queq̄ suis ordinibus Tūc declarat istas diffinitiones ex proprietatib⁹ vtriusq̄ intendens. q̄ prouidentia complectit oīa simul sed manifestū est q̄ oīa nūq̄ sunt s̄m nisi in mēte diuina. ergo opz q̄ prouidentia sit ratio existens in mēte diuina. ad fatum vō spectat ut ea q̄ fatū subdūit distribuatur p̄ tempa et loca. Ita q̄ ordo fatalis quandā successiōe temporalē ip̄ortat: talis autē successiō nō est. nisi in ipsis reb⁹ mobilibus: q̄re oz q̄ fatū sit in rebus mobilib⁹. Unde dicit in l̄ra. Prouidentia nāq̄ cūcta complectit pariter q̄uis diuersa et infinita. fatū vō digerit. i. diuidit singula distributa in motū: locis: formis: tēporibus. ita. i. ut hec temporalis explicatio que ad fatū p̄inet. adunata in prospectū diuine mētis sit prouidentia. Eadē vō adunatio digesta. i. diuisa et explicata temporibus. que successiōe ip̄ortat voce fatuz

¶ Notandū q̄ qz prius dixit q̄ diffinitio rerū faciendaruz ut est in intellectu diuino dicitur prouidentia. ut autē referatur ad res mobiles dicit fatum. Nō esset alicui videri q̄ fatū et prouidentia significarent eadē rem sub diuersis rationibus. Ideo p̄bia hoc excludens ostēdit ea realiter distinctū qui ponēs diffinitioz vtriusq̄. **¶** Notandū q̄ cognitio dei hz se ad res sic cognitio artificis ad artificata: sicut ergo oīa artificata. subdūtur ordini et rationi artis. sic necesse ē oēs res subdūi rationi et ordini diuine prouidentie p̄ qd̄ ostendit q̄ prouidentia est diuina ratio que cūcta disponit.

¶ Notandū q̄ dispositio que ponit in diffinitioe fati accipitur pro ordine. et dicitur ille ordo inherens rebus mobilibus ad differentia ordinis. qui est in ipsa rōne diuina que iam vocamus prouidentiam. s̄m que ordinē prouidentia diuina annectit queq̄ suis ordinibus. scz ut illa cūctat illo tempe. et alia alio tempore. Hec prius illa posterius.

¶ Que lz diuersa sint. alterū tñ pendet ex altero. Ordo namq̄ fatalis ex prouidentie simplicitate procedit. Sic enī artifex faciēde rei formā mēte percipiens mouet operis effectū: et qd̄ simpliciter p̄sentariēq̄ prospererat. p̄ tempales ordies ducit. Ita de⁹ prouidentia quidē singulariter stabiliter faciēda disponit: fato vō hec ipsa que disposuit multipliciter ac temporaliter administrat.

¶ Que lz diuersa sint: Nāc oñdit q̄ lz fatū et prouidentia differant tñ vñū dependet ex altero dicēs. Que lz sint diuersa tñ alterū pendet ex altero scz fatū dependet ex prouidentia. nam ordo fatalis p̄cedit ex simplicitate prouidentie. sic declarat in simili dicēs. Sic enī artifex puta edificator formā faciēde rei sic dom⁹. mēte percipiens. i. p̄spiciēs mouet. i. producit effectū operis. et qd̄ simpliciter et p̄sentariē prospererat mente. i. formā domus cū suis partibus sic ducit per temporales ordies supple ad effectū. p̄rio fundamentum. postea parietes. vltimo tectū. Ita deus prouidentia sua singulariter. i. simpliciter et stabiliter disponit oīa faciēda. lz fato. i. p̄ fatū ea q̄ disponit temporalit̄ administrat.

¶ Notandū q̄ prouidentia diuina hz eē in p̄ria cā. fatū vō i rebus causatis. Itē prouidentia diuina hz motuz vñū. qz est in vno simplici. scz in mēte diuina. fatū autē habet motū pluralitatis. qz in pluribus causatis habet esse. Itē fatū dependet a prouidentia diuina. sic effectus a sua causa. sed nō ecōuerso. Sicut enī forma rei artificialis dependet a forma preexistente in mēte artificis. et non ecōuerso sic fatū dependet a prouidentia diuina non autē ecōuerso

¶ Siue igitur famulantibus quibusdā prouidentie diuinis spiritibus fatum exerceat: seu aia seu tota inferuiente natura: seu celestib⁹ syderū motibus: seu āgelica virtute: seu demonū varia solertia. seu aliquibus hoz: seu oib⁹ fatalis series teritur: illud certe manifestū ē immobile simplicēq̄ gerendaz formā rez esse prouidentia: fatū vō eoz q̄ diuina simplicitas gerēda esse disposuit. mobile nexū atq̄ ordinem temporalem.

¶ Siue igitur famulantibus. Nāc ponit diuersas opinioes circa fatum et dicit. Siue fatū exerceat quibusdā diuinis spiritibus famulantibus diuine prouidentie. siue exerceatur aia siue tota natura inferuiente. siue exerceatur motibus corporum syderum. i. celestium siue āgelica virtute siue demonum solertia. siue aliquibus hoz. vel oibus. B est incertū. tñ istud est certum. prouidentiam diuinam esse i mobilem et simplicem formam reruz gerēdaz. i. hēdaruz sed fatum esse mobile nexū id est dispōnem. et ordinem temporalem eorum que diuina simplicitas disposuit gerēda. i. p̄ducenda. **¶** Notandum q̄ fatum est temporalis

dispositio rerum in quantum ea que prouisa sunt a deo producuntur ad effectum mediantibus causis secundis administrantibus. de quibus causis diuerse sunt opiniones quas Bo. tangit in littera: sed nullam earum affirmat. Nam quidam anti quorum dicebant fatum exerceri mediantibus diuinis spiritibus deo famulantibus. Alii dicebant ipsum exerceri ab anima mundana: sicut platonici. quod alii exponunt de anima humana quod per ipsam tanquam per causam secundam exercentur actus liberi arbitrii qui sub prouidentia cadunt. Alii dixerunt fatum exerceri tota natura inferuiente. intelligentes per totam naturam operum elementorum. Alii dicunt fatum exerceri motibus corporum celestium. sicut astrologi. Alii quod per variam solertiam demonum. et dicunt demones in proposito spiritus habitantes circa humectam partem aeris: secundum doctrinam quorundam platoniorum qui dicuntur cacodemones. id est mali scientes. Alii dicunt fatum exerceri angelica virtute. Ubi notandum quod in prima opinione fatum dicitur exerceri mediantibus spiritibus deo famulantibus: quod est intelligendum de spiritibus omnia disponentibus: sed immobiliter permanentibus. Quod autem dicitur in quinta opinio fatum exerceri virtute angelica: intelligendum est de angelis siue spiritibus applicantibus se diuersis locis missis in ministerium. Angelus enim nuncius interpretatur: et est nomen officii non nature secundum b. gregorem.

Quo fit ut omnia que fato subsunt prouidentie quoque subiecta sint cui ipsum est subiacet fatum. quedam vero que sub prouidentia locata sunt fati seriem superent. Ea vero sunt que prime propinqua diuinitati stabiliter fixa. fatalis ordinem mobilitatis excedunt

Quo fit ut omnia. Hic refert quandam conclusionem circa fatum et prouidentiam. secundo declarat eam in exemplo ibi. Nam ut orbium. Primo dicit ex quo dicitur est fatum de pendere a prouidentia diuina. Quo fit. id est ex quo sequitur ut omnia que subsunt fato etiam prouidentie sint subiecta. Cui etiam prouidentie ipsum fatum subiacet: sed non conuerso quod quedam que locata sunt sub prouidentia superant seriem fati. id est ea que immediate per deum administrantur sicut creatio rerum. et glorificatio creaturarum rationalium. ea vero que sunt propinqua prime diuinitati stabiliter fixa. id est immobilia. Hec excedunt ordinem fatalis mobilitatis. id est mutabilitatis. Notandum quod quod fatum dependet a prouidentia sicut effectus a sua causa: necesse est illa que dependet a fato etiam a prouidentia dependere. non autem conuerso quod effectus non spectat: fatum vero ad ea que in creaturis geruntur.

Nam ut orbium circa eundem cardinem sese vertentium quod est intimus ad simplicitatem medietatis accedit: ceterorumque extrema locatorum veluti cardo quodam circa quem versentur existit. extremum vero maiore ambitu rotatus quanto a puncti media indiuinitate discedit: tanto amplioribus spaciis explicatur. Si quod vero illi se medio conectat et societ in simplicitatem cogit. Diffunditurque ac diffuere cessat. Simili ratione quod longius a prima mente discedit maioribus fati nexibus implicatur. ac tanto aliqd fato liberum est: quanto illum rerum cardinem vicinius petit. Quod si superne mentis beleserit firmitati motu carens: fati quoque supergreditur necessitatem.

Nam ut orbium. Hic declarat illam conclusionem per exemplum ostendens quomodo quedam subiacent fato magis: quedam minus: et quedam totaliter excedunt fatum secundo ex dictis concludit habitudinem fati a prouidentia per quedam filia ibi. Igitur ut est. dicitur primo. Nam sicut orbium. id est circularum. vertentium id est mouentium se circa eundem cardinem. id est axem. ille

quod est intimus. id est vicinior siue proximior ari accedit ad simplicitatem medietatis. id est axis vel centri quod tardiori motu mouetur. et ideo magis accedit ad immobilitatem axis. et iste circulus respectu exterioris habet se ad modum centri circa quod exterior versatur. vbi subdit quod est veluti quodammodo cardo. id est centrum ceterorum orbium extra locatorum circa quem versentur. Sicut mediolus in rota adberet ari et est sicut cardo quodammodo circa quem voluuntur cancri et radii: Extremus vero. id est vltimus orbis exterior rotatus. id est motus maiore ambitu. tanto explicatur amplioribus spaciis quanto discedit a media indiuinitate puncti. id est centri. Si quod vero illi medio se conectat illud cogitur. id est compellitur in simplicitatem. id est immobilitatem axis: cessat diffundi et diffuere per magnam spaciū. Sicut illud quod longius a prima mente discedit sic creature corruptibiles. maioribus nexibus fati implicatur et tanto magis aliqd est liberum a fato quanto vicinius petit. id est accedit illum cardinem reperiens. id est deum quod si firmitati superne mentis beleserit supergreditur necessitatem fati. Notandum quod quanto magis entia sunt propinqua primo tanto minus sunt mutabilia. et quanto remotiora tanto magis mutabilia. quod declarat per exempla diuersorum circularum ab eodem centro ductorum. in quibus circulus remotior a centro est maior. et velocius mouetur. quod maius spaciū pertransit in equali tempore. qui autem est vicinior centro minor est et tardius mouetur minus spaciū pertranscundo. circuli vero medii medio modo se habent et est optima comparatio centri circuli ad creatorem. Sicut enim centrum est indiuisibile et ab ipso possent plures circuli procedere: ita creator vnus et indiuisibilis existens infinita creat et gubernat.

Igitur ut est ad intellectum rationis: ad id quod est id quod gignitur: ad eternitatem ipsam: ad punctum medium circulus: ita est fati series mobilis ad prouidentie stabilem simplicitatem.

Igitur ut est. Hic per secludit habitudinem fati ad prouidentiam diuinam per quedam filia et dicit. Series fati ita est. id est ita se habet ad stabilem simplicitatem diuine prouidentie sicut ratio rationis se habet ad intellectum. Ubi sciendum quod illud quod intellectus simplici veritate intelligit rationis per modum discursus et successiue apprehendit. Etiam fatum se habet ad prouidentiam sicut illud quod gignitur se habet ad illud quod est. Ubi sciendum quod illud quod gignitur est in quadam fluxibilitate et motu. quod vero actu est generatum est in quadam permanentia. Etiam se fatum ad prouidentiam sicut tempus ad eternitatem. Ubi sciendum quod in tempore est successio priorum temporis posteriorum. eternitas autem est sine successione tota simul existens. Item fatum se habet ad prouidentiam sicut circulus ad medium punctum. Ubi sciendum quod circulus distenditur et per partes diuiditur mobilis existens. punctum autem est immobile et indiuisibile. quod ex primo euclidis punctum est cuius pars non est.

Ea series celum ac sidera mouet. elementa in se inuicem temperat: et alterna commutatione transformatur. Eadem nascentia occidentiaque omnia per similes fetuum seminumque renouat progressus. Hec actus etiam fortunamque hominum indissolubili carum connerione constringit. que cum ab immobilis prouidentie proficiscantur exordium. ipsas quoque immutabiles necesse est esse. Ita enim res optime reguntur si manens in diuina mente simplicitas indeclinabilem carum ordinem promat. Hic vero ordo res mutabiles. et alioquin temere fluituras propria incommutabilitate coerceat.

Ea series celum etc. Hic per se ostendit que sint illa que fato disponunt. secundo percludit quod illa que intellectui profusa videntur in diuina gubernatione sunt rationabiliter ordinata ibi. Quo fit primo dicit ea series fati de qua dicitur et mouet celum et sidera. temperat elementa in se inuicem nec totaliter se corrumpant et transformant ipsa alterna commutatione. ita quod ex aqua fiat aer et conuerso

reuerfo & eade ferles fati renouat oia nalcencia & occide-
tia. i. mouetia. p filies pgressus fetuum quo ad aialia. & se-
minum quo ad vegetabilia. & fati et pstringit indifolubi-
li conerione cap actus. i. opationes & fortunaz boium q
oēs res cu pficifcant. i. pcedat ab exordis diuine puidē-
tie. necesse est eas esse imutabiles. ita eniz res optime regū-
tur. si simplicitas manens in diuina mente pmat. i. expli-
cet. indeclinabile. i. imutabilem ordinē cap. Hic at ordo
diuine puidētie coherceat p pta fcomutabilitate res muta-
biles & aliogn temere. i. casualiter fluituras. **¶** Notandū
q fatum cōsiderat duplr. vno mō vt ē in causis scōdis qz
ordo & dispositio dicif fati: & sic fati ē mobile: & res fato
subiacentes sūt mobiles. Alio mō p fiderat fati fm q de-
pendet a prouidētia diuina: q oio imobilis est. & sic fatum
fortif imutabilitatē & sic ē res fatales vt sic fm substātiāz
sunt imobiles. **¶** Notādū q si aliqd posset declinare ab
ordine puidētia: tunc puidētia diuina deficeret a suo ef-
fectu: & hoc redundaret in potentia regentis. Et si dicis si
oia subiacent puidētie diuine. ergo oia eueniūt ex neces-
sitate. dicendum q non: qz deus prouidet res sicut sunt fu-
ture quedam prouidet necessario euenire. & quedam conti-
genter. & de hoc videtur magis in quinto hulus.

¶ Quo fit tametsi vobis hunc ordinem minime
considerare valentibus: confusa oia perturbata
qz videant: nihilominus tñ suos modos ad bo-
num dirigens cuncta disponit. Nihil est eniz qd
mali cā nec ab ipsis qdem iprobis fiat: quos vt
vberrime demonstratū est. bonuz qrentes pra-
uus error auertit: nedū ordo de summi boni car-
dine proficifcens a suo quēquā deflectat exordio

¶ Quo fit. Hic pbia ofidit q ea que apparēt in rebus con-
fusa: in diuina gubernatione sunt ordinata dicēs. Quo fit
idest ex hoc q diuina puidētia inenitabilē ordinē reb? cō-
stituit. legē vt & si vobis minime valētibus p fiderare hūc
ordinē rez videant vobis oia p fusa & pturbata. nihilomi-
nus tñ modus su? .i. ordo p pti? diuine puidētie. dispo-
nit cuncta dirigens ea ad bonū. nihil enim est qd cā mali
fiat. nec etiā ab ipsis iprobis. quos bonū querentes prau?
error auertit. vt pti? demonstratū est. nedū. i. multo min?
ordo fatalis proficifcens de cardine summi boni. i. ab ipo
deo. deflectat a suo exordio. i. a deo qui est finis & p rici-
pium oiu. **¶** Notādū q dicit malos nihil facere cā mali
cuius oppositū p z. multi enim mali seipfos interimūt di-
cendum q nullus opat respiciens ad malū: qz oia bonuz
appetunt. Si aut qz malū opat: hoc ptingit sub fantasia
mali. Nam aliqs in magna anrietate exūs: estimat eē bo-
nuz fugere anrietatem. & nihil aliud ipsa considerans legē
hanc estimationem seipsum interficiens: & talis priuans
se bono ducitur fantasia boni. quia tunc putat bonum eē
effugere anrietatem priuatione vite.

¶ Que vō inges pōt vlla inigor eē cōfusio: q vt
bōis tū aduersa tū prospera: malis ē tū optata:
tū odiosa cōtingant. Nū igit ea mentis integri-
tate hoies degunt. vt quos probos improbosue
censuerint: eos quoqz vti cristimant esse necesse
fit: Atqui in hoc hominū iudicia depungant. &
quos alii premio alii supplicio dignos arbitrāt.
Sed pcedam? vt aliquis possit bonos malosue
discernere. Nū igit poterit intueri illā intēpericē
veluti in corporibus dici solet: animorum.

¶ Que vō inges. Hic pbia soluit questionē quare bona
malis & mala bonis ptingāt. & primo ofidit hoc i general-
lō magis in spāli. ibi. S; si aliqs. p pmo assignat cām
predicū accidētis ex defectuoso iudicio hoius. scdo ex ptra

rio iudicio dei & hoius. ibi. Nā vt pauca. p pmo facit qd
dictū est. scdo declarat per simile. ibi. Nō enim dissimile
p pmo dicit. O Boeti tu inges que pōt esse vlla inigor
confusio. qz ut bonis aliqñ p spca aliqñ aduersa ptingāt
idest eueniāt: cū semp bonis deberent p spca euenire: & ma-
lis per p rarium aliqñ ptingāt optata aliqñ odiosa: cū sp
malis deberent odiosa euenire. dicit pbia. Nūquid hoies
degunt. i. viuunt ea integritate. i. integro iudicio mētis. vt
necesse sit eos esse probos quos ipi censuerit. i. iudicāt eē
tales. Atqui pro certo in hoc depungant. i. p rariānt iudi-
cia hoium. vt quos alii premio alii a bitrant dignos sup-
plicio: sed pcedam? vt aliqs possit discernere bonos & ma-
los. Nūquid ipse poterit intueri illaz intimā tempicm. i.
interiores p ditionē & qualitātē aioz velut solet dici in cor-
poribus. q. d. Ego loquor de animis fm q hoies p fucue-
runt loqui de corporibus. **¶** Notandū q pp defectuosū
iudicium hoium ptingit. q iudicant eos esse bonos q ma-
li sunt & econuerfo. Si ergo iudicant malos eē bonos. & si
illis eueniāt mala: putant bonis euenire mala. & si bonis
quos iudicant malos eueniāt bona. putant malis euenir
bona. Et ideo sepe putant bonos deprimi: cu; mali depri-
muntur iudicantes malos esse bonos: & putant malos ex-
tollī. cū boni extolluntur: qz iudicant bonos esse malos.

¶ Non enī dissimile ē miraculū nesciēti cur sanis
corporibus: his quidā dulcia illis vō amara pue-
niant. Cur egri etiā quidā leuibas quidā vō acri-
bus adiuuant. Ad hoc medicus qui sanitatis ip-
sius atqz egritudinis modū t p amētumqz dino-
scit minime mirat. Quid vō aioz aliud salus vi-
det eē q pbitas: quid egritudo q vitia. Quis
enī alius vel seruator bonoz v maloz depulsoz
q rector ac mediator mentiū deus. Qui cūz ex
alta puidētie specula respicit: quid vnicuiqz cō-
uēiat agnoscit: & qd cōtenire nouit. accōmodat
Nunc iā fit illud fatalis ordinis insigne miracu-
lum: cū ab sciēte geritur quod stupeāt ignorātes

¶ Non enim dissimile ē miraculū. Hic pbia declarat h p
simile dicēs. Istud miraculū non est dissimile: imo valde
simile ad ppositū nesciēti alicui cur sanis corporib? his
cōueniant dulcia his amara. et nesciēti alicui cur qdā egri
adiuant leuibas: qdā acerbis. I; h videat mirū nesciēti.
etiā medic? de h nō mirat: q cognoscit modū & tempa ven-
tū sanitatis & egritudinis. sic similr I; hō ignoret qd pue-
niat malis & bōis. tñ deus q ē scrutator cordiū ista cogno-
scit videns q bonis aliqñ pueniunt aduersa. malis qñqz
prospera. iō sic eis distribuit & hoc est qd subdit applican-
do similitudinē ad aium dicēs. Quid. n. aliud videt. i. ap-
paret eē sal? aioz qz pbitas. & qd aliud ē egritudo aioz.
q vitia. & qz ali? pseruator ē bonoz. & dpulsoz maloz qz
de? rector & medicator mētū. q cū respicit ex alta specula
puidētie ipse agnoscit. qd vnicuiqz pueniat. & qd nouit pue-
nire: h accomodat. hic. i. ex h qd dcm ē. fit isigne miracu-
lū ordinis fatalis. i. fit illd qd admirāt hoies in ordie fa-
tali cū ab sciēte. i. a deo illd gerit. i. fit qd ignorātes stupe-
ant. i. admirant. **¶** Notandū q est bona cōpatio sanita-
tis et egritudinis corporal ad medicū et pbitatis et vitis
aiozum ad deū. sicut enim medicus cognoscens cās sani-
tatis et egritudinis: scit qd pueniat sano et egro aliis igno-
rantib? et mirantibus. sic deus cognoscens qualitātē aio-
rū scit qd bonis pueniat et qd malis: et vnicuiqz sibi pue-
niens tribuit qñqz malis p spca: bonis aduersa: de quo
stupent ignorantes. **¶** Notādū q specula dī locus altus
aptus ad circūspiciēdū. et qz de? p puidētia oia circūspi-
cit. iō si iudicariē ipsa puidētia dicif specula. **¶** Notādū
qz qz hoies ignorāt q sūt boni et mali ignorant etiā qd vni-
cuiqz cōueniat. iō aliq credunt conuenire bonis: q tñ fm

venerandū nomen seculi sicut martyres. Quidā i expugna-
biles supplicii p̄tulerūt ceteris exemplū. virtutem esse in-
nīctam a malis. que oīa q̄ recte ⁊ disposite fiāt ex eoz bo-
no q̄bus accedere vident nulla est dubitatio. **C** Notandū
q̄ qdam plus timēt q̄ timere deberent aliquā aduerfita-
tem. de q̄bus dicitur in psalmo. **T**repidauerūt timore vbi
non erat timor. **T**alibus deus imittit aduerfitates quib⁹
reliftunt vt cognofcant fe gratia dei poffe refiftere ei qd̄ ti-
mebant. **A**lii autē p̄fumentes de p̄p̄ris viribus despiciūt
tentationes quali potentes refiftere eis. illis deus tentatio-
nes imittit ⁊ p̄mittit eos succumbere vt cognofcant q̄ fra-
gilitas fit humana natura fine diuina gratia.

C Nam illud quoq; q̄ improbis nunc tristia nūc
optata proueniunt: ex eisdem ducitur caufis. ac
de trifibus quidem nemo miratur. q̄ eos malo
meritos omnes exiftimāt. quozū quidē supplicia
tum ceteros ab sceleribus deterrent: tum ipfos
quibus inuehantur emendant.

C Nam illud quoq; hic assignat cās quare malis q̄q;
bona q̄q; mala p̄tigant. Et primo ondit quare malis cō-
tigant mala. scdo quare bona ibi. **L**eta vō. **P**rimo dicit
ex eisdem caufis ducitur. i. p̄batur. q̄ improbis nunc p̄-
uenit tristia. nūc optata. sed de trifibus que malis eueniūt
nemo miratur q̄ oēs exiftimant eos. i. malos eē meritos
.i. dignos malo: quoz maloz supplicia ceteros deterrent
.i. terrore retrahunt a sceleribus. ⁊ ipfos malos emendāt
quibus inuehantur supplicia. **C** Notandū q̄ p̄bia innuit
tres cās quare malis eueniūt mala. **P**rima est q̄ oēs ho-
mines estimant eos dignos malo. **S**cda q̄ per supplicia
malozum alii a malo retrahūt. **T**ertia caufa quia ma-
li supplicii emendantur.

C Leta vō magnum bonis argumentum loquū-
tur. **Q**uid de huiusmodi felicitate debeant iudi-
care quā famulari sepe improbis cernant. **I**n q̄
re illud etiā dispensari credo: q̄ forfitan alicuius
tam p̄ceps atq; importuna natura est: vt eū i
scelera poti⁹ exacerbare possit rei familiaris ino-
pia: huius morbo prouidentia collate pecunie re-
medio medetur. **H**ic fedatam probis conscien-
tiam spectans ⁊ secum fortunam suaz comparās
forfitan p̄timefcit: ne cuius ei iucundus vsus est
sit tristis amiffio. **A**duerfabit igitur mores: ac duz
fortunā metuit amittere nequitiam derelinquit.
Alios in clades meritā precipitauit indigne acta
felicitas. **Q**uibusdā p̄missū puniendi ius est vt
exercituz bonis: ⁊ malis esset caufa supplicii.

C Leta vō magnum bonis argumentum loquuntur. **H**ic
assignat caufas quare malis bona eueniant. secundo sol-
uit tacitam q̄onem sine obiectionem ibi. **N**am vt p̄bis.
Primo dicit. **L**eta vō. i. p̄sp̄ra que malis eueniunt. lo-
quūt idest iudicant bonis magnū argumētū. quid iudica-
re debeant de huiusmodi felicitate. quā sepe cernant famulari
improbis. **N**abent enim probi ex hoc certiffimū argumē-
tum q̄ illa non est vera felicitas que malis aduenit: s; fal-
sa deceptio. **T**unc assignat primā cām quare deus malis
cōcedit bona ⁊ p̄sp̄ra: q̄ qdē mali per prospera p̄seruan-
tur a peioribus sceleribus ne fiant fures vel raptores ⁊ vi-
cit. **I**n qua re q̄ malis eueniant p̄sp̄ra illud credo dispē-
sari. i. dispensatione ordinari. q̄ forfitan natura alicuius
mali est tā p̄ceps ad malum ⁊ importuna. vt inopia rei
familiaris. idest paupertas possit cum exacerbare. i. puo-
care. in scelera scz ad furtū vel ad rapinam. huius morbo
diuina prouidentia medetur remedio collate pecunie. **T**ūc

assignat secūdā cām talem q̄ ideo malis eueniūt p̄sp̄ra
vt p̄sp̄ritate emendent vitam quā timent ne p̄pter mali-
tiam amittant **U**nde dicit. **H**ic idest aliquis malus: spe-
ctans. i. considerans cōsciētā suam fedatam p̄bris. i. ma-
culatā vitiiis. ⁊ ipse cōparans secū fortunā. i. p̄sp̄ritatem
suā: forfitan p̄timefcit: vt cuius rei. i. p̄sp̄ritatis iucundus
ē ei vsus illi⁹ fiat tristis amiffio. ⁊ dū metuit amittere for-
tunam derelinquit nequitiam. **T**unc ponit tertā cām di-
cens. **A**liis malis aduenit p̄sp̄ritas vt incidant maiorem
miseriam aduerfatis: q̄ sicut dictū fuit. ii. libro p̄sa. iiii.
In omni aduerfitate fortunē infeliciffimuz genus infortu-
nū est fuisse felicem. **U**nde dicit in littera q̄ felicitas idi-
gne aucta. **A**lia littera habet acta. i. inducta alios malos
p̄cipitauit in meritam cladē. i. in miserā. **E**t addit q̄ qui-
busdā malis p̄missū ē. i. concessum. ius puniendi. i. pote-
stas vt sit bonis caufa exercitii in virtutibus ⁊ paciētia: ⁊
malis sit cā supplicii. **C** Nota q̄ felicitas quosdam p̄ci-
pitat in clades aduerfatis. vnde samariens. **P**romouet
iniustos fortuna volubiles: vt quos **S**cādere precipites
fecit ad ima rotet. **N**ā grauiore ruit turris tumefacta rui-
na. **E**t grauius pulsat alta cypressus bumum. **E**t notā
dū q̄ boni per aduerfitates in virtutibus. ⁊ paciētia exer-
centur. **U**nde idem pauper henricus. **A**spera ferre decet
maturant aspera mentem. **E**t bene matura plenius vua
sapit. **P**er nimios estus gelidas transitur ad vndas. **S**ic
q̄ per oppositum dulcia querit homo.

C Nam vt probis atq; improbis nullū sedus est:
ita ipsi inter se improbi nequeūt cōuenire. **Q**uid
cum a semetipsis discerpentibus conscientiaz vi-
ciis quiq; dissentiant: faciantq; sepe que cum ges-
serint non fuisse gerenda decernant.

C Nam vt probis. **H**ic soluit quādā obiectionē. scdo infert
quādā conclusionem. ibi. **E**t quo sepe. **P**rimo dicit.
Aliqs diceret. dixisti q̄ malis est cōcessū ius puniendi vt
sint caufa supplicii aliis malis. hoc non videtur verum q̄
malus non punit malum cū sint similes. hoc soluit p̄bia
dicens. **S**icut probis ⁊ improbis nullum est sedus idest
cōcordia. q̄ semp inuicē cōtrariant. **I**ta ipsi improbi ne-
queunt inter se conuenire. **Q**uid nī. i. quare nō esset ita cū
quiq; .i. quilibet mali. dissentiat a semetipsis vitiiis discer-
pentibus. i. distrabentibus conscientiam ipsorum. ⁊ sepe
mali faciant: que cum gesserint. i. fecerint. decernant. i. su-
dicent. non fuisse gerenda. i. facienda. **C** Notandum q̄ in
tantū aliquis ē bonus in quātū seruat ordinem in vltimuz
finē qui finis ē sūmū bonū. ⁊ quillū finē ⁊ ordinē oēs bōi
seruāt. id oēs boni in eo q̄ boni sunt iucem cōcordāt. ma-
li autem quia hunc ordinem non obseruant ⁊ a semetipsis
discordant mutuo sibi concordare non possunt.

C Ex quo sepe summa illa prouidentia protulit in
signe miraculū: vt malos mali bonos facerent
Nam dum iniqua sibi a pessimis quidē perpeti
videntur noxiōrum odio flagrantēs ad virtutis
frugem rediere: dum se eis dissimiles student eē
quos oderant: sola est enim diuina vis cui mala
quoq; bona sint: cum eis cōpetenter vtendo ali-
cuius boni elicit effectum. **O**rdo enim quidem
cūcta complectit: vt quod ab signata ordinis rō-
ne decesserit: hoc idem in alium tamen ordinem
relabatur: ne quid in regno prouidentie liceat te-
meritati: fortiffimus in mundo deus cuncta re-
git cum omnia secula preuidet ac prospicit.

C Ex quo sepe summa illa. **H**ic infert quādā conclusionem
dicens. **E**t quo mali puniunt malos ex hoc diuina p̄ui-
dētia pulit in signe miraculū. s. vt mali facerent malos bo

nos quoque declarat. Nam dum quidam mali videntur per-
peti iniqua a pessimis. ipsi flagrant. i. ardentes. odio noxio-
rum. i. danorum suorum. ipsi redire ad frugem virtutis
.i. ad utilitatem. dum tales student se esse dissimiles illis ma-
lis quos oderant. et addit quod sola diuina vis talis est cui ma-
la sunt bona. i. cedunt in bonum: sicut cum malus facit ma-
lum bonum. unde subdit. Cum deus utendo competenter
magis elicit effectum alicuius boni. Ordo enim fatalis cum
ta complectitur. ut quod decesserit ab signata ratione ordi-
nis. i. mali relabatur in alium ordinem. i. boni. ne regno prou-
dentie dei liceat. quid. i. aliquid temeritati. i. inordinationi. et
ponit auctoritatem in greco que tamen sonat. fortissimus in
mundo deus omnia regit. **C** Notandum quod bonum pueni-
ens ex malitia improborum non est imputandum ipsi impro-
bis. sed tamen diuine virtuti que nouit ex malis efficere bona
et ideo deus malum dirigit ad bonum sua intentione et potestate
non tamen homo ideo est extra culpam. qui illud malum agit ma-
la intendit. **C** Notandum quod aliter ordo naturalis. alius ordo
a deo prouisus. Ordo naturalis est ut deum et proximum diliga-
mus. Ordo prouisus est temporalis rerum dispositio que
satum vocatur. et ideo ordinem naturalem sepe dimittimus ali-
quid plus deo diligendo et proximum odiendo. tamen or-
dinem prouisum a deo nunquam effugimus. quia nunquam ali-
ter prouenit quam deus prouidet. et si aliquid recedit ab ordi-
ne naturali relabatur in alium: ut si aliquid est malum quo
ad misericordiam ipsum est bonum in comparatione ad in-
iustitiam. ita quod in regno diuine prouidentie nihil relinquitur
temeritati. i. inordinationi.

C Neque enim potestas est homini cunctas diuine ope-
re machinas vel ingenio comprehendere vel ex-
plicare sermone. Hoc tamen prosperasse sufficiat quod
naturarum omnium proditor deus idem ad bo-
num dirigens cuncta disponat. Dumque ea que
protulit in sui similitudine retinere festinat. Ad ma-
lum omne de reipublice sue terminis per fatalis
seriem necessitatis eliminat. Quo fit ut que in ter-
ris habundare creduntur: si disponentem prou-
dentiam spectes: nihil usque mali esse perpendas.
Sed video iam dudum te et pondere questionis
oneratum: et rationis prolixitate fatigatum: aliquid
carminis expectare dulcedinem. Accipe igitur
haustum quo reffectus firmior in ulteriora contendas

C Neque enim potestas est homini. Hic philosophia excusat se
de ampliori indagacione carum dicens. Neque enim est potestas
homini vel ingenio comprehendere vel sermone explicare.
cunctas machinas. i. causas vel dispositiones opere diuine. i. diuini
operis. hoc tamen sufficiat prosperasse. quod deus proditor. i. pro-
ductor omnium naturarum disponat cuncta dirigens ad bonum
Et dum ea que protulit. i. produxit festinat retinere in simi-
tudine sui. i. in bono. ipse eliminat. i. excludit. per seriem.
i. per ordinem fatalis necessitatis: omne malum de terminis sue
publice rei. i. mundi. quo fit ut mala que creduntur habun-
dare in terris. si spectes prouidentiam disponentem nihil
perpendas usque esse mali. Tunc inuocat Boetium ad con-
solationem metricam dicens. Video te esse oneratum pon-
dere questionis que difficilis est. et fatigatum prolixitate ora-
tionis. expectare aliquam dulcedinem carminis. Igitur ac-
cipe haustum dulcedinis metricae. quo reffectus. i. recreatus
firmior contendas. i. pergas in ulteriora. **C** Notandum
quod dicit malum nusquam esse in comparacione ad diuinam prou-
identiam. quia malum non est aliqua natura neque aliqua
res. omnis enim natura et res appetit suam perfectionem
Cum autem appetibile habeat rationem boni si malum est
natura et res appetens perfectionem: malum esset bonum
C Notandum quod nullum est malum simpliciter et totaliter

in mundo quin in comparacione ad diuinam prouidentiam
habeat rationem boni. unde expedit multos defectus con-
tingere in vniuerso ne multa bona tollantur. Si enim non
corrumpetur aer ignis non conseruaretur. nec vita le-
onis conseruaretur nisi occideretur agnus vel asinus. ne-
que laudaretur iustitia nec patientia si non esset iniquitas. Ex
quo patet quod multa in comparacione ad nos sunt mala que in
comparacione ad diuinam prouidentiam omnia disponere
sunt quod melius competunt vniuersa bona sunt.

C Metrum sextum quarti libri.

S vis celsi iura tonantis
Pura solers cernere mente
Aspice summi culmina celi.
Illicito federe rerum
Veterem seruant sydera pacem.
Non sol rutilo concitus igne
Gelidum pbebes impedit axem.
Nec que summo vertice mundi
Flectit rapidos vrsa meatus:
Nunquam occiduo lota profundo
Letera cernens sydera mergi.
Cupit oceano tingere flammis.
Semper vicibus temporis equis
Vesper seras nunciat vmbra
Reuehitque diem lucifer almam.
Sic eternos reficit cursus
Alternus amor. sic astrigeris
Bellum discors exulat oris.

C Metrum sextum quarti libri.

S vis celsi iura tonantis. Istud est sextum metrum
huius quarti: quod sicut quosdam dicitur ado-
nicum. sicut quosdam archiloicum. ab inuento
re thetrametrum. Dactylicum a pede predominanti
te. In quo metro potestas commendat diuinam prouidentiam in
dispositione rerum. et primo ex parte rerum que diuina dis-
positione reguntur. secundo ex parte dei regentis ibi. Sedet in terra
Primo commendat diuinam prouidentiam in regimine cor-
porum celestium. secundo in regimine elementorum. tertio in re-
gimine temporum. quarto in regimine generabilium et corru-
ptibilium secunda ibi. Nec concordia. tertia ibi. His de cau-
sis quarta ibi. Nec temperies. Primo dicit. Si tu solers
.i. sapientis vis pura mente cernere iura. i. regimina quod mundus
dus regit. celsi tonantis. i. dei: aspice culmina. i. altitudines
summi celi. Illic sydera seruant veterem pacem. i. antiquam con-
cordiam quam eis diuina prouidentia indidit iusto federe. quod sol poci-
t. i. p. omne. rutilo igne. i. calore non impedit gelidum axem
pbebes. i. lucem. nec vrsa que flectit rapidos meatus. i. motus cir-
ca poli septentrionalis nunquam lota occiduo profundo. i. mari
occidentali: cupit tingere. i. mergere. flammis oceano. i. ma-
ri. cernens cetera sydera mergi in mare. et loquitur more vul-
gari. credit vulgus. n. stellas que occidunt descendere in mare. et
vesper. i. venus semper equis vicibus temporis nunciat seras vmbra
noctis. et eadem venus ex his lucifer reuehit diem almam. i. cla-
rum. Sic alternus amor. pueniens ex diuina prouidentia. reficit
eternos cursus siderum. sic. i. per tale mutua concordiam bel-
lum discors exulat. id est expellitur ab oris astrigeris. id est a
regionibus celestibus que gerunt astra.

C Notandum de hac dictione solers que sicut in Iudiciorum interpre-
tatur quasi sollicitus in arte vel vtilis et sic dicitur scribi per
plex. II. Sed sicut in Augustinone dicitur a solon. quod est totum vel
multum. et ars tunc. quasi totus vel multus in arte. et sic debet
scribi per simplex. I. **C** Notandum quod deus magis denotat ton-
nans a tempestate tonandi. quam ab alia tempestate. quod ma-
ior terror per eam incutitur mentibus hominum quam per
aliam.

allam. Unde per temp estatem tonandi hoies magis inducuntur ad recogitandam diuinam potentiam. **C** Notandum q vrsa habens septem stellas circa poluz septentrio nalem mota nunq occidit sed semper mobilis apparz. I3 alie stelle nobis oriuntur 7 occidunt. de venere autem que de nocte sequit solē 7 de mane lucifer dicta precedit soles visum fuit in primo libro metro secundo.

Hec concordia temperat equis
Elementa modis. vt pugnancia
Uicibus cedant humida siccis.
Iungantq3 fidem frigoza flammis.
Pendulus ignis surgat in altum.
Terreq3 graues pondere sidant.
Hisdem causis vere tepenti
Spirat florifer annus odores.
Estas cererem feruida siccit:
Remeat pomis grauis autumnus.
Hyemem defluas irrigat imber.
Hec temperies alit ac profert
Quicquid vitam spirat in orbe.
Eadem rapiens condit 7 aufert
Obitu mergens orta supremo.

Hec concordia temperat equis. Hic pbia cōmendat regimen diuine puidētie in elementis dicens. Hec pcor dia proueniens ex diuina puidētia. tempat elementa egs modis vt humida elementa pugnancia. i. p traria cedant. siccis. uicibus. i. viceuersa. ita q3 qñq3 pualcant humida. 7 qñq3 siccā. 7 q3 frigoza. i. elementa frigidā. iungant fidem. i. p cordiā flammis. i. calidis elemētis. ne vnū totalr aliud corrupat. 7 hec p cordia facit vt pēdulus ignis surgat i altū. i. moueatur sursum. 7 terre graues pondere sidant. i. deorsum resideāt. Tūc cōmēdat regimen dei circa tempo ra dicens. Hisdem causis. i. siccibus causis per diuinā puidētiā ordinatis annus florifer. i. in quo habūdant flo res spirat odores ipso vere. i. tempore veris. repente. i. in calefcente. estas feruida siccit. i. maturat. cererem. i. fruges. Autumnus remeat. i. reuertit. grauis. i. onerosus. pomis. imber defluas irrigat hyemē. Tūc cōmendat regi men dei circa generabilia 7 corruptibilia dicens. Hec tēpe ries. i. temperata dispositio puidētie diuine alit 7 profert qeqd i orbe spirat vitam. i. qeqd uiuit 7 eadem temperies rapiens ea que fecit. condit. i. abscondit. 7 aufert. i. ab esse mergens orta. i. pducta supremo obitu. vltima morte.

C Notandum fm cōmentatorem. s. phis. p rimum anti quū nihil facit sine scdo antiquo. i. celo. ergo p rā cā gene rationē 7 corruptionē elemētōz 7 diūm in mūdo 7 tempo rū distinctiōez opat mediātibz corporibz celestibz. vñ in lib. de pomo Aristo. scribit q creator oluz sua sapiē tia pparauit speras. 7 in qlibet spca stellas lucidas. 7 de dit iphis virtutem vñandi i hoc mūdo faciendi bonū 7 ma lū mortē 7 vitam 7 incedunt stelle fm virtutes iphis a crea tore datā. fm desiderii 7 voluntatē eius in ascendendo 7 descendendo. nunc de oriente ad occidentem. nunc de occi dente ad oriens sine p tradictione. 7 oēs stelle sunt sicut ser ui dño obedientes. 7 cursus 7 motus earum non est a sei iphis nec virtute earuz. sed est creator qui facit eas moueri

Sedet interea conditor altus:
Rerūq3 regens flectit habenas.
Rex 7 dominus: fons 7 origo.
Lex 7 sapiens arbiter equi:
Et que cum motu concitat ire.
Sistit retrahens: ac vaga firmat:
Sedet interea cōditor altus. Hic cōmēdat puidētiā

diuinam ex pte dei regentis dicens. Interea dum res sic geruntur. altus p ditor. i. summus creator rex deus. sedet. i. in se inmutabiliter manet regens oia. flectit. i. moderat habenas rex. i. frena exis rex per sapientiam gubernatio nis. dñs per potentia creationis. fons ois bonitatis. 7 ori go ois 7 ipse a nullo: lex oia ligans. 7 sapiens arbiter. i. iu dex. equi idest equitatis omnibus retribuens fm iustitiaz que. i. lex oia regens. p citat. i. excitat entia. ire. i. pcedere ad esse motu. i. p motū 7 sistit. i. pmanere facit ad tps in el se retrahens oia ad non esse. 7 ipsa firmat per gratiam va ga. idest instabilia per naturam.

C Nam nisi rectos reuocans itus
Flexos iterum cogat in orbes.
Que nunc stabilis continet ordo:
Dissepta suo fonte fatiscant.
Hic est cunctis communis amor:
Repetuntq3 boni sine teneri.
Quia non aliter durare queant.
Nisi conuerso rursus amore.
Refluant cause que dedit esse.

C Nam nisi deus reuocās rectos itus. i. rectū pgressum q est ab esse ad non esse. cogat. i. reducat entia in flexos or bes. i. in quādā circulationē. ea que stabilis ordo diuine prouidentie cōtinet. ipsa dissepta. i. sepata. a suo fonte. i. a suo p ricipio qd est deus. fatiscant. i. deficiant 7 ad nihil lum deuenient. Hic fons est cōis amor cunctis entibus. 7 cūcta repetunt. i. appetunt. teneri. i. pseruari sine boni. i. p finem boni. qz res aliter non qant durare. i. in esse perpetuari. nisi p uerso amore. refluant. i. redeāt cause. i. ad cām primā que dedit eis esse per creationē. **C** Notandū q en tia reguntur a deo p quādā circulationē fm quā quodaz mō perpetuant in esse. verbi gratia. De? sic disposuit res vt ex semine proueniat herba. 7 ecouerso ex herba produ catur semen. sic in generatione elemētōz fit qdam circu lus dum ex aere generat ignis 7 iterū ex igne aer. Item i creaturis rōnalibus que progrediūt a deo pductiōe nāe: fit iterum reflexio ad ipsum deum per reductionē gratie vt sic nihil pmaneat in rebus ens 7 pfectū nisi per quādā circulationē. 7 hoc innuit pbia in littera. **C** Notandum q3 finis ad quē oia naturali appetitu tendunt est ipsuz sum mum bonum quod est deus. hūc fines consequuntur rō nales creature p opationē intellectus 7 volūtatis. Sed irra tionales creature cōsequūtur ipm solū p hoc q ipm rep sentant per quādā p ticipationē eēndi. 7 ideo eodē appeti tu naturali quo aliqd appetit suū esse. eodem appetitu ten dēt in suum vltimum finem. 7 hoc innuit in littera cum dī cit. Hic est cunctis communis amor.

Prosā septima libri quarti.
Am ne igit vides qd hec oia q diximus
cōsequat. **S.** qd nā inq. **P.** Dēm in
quit bonā p rorsus esse fortunā. **b.** Et q
inquā fieri pōt. **p.** Attende inquit. cū ois fortuna
vel iocunda vel aspera: tū remunerandi erer cēdi
ue bonos tū puniendi corrigendiq3 iprobos cā
deferat: p3 q ois bona quā vel iustā cōstat eē vel
vtile. **b.** Namis quidē inq3 vera rō: Et si quā pau
loante docuisti prouidentiam fatiue consideres:
firmis viribus est nra sententia

C Prosā septima quarti libri.
Am ne igit vides. Ista ē septima et vltima pfa
hui? quarti in qua pbia deducit quādā cōclu
sionē ex pmissis. Et p rō facit hoc. secūdo sub
iungit quādam exhortationem. secūda ibi.

Quare inquit. Primo ponit cōclusionē intentā. secundo cōpat eā ad opinionē vulgi. scda ibi. Sz eā. Primo dicit Uides ne iā o boeti quid cōsequat̄ hec oia que dixim⁹. di cit boeti⁹. Quid inq̄z ⁊ philosophia. Cōz fortunā prozsus eē bonā dicit boeti⁹. ⁊ q̄ inq̄z. i. quōd hoc pōt fieri. Cui phi losophia. Atēde inqt. Cū ois fortuna siue iocūda siue aspe ra. deferat̄ cā remunerādi vel exercendi bonos vel cā pu niendi vel corrigēdi ipobos p̄z q̄ ois fortuna ē bona q̄z vel cōstat esse iustā sicut illa que punit malos. ⁊ p̄miat bo nos. vel cōstat esse vilē. sicut que exercet bonos ⁊ corrigit malos. dicit boetius nimis. i. valde vera est ratio. ⁊ si pui dentiā quā pauloante docuisti. ⁊ fatū considerem. tunc sen tentia est nira. i. firmata firmis virib⁹. i. rōnibus.

¶ Notandū q̄ ex quo s̄m diuinā prouidentia bonis ⁊ mal nūc prospera nunc aduersa eueniunt: bonis p̄pter remune rationem prospera: et propter exercitationem in virtutib⁹ aduersa. p̄z q̄ p̄spera fortuna remunerans et aduersa exer citans est bona. Item cum prospera fortuna malos emen det vt visum est prius et aduersa ipsos corrigit et iuste pu niat patet ipsam etiam esse bonam.

¶ Sed eam si placet inter eas quas inopinabiles pauloan̄ posuisti nūerem⁹. P. Et quid inquit. B. Quia id hominū sermo cōis vsurpat. ⁊ qui dē crebro quorūdā malā eē fortunā. p. Vis ne in quit igit paulisp̄ vulgi sermōibus accedamus. ne nimium velut ab hūanitatē vsu recessisse videamur. B. At placet inq̄. p. Nonne igitur bonū censet eē qd̄ p̄dest. b. ita est inq̄. p. Que vō aut exercet aut corrigit prodest. b. fateor̄ iquā. p. bo na igitur: b. Quid ni. p. Sed hec eorum est: qui vel in virtute positi cōtra aspa bellum gerūt: vel a vicis declinantes virtutis iter arripiūt. b. Ne gare inquā neq̄o. p. Quid vō iocūda que in pre miū tribuit bonis. Nū vulgus malā eē decernit b. Nequaq̄. Verū vti est ita quoq̄ esse optimā censet. p. Quid reliqua que cuz sit aspera ⁊ iusto supplicio malos cohercet. Num bonam popul⁹ putat: b. Immo omnium inquam que excogitari possunt iudicat esse miseriam. p.

¶ Sed eam si placet. Hic cōpat hanc cōclusionē ad opinio nē vulgi ostendens eam vulgo esse inopinabilem. et ingrit quid vulgus sentiat de qualibet fortuna. secūdo ex opinio ne vulgi concludit quoddam contrariū ipsi vulgo sibi. Uide igitur. dicit ei go. O philosophia si placet eam opinio nem q̄ omnis fortuna bona sit numeremus inter eas opiniones quas pauloante posuisti inopiabiles. dicit phi losophia quid. i. propter quid Boetius dicit. quia cōmu nis sermo hominū vsurpat istud. i. in vsu capit quorun dā fortunā esse malam quorundam bonam. ⁊ dicit philo sophia. Uis ne o Boeti accedamus paulisp̄ sermōib⁹ vulgi. ne nimium videamur recessisse a cōi vsu hominum di cit. Boetius. vt placet. ⁊ philosophia nōne censet bonum quod prodest. dicit. boetius. ita est. ⁊ philosophia. fortu na que aut exercet aut corrigit prodest dicit Boetius fate or̄ inquā. Ideo cōcludit philosophia. Omnis fortuna bo na est que exercet ⁊ corrigit. Dicit boetius. Quid ni. idest quare non. Et addit philosophia. Hec fortuna que exercet est eoz hominū. qui positi in virtute gerunt bellū contra aspera. sed fortuna que corrigit est eorum hominum qui declinantes a vicis arripiunt iter virtutis. Dicit boetius. Negare nequeo. Q uerit philosophia. Quid est de for tuna iocūda. que tribuitur bonis in premiū. nunq̄ vul gus decernit. idest iudicat eam esse malam. dicit Boeti⁹ Nequa q̄: sed censet. i. iudicat eam esse optimā sicut est. q̄

rit vterius philosophia. Quid est de reliqua fortuna que punit. que cum sit aspera ⁊ cohercet malos iusto supplicio nunquid populus. idest vulgus putat eam esse bonam. di cit Boetius. Immo iudicat eam esse miseriam omnium que excogitari possunt. ¶ Notandum q̄ omnis fortuna vel est ad exercendum bonos ⁊ corrigendum malos homi nes. vel est ad remunerandum bonos ⁊ puniendum ma los. fortuna que est ad exercendum bonos ⁊ ad corrigen dum malos homines vtraq̄ est bona. etiam secundū opi nionem vulgi. quod probat philosophia. Illud quod pro dest bonum est. sed fortuna que exercet bonos homines p̄ dest bonis. ⁊ que corrigit malos prodest malis. ergo vtra q̄ est bona. fortuna autem que exercet est bonorum qui gerunt bellum contra vicia. fortuna que corrigit est malo rum qui declinant ad virtutes. fortuna autem que remu nerat bonos. bona est etiam secundum vulgares. sed que punit malos omnium pessima est s̄m vulgares. ⁊ hanc opi nionem vulgi de vtraq̄ fortuna philosophia tāgit in lfa.

¶ Uide igit ne opinionē populi sequentes quōdaz inopinabile valde confecerimus. b. quid inquaz p. Ex his enim ait que cōcessa sunt euenit eoz quidē qui sunt vel in possessione: vel in profectu: vel in adeptiōe virtutis oēm quecūq̄ sit bonā: in improbitate vero manentibus oēm pessimam ef se fortunam. b. Hoc inquam verum est: tametsi nemo audeat confiteri. p.

¶ Uide igit. Hic philosophia ex cōcessis a vulgo cōcludit quoddā inopinabile ⁊ cōtrariū vulgo. i. malā esse fortunā tantū maloz. cū tñ opineē vulgus vt plurimū malā for tunā euenire bonis ⁊ dicit. Uide ne nos sequētes opinio nē populi. i. vulgi cōfecerim⁹. i. cōcluserimus quoddā val de inopinabile apud vulgū. Quid inq̄ dicit boetius et philosophia. Ex his enī que cōcessa sunt s̄m opinionem vulgare euenit q̄ eoz qui sunt in p̄fecta possessione virtu tis vel in p̄fectu vel in adeptiōe virtutis. oēm fortunā esse bonā siue sit prospera siue aduersa. manentibus aut in im probitate oēm fortunā esse pessimā. et dicit Boetius. hoc vez ē s̄m vulgares: q̄zuis nemo audeat confiteri s̄m veri tatem. quia in rei veritate ois fortuna bona est tam bono rū q̄ malozum vt probasti. ¶ Notandum q̄ omnis for tuna bona vel est remunerans: vel exercens. vel corrigēs. fortuna remunerans est eoz qui sunt in possessione vir tutis. fortuna exercens est eoz qui sunt in profectu vir tutis. fortuna corrigens est eoz qui incipiunt esse vir tuosi. Ex quo relinquatur q̄ eoz qui permanēt in malitia sit fortuna pessima et hoc verū est s̄m opiniones vulgares ¶ Nota q̄ quelibz fortuna potest dupliciter considerari. i. Uno modo in compatione ad causam vniuersalem que omnia regit et disponit ordinando singula in fines eis cō uenientem. sic omnis fortuna bona est vt probatū est. vel pōt cōparari fortuna ad istum cui euenit. ⁊ sic solum illa dicitur bona que aliquod bonum confert illi cui aduenit et illa mala que nihil boni confert.

¶ Quare inquit ita vir sapiens moleste ferre non debet quotiens in fortune certamen adducitur: vt virum fortem non decet indignari quotiens increpuit bellicus tamultus: vtriq̄ enim huic quidem glorie propagande: illi vero confirman de sapiētie difficultas ipsa materia est. Ex quo et enim virtus vocatur. q̄ suis viribus nitens non superetur aduersis. Neq̄ enim vos in proue ctu positi virtutis diffluere deliciis: ⁊ emarces cere voluptate venistis. Prelium cum omni fortuna nimis acre censeritis. Ne vos aut tri stis opprimat

his opprimat: aut iocunda corrupat firmis mediū viribus occupate. Quicquid autem infra subsistit: aut ultra progreditur: habet et corruptū felicitatis: et non habet premiū laboris. In vestra est. n. situz manu qualē vobis fortunam formare malitis.

Omnia enim quae videtur aspera nisi aut ererect: aut corrigit punit.

Quare inquit ita. Hic philosophia facit quandā exhortationē dicens. Ex quo oīs fortuna est bona sapiens vir si debet moleste ferre. quotiens adducit in certamē fortunē. i. sū fortuna. et nō decet fortes virū indignari. i. turbari quotiens increpuit. i. insonuit. bellicus tumultus. i. strepitus. Nam ipsa difficultas bellandi et resistendi fortune est virtutis viro forti et virtuoso materia. i. causa glorie propagande. exercitū enim bellicū est causa glorie viro forti. Illi vero. s. viro virtuoso resistētia fortune est materia. i. causa confirmande sapientie. i. virtutis. Ex quo. i. ex qua victoria talis difficultas virtus vocat. dicit enim virtus eo quod sula viribus nō superet aduersis. et subdit. Neque. n. res positi in pfectu. i. in via virtutis. venistis in mundū diffurre delictis et emarcescere voluptate: pretiū nimis acre censebitis. i. iudicabitis fieri cū oī fortuna. ne tristis fortuna opprimat eiciendo in desperationē aut iocunda corrupat alliciendo ad voluptatē. occupate. i. tenete ergo mediū virtutis firmis viribus. quod quicquid infra subsistit a medio virtutis deficiendo. aut ultra progreditur. mediū virtutis excedendo illud habet corruptū felicitatis. i. virtutis et non habet premiū laboris et in vestra manu. i. parte sitū est. qualē virtutē vobis malitis. i. magis velitis formare. s. bonā vel malā. Oīs. n. fortuna que videt aspera. aut ererect bonos et punit malos et sic bona est. Nota dū quod philosophia hortat sapientem ad magnanimitatē cū dicit. Sapiēs nō debet moleste ferre fortunā. Nam s. aristoteli. in ethicis. Sapiēs bene scit ferre fortunas quod habet sine viupio sicut tetragonū. Corp. n. tetragonū quocūq; proficit firmiter stat et magnanimus est qui contra difformes insultos fortune vnanimi mētis cōstātia militat. Nota dū quod virtus consistit in medio inter duo vicia extrema ad quorū vnum impellit ipsa fortuna ad aliud aduersa. verbi gratia. Aduersitas impellit ad desperationē et timiditatē. prosperitas autem ad psumptionē et audaciā. inter que consistit mediū virtutis cuius excessus vel defectus est viciosus. et hoc innuit philosophia in littera: Nota quod in parte hōis est facere fortunā sibi qualē vult. s. bonam vel malā quod declarat philosophia in aduersa fortuna. quod si eā accipimur bono animo pro exercitio et correctiōe ipsa est bona. Si autem eā toleramus malo animo etiā pro pēa ipsa mala est.

Metrum septimū quarti libri.

Bella bis quinque operatus annis. Altor atrides frigie roinis Fratris amissos thalamos plauit.

Ille dum graie dare vela classi Optat: et ventos redemit cruore: Eruit patrem: miserumque tristis Federat nate iugulum sacerdos.

Metrum septimum quarti libri.

Bella bis quinque. Hic incipit septimum et vltimū metrum huius quarti quod dicitur saphicū ab iūctore trochaicū a pede p̄frante. in quo philosophia confirmat suā exhortationē exēplo viroz fortū q̄ spretis voluptatib; magnos subierūt labores spe laudis et glorie. et p̄io pōit plura exēpla. scdo hortat nos ad imitationē eoz sibi. Ite nūc fortes. Idia pars posset diuidi in tot partes quot exempla ponit que patebūt. Primum exēplū est tale. Paris filius priami regis troyanoz in greciā p̄fectus rapuit vxorē helenam Adnelai. et duxit eam

in frigiā regionē. Adnelaus autem cōquestus fratri suo agamēnoni hoc factū agamēnon cōuocatis p̄cipib; grecorū trāstretauit in frigiā et obsedit troyā decē annis. quā eādē destruxit et maiorib; interfectis populū captiuauit.

Lū autem agamēnon p̄ficerec̄ versus troyam deuenit in quādā insulā vbi factus est ei ventus cōtrari; et regnauit vates quod esset faciendū. qui dixerūt quod nō haberet vtiū p̄spe rū nisi placaret dianā sacrificando ei suā filiā. Cui licet videret durū p̄ pietatē paternā. tñ suadente vlixe spe laudis et glorie sup victoria obtinēda cōsensit vt eā immolaret: quo facto obtinuit ventū p̄sp̄erū ad voluntatē. dicit ergo in littera. Atrides. i. agamēnon atride fili; exis vltor operatus bella bis quinque. i. decē annis plauit. i. purgauit. vlti scdo amissos thalamos. i. vxorē cōtēptā in thalamo fratris menelai. ruinis. i. destructiōibus. frigie. i. troye. que sita fuit in frigiā. dū ille agamēnon. optat dare. i. exponere vela graie classi. i. nauī grecali. et dū redemit ventos cruore filie sue. ipse eruit. i. deposuit. patrē. i. pietatē paternā et sacerdos tristis exis federat. i. federe sacrificat. miserum iugulū. i. collū vel guttur. nate. i. filie agamēnonis: s. n. buguionē iugulū est idē quod guttur vel gutturis incisio.

Flexit amissos itbacus sodales.

Quos ferus vasto recubans in antro

Adersit immani poliphemus aluo.

Sed tamen ceco furibundus ore

Bandium mestis lachrymis rependit.

Flexit amissos. Hic philosophia ponit s̄m exēplū in quo declarat fortia acta ipsi vlixis itēdēs talē fabulā. vlixe rediēs de bello troyano. et. ānis errauit in mari sustinēs multa aduersa: eādē casualiter vēit ad antz poliphemi qui erat māxim; gigas hñs vnicū oculū in fronte. qui socios vlixis occidit et vorauit: super quo vlixe tristatus sustinuit vsq; quo p̄dicit; gigas cibo repletus obdormiret. quo dormiente oculū quē in fronte habuit eruit. qui euigilās furibundus quesuit vlixe: sed excecatus eū inuenire nō potuit.

Dicit ergo in littera. Itbacus. i. vlixe ab itbaca regione vel ab auo suo itbaco sic dictus ille flexit. i. deflexit amissos sodales quos ferus poliphemus recubans. i. morās in vasto antro. idest in magno. merfit immani aluo. i. magno ventre. sed tñ vlixe furibundus rependit. i. restituit. gaudū mestis lachrymis. i. suis tristitiis. ore idest facie poliphemi ceco. idest excecato.

Herculem duri celebrant labores.

Ille centhauros domuit superbos.

Hercule duri. et. Hic ponit aliud exēplū in quo describit acta herculis et labores eius quod fingit meruisse cecum dicens. Duri labores assūpti. celebrant. i. celebrē reddunt hercule. Cui; pōit primū laborē. s. domationē centhauro rū dicens. Iste hercules domuit cēthauros sup̄bos qui eū cōtēpserūt. Cūbi notādū quod cētauri monstra quedā vicia sūt ex medietate hōies et ex medietate thauri: quos poete fingūt genitos ex semie Trionis quod p̄iecit in nubē. qua Juno circūdederat se fugiēs a facie eius volētis cū ea cōcubere. hos cēthauros hercules domuit. Cū. n. puenissēt ad ludū palestine in monte foloz. Hercules cōgressus cum eis ipsos vsq; ad effusionē sanguinis prostrauit.

Abstulit seuo spoliū leoni:

Abstulit seuo spoliū. Hic ponit scdum laborē herculis dicens. Hercules abstulit spoliū. i. pellē seuo leōi. Cūbi notādū quod in silua Menica fuit quādā leo crudelissimus quod homines totius regionis inuasit: quē aggressus hercules pro liberatione patrie ipsum interemit et corians ipsū pellem pro spolio abstulit.

Fixit et certis volucres sagittis.

Fixit et certis volucres sagittis. Hic ponit tertium labores dicens. Hercules fixit volucres. idest arpias certis sa

gittis. **U**bi notandum qd rex fini⁹ filios suos excecavit qui nouerā suam de stupro accusauerant ppter quod in uisā deorū ipse est excecatus: 7 apposite sunt ei arpie. id est volucres virginēi vultus. rapientes cibum de mensa eius quas hercules sagittis suis fixit 7 fugauit.

Poma cernenti rapuit draconi.

Aureo leua grauior metallo.

Poma cernenti rapuit draconi. **H**ic tangit quartū laborem dicens. **H**ercules rapuit poma draconi cernenti. i. custodienti illa rapuit aureo metallo. id est cū claua aurea **H**ercules inq̄ factus grauior. i. fortior. leua. i. manu.

Ubi notandū qd septem fuerūt filie atlantis habentes ortum aureum cū pomis aureis que draco custodiebat.

Hercules autem supueniēs draconi poma aurea abstulit

Cerberum traxit triplici cathena.

Cerberum traxit triplici cathena. **H**ic ponit quintum laborem dicens. **H**ercules cerberum. i. canem infernalē traxit ab inferis triplici cathena. **U**bi notandum qd piritheus volens sibi desponsare reginam inferni. hercules 7 thesenm 7 alteros viros fortes assumpsit quibus venientibus ad infernū: cerberus ianitor inferni ipsos latratu suo i pedisuit. **H**ercules autem ipsum tribus cathenis vinxit: vlt⁹ fm alios ipsum traxit de inferno triplici cathena. quia dicitur habere tria capita canina triplici cathena vincta.

Victor imitem posuisse fertur

Pabulam seuis dominū quadrigis.

Victor imitem. **H**ic ponit sextum laborem dicens. **V**ictor. i. hercules fertur posuisse imitem dominū. i. diomedem in pabulum seuis quadrigis. i. equis quadrigam trahentibus. **U**bi notandum qd diomedes fuit rex tracie. qui equos suos pauit humana carne. quem hercules interfectum dedit suis propriis equis deuorandum.

Hydra combusto perit veneno.

Hydra cōbusto perit. **H**ic ponit septimū laborem dicens hydra. i. serpens perit combusto veneno suo. **U**bi notandū qd in lerna palude fuit quidā serpens habens plura capita quoz vno preciso succrescebant tria. quē hercules aggressus sagittando cum non videret se proficere collecta cōgerie lignorum ipsum cōbussit.

Fronte turbatus achelous amnis

Ora demersit pudibunda ripis.

Fronte turbatus. **H**ic ponit octauū laborem herculis. vbi sciendū qd cum hercules vellet deducere filiam cuiusdam regis que dicebat deianira flum⁹ achelous quē debebat transire mutauit se in diuersas formas pugnādo cōtra herculem. cū autem vltimo mutasset se in speciem tauri. hercules ipso defecto abstulit sibi vnū cornu. quod sacrificauit copie. id est deo fortune. propter quod achelous vercundia confusus fugit 7 in aquis latuit. vnde dicit in littera Achelous amnis. id est ille flum⁹ fronte turbatus propter ablationem cornu. ipse demersit in ripis ora pudibūda. qz latuit pre pudore in ripis.

Strauit antheum libicis harenis.

Strauit antheū li. hare. **H**ic ponit nonū laborem dicens. hercules strauit. i. occidit antheū illū gigantē harenis libicis. i. harenis libie regionis. **U**bi notandū qd antheus erat gigas de terra progenitus cuius erat talis virtus: qd si alī quādo ex fatigatione debilitaret tactu terre statim recuperabat vires. **Q**ui cū exercebat magnā tyraniā in libia aduenit hercules 7 cōgressus cum eo dū simul luctabant. **L**um autē antheus sentiret se debilitari sponte cecidit i terrā. 7 sic resūpsit vires: quod hercules cognoscēs ipsuz a terra cleauit: 7 supra pectus suum ipsum tenendo oppressit quousqz spiritum eralaret.

Cacus euandri satiauit iras.

Cacus euandri satiauit iras. **H**ic ponit decimū laborem. **U**bi notandū qd cacus fuit monstrū euomēs ignē per os

eius pater fuit vulcan⁹. manebat autē cacus in monte auentino spoliās 7 occidēs homines 7 furto plurimū insistēs: cum autē hercules veniret de hispania ducens secū multos boues. **L**acus quosdā boues herculis furabaf 7 traxit eos in antrū suū retrosum p caudas ne furtum pateret: cū autē hercules quereret boues per mugitū vnus bouis peruenit ad antrū cachi. quo extracto ipz interfecit: cuius morte placata est ira euandri. quē idē cacus multū offenderat. vñ dicit. **L**ac⁹ supple morte sua quā passus ē ab hercule. satiauit. i. cōpescuit iras euandri quē cacus multū offenderat.

Quosqz pressurus foret altus orbis

Setiger spumis humeros notauit.

Quosqz pressurus. **H**ic ponit vndecimū laborem herculis. **U**bi notandū qd in archadia erat quidā aper deuastans totā regionē: quē cū hercules agitarēt: aper sibi insultrās humeros herculis spuma maculauit. quē aprū tandem iter fecit. vñ dicit. **S**etiger. i. aper gerens fetas. notauit. i. maculauit humeros herculis. i. spuma vel salina. quos hūeros altus orbis foret. i. erat pressurus. quia vt statim patebit. hercules humeris suis celum sustulit.

Altimus celum labor inreflexo

Sustulit collo. preciumqz rursus

Altimi celum meruit laboris.

Altimus celū labor inreflexo. **H**ic ponit duodecimum 7 vltimū laborem eius. vbi notandū qd atlas fingit fuisse qdā gigas supportās celū humeris suis. hic fatigatus rogauit herculem vt celū supportaret. quousqz ipse respiraret: quod 7 hercules fecit 7 p hoc celuz meruit. vnde dicit vltimus labor herculis fuit qd sustulit. i. supportauit celū collo inreflexo. i. inclinato. 7 rursus meruit celum tanqz p eum vltimi sui laboris.

Ite nunc fortes vbi celsa magni

Ducit exempli via: cur inertes

Terga nudatis. superata tellus

Sydera donat.

Finit liber quartus

Ite nunc fortes etc. **H**ic hortatur philosophia ad predictozū fortūū virozū imitationē. **I**te nūc fortes. resistētes aduersitatib⁹. ite illuc vbi ducit via celsa. i. ardua. magni herculis. que est via virtutum 7 via magni exempli ad agrediendum fortia: 7 tunc inuehitur contra tardos 7 viciosos. **D**. **L**ur vos inertes. id est homines sine arte. sicut homines desidiosi. cur nudatis terga. i. dorso vestra fugiendo labores 7 aduersa. nam tellus. i. terrena concupiscentia superata donat homini sydera. i. celum. quia superata terrena concupiscentia efficitur homo dignus celo quod est locus deoz 7 spirituum. **N**ā fm aristotelē primo celū 7 mūdū. **O**ēs eū locū qui sursum est deo attribuit 7 barbari 7 greci quicūqz putant deum esse. de quo loco dicit. **P**lato in fedrone. **C**iri speculatiui viuētēs fm vitā contēplatiuā: celestes sedes recipiūt in quib⁹ felicitate deoz potūtur: qua felicitate nos faciat participes **J**esus christ⁹ qd ē de⁹ sup oia benedictus in secula seculoz. Amen.

Incipit liber quintus.

Prosa prima.

Dixerat: orationisqz cursum ad alia quedam tractanda 7 expedienda vertebat. **B**. **T**ū ego. **R**ecta quidem inquā exhortatio: tuāqz prorsus auctoritate dignissima. **S**ed qtu dudum de prouidentia questionem pluribus aliis implicitaz esse dixisti re experior. **Q**uero. p. an esse aliquid omnino: 7 quidnam esse casum arbitreris. p.

Incipit

Explicit liber quartus. Incipit quintus.
Terat orationisq; cursum. Hic incipit quintus
liber Boetii de consolatione philosophie cuius
est prima prola: in qua philosophia vult soluere q

dam dubia suam determinationē cōsequētia de fato & p-
 uidentia: videt enī ex dictis q; casus nō sit. q; si oīa sūt p-
 uisa ita q; nihil eueniat p̄ter ordinē p̄uidētie diuine: v̄t q;
 nihil casualiter eueniat. q; casus ip̄ortat euentū iopinātū.
 Itē videt ex dictis q; liberū arbitriū nō sit. q; oīa dispo-
 nunt̄ s̄m ordinē fatalis necessitatis. liberū autē arbitrium
 necessitatē excludit. videt ergo si ponit̄ p̄uidētia & fatuz
 q; oīno excludat̄ liberū arbitriū. Philosophia ergo in p̄-
 senti libro inq̄rit vtrū casus sit & qd sit: & inq̄rit vtrū liberū
 arbitriū. supponendo argumēta quib; liberū arbitrium
 eū p̄uidētia diuina nō videt̄ posse stare. post hoc ponit̄ fal-
 sam solutionē quorūdā quā ip̄obatur & ponit̄ propriā quā
 rōnibus cōfirmat: & de eternitate determinat & alia plura
 sicut patebit. Et diuidit̄ iste liber in vndecim partes. quia
 sex sunt p̄se & quinq; metra ei: que partes & q̄ ip̄s deter-
 minant̄ patebit in p̄cessu libri. In p̄ia p̄sa determinat̄
 de casu. & p̄io boetius t̄git acta p̄bie cōmendās eius ex
 hortationē factam: & mouet̄ questionē de casu. Secundo
 p̄bia excusat̄ se ab eius determinatione & boetius illā excu-
 sationē remouet. Tertio p̄bia determinat̄ de casu: secūda
 tibi. Tum illa festino. tertia tibi. Tum illo morē. p̄rimo
 dicit̄ philosophia dixerat̄ hec p̄dicta: & vertebat̄ cursū ora-
 tionis. i. sermonis ad tractādā quedā alia atq; expediēda
 Tum ego boetius inq̄at̄ O p̄bia recta ē tua exhortatio fa-
 cta: & p̄orsus ē dignissima auctoritate. s; q; tu v̄dū dicit̄
 si feta p̄sa q̄rti libri. q̄stionē de p̄uidētia ip̄licitā. i. ip̄lica
 tā eē pluribus aliis. s. questionib; ego experior re. i. reali-
 ter. quoc̄o enī an arbitreris casū oīno aliqd esse supple in
 rerū natura: & quidnā arbitreris esse casū supple in rerū
 natura. C̄notandū p̄ hoc q; dicit̄ boetius dixerat. Inuit̄
 p̄biam iam expediuisse que ad sui speculationē spectabāt:
 & ita determinasse p̄cipalē hui; libri int̄tionē & p̄bia ver-
 tebat̄ cursū orationis. i. orationē currētē: q; oratio p̄bie nō
 impediēbat̄ ignozātia docētis: nec tarditate dicētis: hāc
 orationē vertebat̄ ad quedā alia tractādā. que autē fuerūt
 illa boetius nō exprimit. q; forsītā sua opinione min; erāt
 desiderāda vel forsītā q̄stū ad p̄positū extranea. C̄notandū
 q; dicit̄ exhortatōes p̄bie fuisse rectā. q; p̄bia hortabat̄ ad
 virtutes & ad cōtēptū fortuitoz. talis autē exhortatio que
 sit ad bonū p̄sequendū & malū fugiendū recta est. & dicit̄
 exhortationē philosophie & dignissimā auctoritate. q; qd
 a sapiente dicit̄ auctoritate sapiētis dignū reputat̄.

Tum illa festino inquit debitu p̄missionis ab-
soluere: viamq; tibi qua patriā reueharis aperi-
re. Hec autē & si putilia cognitu: tamē a propo-
si nostri tramite paulisp̄ auersa sunt. Verendum
q; est ne deuīs fatigatus ad emetiēdū rectū iter
sufficere nō possis. B. Ne id i; p̄orsus vere a-
re. Nam quietis mihi loco fuerit ea qbus marie
delector agnoscere: si cū oē disputatiōis tue lat;
indubitata fide constiterit: nihil est quod de se-
quentibus ambigatur.

Tum illa festino inquit. Hic p̄bia excusat̄ se de huius opi-
nionis vel q̄stionis determinationē. Et boeti; illā excusa-
tionē remouet dicēs. p̄bia inq̄t. Ego festino absoluere.
i. p̄ficere debiti p̄missionis. & apire tibi viā qua reueharis
ad patriā. Hec autē q̄ tu queris de casu. & si p̄ q̄uis. sunt p̄-
utilia cognitu. i. cognitōe tamē paulisp̄ auersa sūt a trami-
te. i. via. nostri p̄positi & dicit̄ paulisp̄. q; nō sunt totaliter
auersa: s; aliquatū elucidant̄ p̄missa: & est verendū. i. ti-
mendū. ne tu fatigatus deuīs. i. questionib; extraneis. nō
possis sufficere ad emetiēdū. i. trāscēdū rectū iter. v̄t boe-
ti;. O p̄bia ne illud vereare. i. nō timeas q; hoc fuerit mi-

hi loco getis: agnoscere ea quib; maxime delector. & cū oē
 latus. i. circūstātia tue dispositiōis mihi p̄stiterit fide indu-
 bitata nihil ē q; ambigat̄ de sequētib;. C̄notandū q; di-
 cit̄ q; via reueharis patriā hic patriā vocat̄ beatitudinē q̄
 prius inuenire docuit. Illa autē p̄ que homo peruenit ad
 ip̄am sunt virtutes. de q̄b; Boeti; itēdebat̄ agere nō in b
 libro. sed in vltimis libris musice sue agēdo de musica hu-
 mana. int̄tionem autem suam nō complcuit. quia a re-
 ge theodorico morte p̄uent; fuit.

Tum illa. Adorem inq̄t geram tibi: simulq; sic
erosa est. Siquidē inquit aliquis euentū temera-
rio motu: nullaq; cāz cōneriōe p̄ductū casū eē d̄
finiat: nihil oīno casū eē cōfirmo: & preter subie-
cte rei significatiōe inanē p̄sus eē vocē d̄cerno

Tū illa morē inq̄t. Hic p̄bia determinat̄ de casu soluē-
do p̄missas causas & questōes. p̄rio soluit̄ primam an-
casus sit. secūdo secūda. qd sit casus tibi. licet̄ igit̄. p̄rimo
ostēdit̄ qd significet̄ p̄ nomē casus. ponēdo opinionē quo-
rūda. Secūdo improbat̄ illā opinionē tibi. Quis enī. p̄ri-
mo dicit̄. O boeti; ego gerā tibi morē. i. cōformabo me vo-
lūtati tue. & si sic ē exorsa. i. sic incepit. si aliq; diffiniat̄ quo-
ad nomē dicēs casū eē euentū p̄ductū motu temerario. i. s̄
prouiso. & nulla cōneriōe causaz. Ego p̄bia affirmo casū
sic oīno nihil eē. & decerno. i. iudico vocē casus p̄sus esse
inanē. p̄ter significatiōes rei subiecte. sicut̄ hec vox chime-
ra inanē est. C̄notandū q; q̄uis questio si est p̄cedit̄
questionem qd est. s̄m q; questio qd est. q̄rit̄ de q̄ditate
rei. q; qd est rei nulli debet̄ nisi enti. tamē q̄stio qd est q̄-
rens de quo qd ē noīs ē p̄ia cognitio. & ideo ex quo qd ē
noīs. o; scire de aliquo si est. p̄pter hoc p̄bia ad q̄rēdum
de casu vtrū sit vel nō accipit̄ quod qd est qd significat̄ p̄
nomē. & dicit̄. Si aliq; dicit̄ casū esse euentum temerariū
sine omni causa p̄ductū ego video vocem casus esse ina-
nem tanq̄ sibi nihil correspondeat in re.

Quis enī cohercente in ordinē cuncta deo: lo-
cus esse vllus temeritati reliquus potest.

Quis enim cohercente. Hic philosophia improbat̄ opi-
nionem istam ostēdens casum nihil esse s̄m eam. secun-
do soluit̄ questionem s̄m rei veritatem tibi. Aristoteles me-
us. p̄rimo ponit̄ vnam rationem. secundo aliam tibi. nā
nihil. Antiqui dicebant q; casus est euentus temerarius.
i. improuisus. Contra hoc arguit̄ philosophia sic. Ubicūq;
q; omnia sunt prouisa tibi nihil est temerarium. sed oīa q̄
sūt prouisa sunt a deo. ergo inter ea que sunt nihil est teme-
rariū. Hanc rōnē breuiter innuit̄ in littera dicens. Quis
enim locus vllus potest esse reliquus. i. relictus. temerita-
ti. i. improuisiōi. deo cohercente cuncta in ordinem. i. p̄-
uisum. q. d. nullus. C̄notandū q; omnia a deo sunt pro-
uisa cuius ratio est. Quorūcūq; deus est causa omnia ta-
lia prouisa sunt a deo. sed deus est causa omnis entis. er-
go omnia entia a deo sunt prouisa. Quod autem deus sit
causa omnis entis p̄. q; ab ip̄so dependet̄ celū & tota nā.
vt patet ex duodecimo methaphisice.

Nam nihil ex nihilo existere vera sententia est:
cui nemo vnquā veterum refragatus est. q̄s id
illi nō de operāte p̄cipio sed de materiali subie-
cto: hoc est oīz de natura rōnū quasi quoddā ie-
cerit̄ fundamētū. At si nullis ex causis aliqd oria-
tur: id de nihilo ortū esse videt̄. Quod si hoc fie-
ri nequit. nec casum quidē huiusmodi esse possibi-
le est qualē pauloātē diffinimus. B. Quid igit̄
tur inq̄at̄ nihil ne est quod vel casuz vel fortuitū
iure appellari queat. An est aliqd: t̄cti vulgus
lateat: cui vocabula ista conueniant. p.

Nam nihil ex nihilo existere. Sic ponit aliam rationem probantem quod casus non potest esse sine omni causa productus si cut dicebat antiquus et arguit sic. Quod est ex nihilo nihil est sed quod est ex nulla causa ex nihilo est. ergo quod ex nulla causa est nihil est. Sed secundum antiquos casus est ex nulla causa. quod est productus sine omni conexione causarum. ergo casus nihil est unde dicitur in littera. Vera sententia est cui nemo unquam veterum refragatus est. i. stradixit. i. ex nihilo nihil existere. quod illi antiqui illam propositionem ex nihilo nihil existere iecerunt. i. posuerunt quasi quoddam fundamentum non de operante principio. sed de deo creatore. quod ille ex nihilo aliquid fecit. sed i tellerunt hoc de materiali subiecto. i. de tota natura facta data in materia. et exponit seipsum dicens. hoc est de natura omnium rationum. i. de materia que est subiectum formarum naturalium. Sed si aliquid oritur ex nullis causis. id videtur esse ortum ex nihilo. sed hoc fieri negat ut aliquid oritur ex nihilo ergo non est possibile casum esse huiusmodi. i. tale quale paulo ante diffinivimus secundum antiquos quod sit eventus temerarius sine conexione causarum. Quid ergo dicendum est de casu qui dicitur hoc. Est ne nihil in rerum natura quod iure queat. i. possit appellari casus vel fortuitum vel est aliquid. tamen pro quibus vis. lateat vulgus cui ista vocabula conveniant. **N**otandum quod hec propositio ex nihilo nihil existere vera est in comparatione ad causam particularem. que in sua actione presupponit materiam tamen in comparatione ad causam universalem que est causa totius entis non est vera. Unde dicimus deum omnia creasse ex nihilo et fide tenemus. sed antiqui de isto modo productionis per creationem non loquebantur. sed primo modo. unde aristoteles primo philosophi. Impossibile est aliquid fieri ex his que non sunt de hac. non opinio de conveniant omnes qui de natura sunt.

Aristoteles meus id inquit in philosophicis et breviter et veri propinqua ratione definiuit. b. quoniam in istis modo. p. Quoties ait aliquid cuiuspiam rei gratia gerit aliudque quibusdam de causis: quod quod intendebat obtingit: casus vocat. Et si quis colendi agri causa fodiens humum defossi auri pondus inveniat. Hoc igitur fortuito quidem credit accidisse. verum non de nihilo est. Nam proprias causas habet que sunt improvisus inopinatusque cursus casum videtur operatus. Nam nisi cultor agri humum foderet. in se loco pecuniam suam depositor obruisset: auri non esset inventus.

Aristoteles meus. id inquit in philosophicis. Sic philosophia soluit questionem de casu et primo ostendit eam esse solutam ab aristotele et ostendit modum eius. secundo declarat quod licet casus non habeat causas per se: habet tamen causas per accidens ibi. Sic sunt igitur. Primo dicit aristoteles meus. id est doctrina mea nutritus et dicitur definiuit casum in philosophicis. i. in secundo philosophicorum breviter ratione et propinque veri. i. veritatis quod Boetius. Quoniam in qua modo. dicit philosophia. Quoties aliquid gerit. i. fit gratia cuiuspiam rei. i. alicui rei et aliud obtingit quibusdam de causis quoniam quod intendebat illud vocatur casus. ut si aliquis colendi agri fodiens humum inveniat pondus auri defossi: hec inventio auri creditur fortuito. i. a casu accidisse verum per se. talis eventus casualis non est de nihilo. i. de nulla causa. sicut dicebat diffinitio antiquorum. nam eventus casualis habet proprias causas. quarum concursus inopinatus et improvisus supple ab eo qui aliquid fecit causa alteri rei. ut operatus est casum. nisi. n. cultor agri foderet humum que super. fossio est una causa inventionis auri. et nisi eo loco. i. loco depositor obruisset. i. abscondisset pecuniam suam: que est alia causa inventionis auri: auri non esset inventus. **N**otandum quod casus secundum aristotelem est quod aliquid fit propter aliquem finem: ut fossio agri propter seminacionem: si aliquid aliud evenit ex quibusdam causis preter hoc quod intendebat hoc est casus: ut inventio thesauri casualis est que non intendebat a fossore agri. ex quo patet quod inventio the-

auri est casualis: non id quod non est previsa a deo sed quod non est previsa ab homine et ita casus. nihil est quo ad deum: sed est aliquid quo ad homines preter cuius intentionem et provisionem evenit.

Hec sunt igitur fortuiti cause compendii: quod ex obviis sibi et consuetibus causis: non ex gerentis intentione provenit. Neque. n. vel qui aux obruit vel qui agrum exercuit. ut ea pecunia reperiret intendit. sed ut dicitur quod ille obruit. nunc fodisse convenit atque concurrat.

Hec sunt igitur. Sic ostendit philosophia quod casus habeat causas non tamen habet causas per se. sed per accidens dicens. hec igitur sunt cause fortuiti compendii. i. fortuiti eventus quod fortuitum compendium provenit ex causis obviis et consuetibus. non ex intentione gerentis. non enim ille qui auri obruit vel qui agrum exercuit. i. fodit intendit ut ea pecunia reperiret: sed ut dicitur proter gerentis intentionem evenit hunc fodere quam ille obruit pecuniam. et concurrat supple inventio pecunie. **N**otandum quod causa efficiens non agit nisi moveat a fine. finis autem non movet nisi secundum quod est in intentione et ideo respectu illius effectus qui est in intentione agens est causa per se: sed si aliquid contingat in actione preter intentionem agentis illius agens est causa per accidens et sic casus: quia contingit preter intentionem agentis: non habet causas agere per se sed per accidens.

Licet igitur definire casum esse inopinatum. ut ex consuetibus causis in his que ob aliquid geruntur: eventum. Concurrere vero atque confluere causas facit ordo ille inevitabili conexione procedens: qui de providentie fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit.

Licet igitur definire. Sic philosophia soluit secundam questionem ostendendo quid sit casus. Concludit ergo diffinitionem eius et iam dicitur. di. Licet igitur definire casum esse eventum inopinatum ex causis consuetibus in his que geruntur ob aliquid aliud. Sic ostendit quod effectus casualis cadit sub ordine providentie. dicitur est. n. quod casus provenit ex causis consuetibus. Sed autem cause confluunt hoc provenit ex ordine providentie. unde dicitur. Causa vero concurrere et confluere facit iste ordo supple fatalis procedens inevitabili conexione. i. causarum. qui descendens supple ordo de fonte providentie cuncta disponit suis temporibus et locis. **N**otandum quod diffinitio casus est bona. quia per eam casus distinguitur ab aliis. per hoc quod dicitur. casus est eventus inopinatus excluditur effectus necessario eveniens. velut frequenter sicut sole oriri vel hominem nasci cum. s. dicitur in una manu. Talia enim non eveniunt casualiter et inopinata. per hoc quod dicitur ex consuetibus causis. excludit casus primo modo dicitur. qui secundum antiquos ponebat produci ex nulla conexione causarum per hoc autem quod dicitur in his que geruntur ob aliquid aliud per hoc excluditur a casu casualitas per se. casus enim et fortuna sunt cause per accidens. et fiunt preter intentionem agentis.

Astrum primum quinti libri.

Rapis achemenie scopulis ubi versa sequentum

Pectoribus figit spicula pugna sagar

Tigris et eufrates vno sese fonte resoluunt

Et mox abiunctis dissociantur aquis.

Si coeant: cursumque iter renocentur in unum:

Confluat alterni quod trahit vnda vadi.

Convenient pupes: et vulsi flamine tranci.

Adirtaque fortuitos implicet vnda modos.

Quos tamen ipsa vagos terre declivia casus

Burgitis et lapsi defluus ordo regit.

Sicque permissis fluitare videtur habenis.

fors patitur

rimus. hec si ad diuinam noticiam referantur ne-
cessaria. si per se considerentur: necessitatis es-
se necibus absoluta. sicut omne quod sensibus
patet: si ad rationem referas vniuersale est: si
ad seipsa respicias: singulare.

Quid igitur refert. **H**ic obiicit contra solutionem et sol-
uit. obiectionem. Secundo contra illam solutionem obi-
cit. ibi. Sed si inquires. in mea etc. Obiectio in hoc consistit
Et quo futurum contingens prescitur certitudinaliter
euenit et necessarium: non videtur esse differentia inter contin-
gens et necessarium. unde videtur. Quid igitur refert contingē-
tia et libere futura non esse necessaria. cuius ipsa eueniant in
star. i. ad similitudinē necessitatis. Tūc soluit dicens. Sed
inter euentum necessarium et contingentes hoc refert quod ma-
nifestum apparet per exempla que pauloante proposuit. s.
quod sol oriens et homo gradus que dum fiunt non fieri non
possunt. Et ita utrumque est necessarium sub conditione pre-
sentie. presentia enim necesse est esse dum sunt presentia.
tamen vnum eorum. s. sol oriens priusquam fieret necesse erat
existere. alterum vero scilicet homo gradus minime habet
necessitatem fieri antequam fiat. ita etiam illa que deus ha-
bet presentia proculdubio existunt propter necessitates con-
ditionis qua sunt preuisa euenire tanquam presentia. Sed
eorum que sic sunt preuisa hoc de rerum necessitate desē-
dit. sicut solem oriri. illud de potestate facientium. scilicet ho-
minem ambulare. ex quo concludit. ideo non iniuria dicitur
hoc prius. quod illa que contingenter eueniunt si referantur
ad diuinam noticiam sunt necessaria. scilicet ex conditione di-
uine scientie. Si vero per se considerent ipsa sunt absoluta a
necibus. i. a vinculis necessitatis. quod manifestat per si-
mile. sicut si id quod patet sensibus: referas ad rationem
tunc est vniuersale. si autem referas ad sensum tunc est sin-
gulare. **N**otandum quod si idem relatum ad diuersa potest
esse vniuersale et singulare: videtur similiter quod idem com-
paratum ad diuersa possit esse contingens et necessarium. **N**am
particulare habet rationem contingētis et vniuersale rationem
necessarii. Sed videmus quod humana natura comparata ad
intellectum agētem abstractētem a conditionibus indi-
duantibus. et comparata ad intellectum possibilem habet ra-
tionem vniuersalis. sed comparata natura humana ad sen-
sum qui particulariter comprehendit: habet rationem singula-
ris. **N**am vniuersale est dum intelligitur particulare vero dicitur
sentitur. Similiter erit de futuro contingenti quod ipsum con-
paratum ad diuinam prescientiam ad necessarium conditiona-
liter. In se autem consideratum habet se contingenter.

Sed si in mea inquires potestate situm est muta-
re propositum: euacuabo prouidentiam eius que
illa prenoscit forte: mutauero. **R**espondebo.

Propositum te quidem tuum posse deflectere:
sed quoniam et id te posse: et an facias. quoue con-
uertas: presens prouidentie veritas intuetur di-
uinam te prescientiam non posse vitare. sicuti presens
oculi effugere non possis intuitum quantum et in
varias actiones libera voluntate conuertas.

Sed si in mea inquires. **H**ic obiicit contra solutionem iam
dictam. et soluit illam obiectionem. secundo mouet dubi-
tationem ibi. Quid igitur. **P**rimo dicit. Tu obiectiones con-
tra solutionem sic. Si in potestate mea est mutare propositum
meum. scilicet currendo et non currendo. ego euacuabo
ideest frustrabo prouidentiam diuinam. cum ego mutauero
illa que prenoscit esse futura. ipse soluit dicens. Ego respō-
debo te posse deflectere. ideest mutare propositum tuum.
sed veritas prouidentie illa intuetur illud te posse. s. mutare
propositum. et an facias quod propositum mutes. et intuetur quo
conuertis tuum propositum. ideo scias te non posse vitare diuinam

prescientiam sicuti quantum libera voluntate te conuertas
in varias actiones tu non possis effugere intuitum presen-
tis oculi. **N**ota quod licet homo possit mutare propositum
suum per hoc tamen non effugit prescientiam diuinam quod
deus illam mutationem prenoicit: posito enim quod deus
preuideret te cras iturum ad forum quantum possis non ire
et proponas non ire. non tamen non ibis quod deus prouidet si
mul et propositum et potestatem non eundi. et mutationem
propositi et actionem eundi: et ideo non potes aliquo modo
effugere eius prescientiam.

Quid igitur inquires. **E**x mea ne dispositione
scientia diuina mutabitur: ut cum ego nunc hoc
nunc aliud velim. illa quoque noscendi vices alter-
nare videatur. **S.** Ad inime. **P.** Omne nam-
que futurum diuinus precurrit intuitus: et ad presen-
tiam proprie cognitionis retorquet ac reuocat: nec
alternat: ut tu estimas: nunc hoc nunc illud preno-
scendi vices: sed vno ictu mutationes tuas ma-
nens preuenit atque complectitur. quam compre-
hendendi omnia visendi quoque presentiam: non ex
futarum prouentu rerum. sed ex propria deus
simplicitate sortitus est. ex quo illud quoque resol-
uitur quod pauloante posuisti: indignum esse si
scientie dei causam futura nostra prestare dican-
tur. **N**ec enim scientie vis presentia notione
cuncta complectens. rebus omnibus modum ipsa
constituit: nihil vero posterioribus debet.

Quid igitur inquires. **E**x mea ne dispositione scientia.
Hic mouet dubitationem dicens. Tu forte inquires. Quid
igitur contingat ex ista solutione: mutabitur ne scientia diuina
ex mea dispositione. i. ex mea variatione. s. cum ego nunc
velim hoc nunc aliud videtur ne prescientia diuina ex hoc
alternare. ideest mutare vices suas noscendi. ideest cognosce-
di: ipse respondet. minime contingit hoc quod diuina scientia
mutetur. quod diuinus intuitus precurrit omne futurum et
retorquet illud ad prescientiam proprie cognitionis cognosce-
do omnia simul tanquam presentia. nec alternat. ideest mutat
vices suas prenoscendi. ideest precognoscendi nunc hoc nunc
illud. scilicet successiue sicut tu estimas. sed manens libera a
mutatione vno ictu preuenit. et complectitur tuas mutatio-
nes. quam presentiam comprehendendi omnia tanquam presentia
deus non sortitur ex rebus futuris. s. ex propria simplicitate. ex
quo resoluitur. ideest declaratur illud quod pauloante po-
suisisti. s. indignum esse si futura nostra dicantur prestare cau-
sam scientie dei. vis. ideest virtus enim scientie diuine cum
tra complectens presentia. ipsa constituit. ideest imponit.
modum omnibus rebus. quod scientia dei est causa rerum. ipsa
vero nihil debet ipsis rebus quod nihil ab eis accipit sicut nos
accipimus scientiam a rebus. **N**ota si deus simul non
cognosceret ea que successiue eueniunt in tempore: tunc scien-
tia dei esset variabilis. pro hoc cogitatione vnius succede-
ret cognitio alterius. sed quod omnia simul cognoscit tanquam
presentia ideo in sua scientia non cadit variatio: ut prius
nesciat esse alicuius et postea sciat. vel quod prius sciat hoc si
esse et postea esse. immo simul omnia cognoscit. et ideo sicut scit
aliquid non esse in vna differentia temporis mensurantis
rem et esse in alia differentia temporis.

Que cum ita sint: manet intemerata mortali-
bus arbitrii libertas. **N**ec inique leges solutis
omni necessitate voluntatibus premia penasque pro-
ponunt. **A**d anet etiam spectator desuper cuncto-
ram prescius deus: visionis quoque eius presens sem-
per eternitas cum nostrorum actuum futura quod

tate scurril bonis premia malis supplicia dispē
sans. Nec frustra sunt in deo posite spes preces
qz que cum recte sint: inefficaces esse non possūt.
Que cum ita sint: manet itemerata mortalibus arbi. rē
Hic cōcludit ex premissis compassibilitatē liberi arbitrii
cū p̄scientia diuina dicens. Que cum ita sint ut predictuz
est manet libertas arbitrii intemerata. i. incorrupta. Nec
leges proponūt hominibus penas 7 premia inique. idest
iniuste voluntatibus nostris solutis. idest liberatis ab om
ni necessitate. manet etiam inmodiliter deus prescius cū
ctorum. 7 presens eternitas sue visionis concurrat cum fu
tura qualitate. s. bonitate 7 malicia nostroruz actū dispē
sans. idest distribuens bonis premia 7 malis supplicia.
nec frustra sūt posite preces 7 spes in deo. que nō possūt eē
inefficaces cum sint recte. Nota ex quo propter liberū
arbitrium possunt res sic 7 aliter euenire non iniuste bōis
premia 7 malis supplicia proponūt. nec spes 7 p̄ces fru
strantur. frustrarent autem omnia hec si omnia vinculo
necessitatis p̄terent sicut patet ex dictis.

Auerfamini igitur vicia: colite virtutes. ad re
ctas spes aim subleuate. humiles preces in excel
sa porrigite. Magna vobis est: si dissimulare
non vultis: necessitas indicta probitatis. cuz ante
oculos agitis iudicis cuncta cernētis.

SENECA.

Auerfamini igitur vicia. colite virtutes. ad rectas spes
Hic philosophia subiūgit exhortationem vtilem dicens.
Ex quo sic est qz non estis coacti necessitate ad faciendum
aliquid. sed manet in vobis libera volūtas. Ideo auersa
mini. idest spernite vicia. ne per ea iuste incurratu penas
colite. idest exercete virtutes. pp quas merita cōsequamī
ni. subleuate animū vestrū ad rectas spes que in veraz bea
titudinem tendunt. porrigite in excelsa. s. ad deum humi
les preces. 7 hoc merito faciatis quia si non vultis dissi
mulare auertendo animum vestruz ab his. tunc magna
vobis est indicta necessitas probitatis. idest virtutis. qz il
lud quod agitis non potest latere illum qui est iudex actū
vestrorum. vnde subdit. Cum agatis ante oculos. idest cū
actiones vestre sint in prospectu iudicis cuncta cernētis.
scilicet dei. Nota vicia sunt spernenda. qz reddunt ho
minem seruilem. Nam qui facit peccatū seruus est pecca
ti. Et Seneca dicit. Si scirem deos peccata ignoscituros
7 hoies ignoraturos: adhuc propter vilitatez peccati pec
care erubescerem. Virtutes autem sunt collende: quia vir
tus est que habentem perficit 7 opus eius bonum reddit.
Recte spes recte preces sunt deo porrigēde. quia his deo
coniungimur 7 ipsum alloquimur. 7 si nō dissimulamus
negligendo predicta: magnam virtutis necessitatez nobis
indictam 7 promissam inde consequemur quonias omnia
que agimus sunt in prospectu dei cuncta cernētis. Sicut
enim scribitur ad Hebreos quarto. Omnia nuda 7 aper
ta sunt oculis eius. qui est deus benedictus in secula secu
lorum. Amen.

Auctori Torquati. Severini Boetii viri nominis celebri
tate q̄memorandi: textus de philosophie consolatione
cum editione commentaria beati Tomae de aquino ordi
nis predicatoruz.

finit feliciter

In diui. Severini. Boetii de scolarium. disci
plina cōmentarium feliciter incipit.

Soluz hominē necū
fore dei et mundi. Ber
mes ipse p̄boz pater ad
Esculapiū scribēs iā lō
ge testatus est: eo qz itel
lectū diuinum in se hz p
quē aliqñ supra mōduz
ita eleuatur ut et mundi
mā sequat cōceptiones
eius. Et hoc in opti na
tis potissime videm? ho
minibus. qz suis anima
bus agunt ad corporuz
huius mūdi transmuta

tionem: ita ut miracula facere dicant. Et id in ea pte hō
ipse ad dei imaginē factus: q̄ mūdo ipso nequitur. nō mun
do subicit sed preponit ut rector ac gubernator. Et hoc
David ille iustus psalmoz libro nouerat cū dixit. Ad
nuisti eū paulominus ab angelis. 7. Oia subiecisti sub pe
dibus eius. Qd equidē 7 tunc maxime fieri liquet cū do
ctrinis disciplinisqz in mentis culmen trahitur: ibiqz in
arce constitutus veluti specula corp? hoc mortale. qd ani
mam aggrauat respicit dirigit 7 gubernat. Quas ob res
non abre estimandū putatur ut hoies plus ceteris arte 7
ratiōe degentes naturaliter domini. 7 rectores alioruz eri
stant. Verū tñ si vel per electionez aut inclinatiois irrefre
nate affectū hō ipse mundo se inferiorē fecerit iā q̄si hono
re humanitatis erutus ac si tandē in aliarū terga feraruz
se transformans proprietatem bestie accipit. Sic per con
cupiscentiam porcus efficitur p iraz canis: per rapinā leo.
perqz alia 7 alia in aliarum bestiarum transmutatur nām
Et hanc transmutationem Plato ipse secundā animoz
incorporationem dicebat. At qz nedum hanc mentis alter
ationē putandū ē. verū qui sic mundo inferiorē se fecerit
necesse est: ut etiam ab expressa membroz specieiuz repre
sentatione quomodolibz abducatur. Ex quo fit vti Aristo
teles inquit in ethicis: qz laborantes in passionibus vene
reis 7 crapule maxime secundū corpus alterantur. Et hu
ius signum est animalia multū coeuita cito senescere: plu
resqz gula q̄ gladio interiere. Laborandū ergo totis vi
ribus totoqz conamine ne ipse concupiscentis atqz indi
gnationum affectibus homo ipse imago quidem atqz spe
cimen sui creatoris mentis ab arce detrahatur. vt sic mun
do inferior fiat sed perturbationes illas: quas greci pate
dicunt. concupiscentias. s. atqz inclinationū affectus aut
eradicet 7 extirpet: vel saltez frangat moderet: regat: 7 q̄si
infrenes equos quibusdam rōnis ipsi lupatis: vt ita dicā
coberceat. vt quod fragili caduceqz nature negatum extat
magni ypocratis exēplo studio atqz disciplina consequa
tur. Hui? nēpe discipuli. Sicuti Arif. ait: atqz postēū Al
bert? magn? cū iā ei? sanctissimos mores diuināqz sapien
tiā miraretur vice quadā p̄bilemonio phisonomo ypo
cratis ymaginē ad iudicandū hominis mores detulerunt
Quaz cū p̄bilemon arte insperisset atqz membrū mēbro
comparasset. vinqz signorum naturalium: que supra
corpus 7 animā significare claruz est. cautius aduertisset
pronunciauit qz vir luxuriosus esset deceptor atqz coitus
amans. Illis vō indignatibus atqz p̄bilemonē inculpā
tib? qm̄ de optio viro. cui vir nā filiez efficere posset: tanta
cōiucia p̄nuiciaflet: iudiciū ypocrati dtulerūt. ypocras aut
morum suozū atqz inclinationum cōsciuz p̄bilemonē
vera protulisse cōfessus est. verū ex p̄bie amore atqz hone
statis cōcupiscentias sui cordis se vicisse dixit. 7 sic qd natu
re negatū fuerat per p̄biam accepisse. Quā quidē nil aliud
fore. Aristot. docuit qz victoriā atqz concupiscentiū absti
nētiam. Plato autē donū dixit optimū: quo ad bñ biēqz
viuendū nil melius excogitari posset. Tullius vero inueni
tum decorum